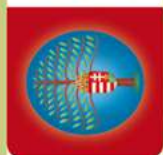

Afrika Tanulmányok folyóirat 2012. VI. évfolyam, 1. szám
TAVASZ

Fókuszban
**AFRIKA DEMOGRÁFIAI
KIHÍVÁSAI**

Nemzeti
Kulturális
Alap

Afrika ma

Afrikai választások
Az EU szerepvállalása Dél-Szudánban
Afrika a globális távközlési térben

Terepen

Kameruni királyság orvosa voltam
A toubai mester

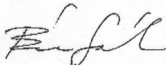
Lectori salutem!

Hatodik évfolyamát indítja Magyarország Afrika lapja és a már bejáratott szemle formában tár olvasói elé egy újabb csokor izgalmas, egyben tanulságos témát, beszámolót. A szerzők autentikussága a magyar Afrika-kutatás, valamint a magyar afrikai jelenlét alapvető fontosságú háttérét adja. Számos szerzőnk folyamatosan járja az afrikai terepet, tesz látogatást afrikai országokban, keres fel afrikai származású személyeket, és készít velük interjúkat, hogy aztán e lap hasábjain keresztül a tapasztalatokat a szélesebb közönség számára is elérhetővé tegye.

Simonyi Gyula, a BOCS Alapítvány elnöke azt fejtegeti – egy nemrég zárult kutatásra alapozva –, hogy a népesedés mértékének csökkentésével miként lehet az ökológiai értelemben vett túlterheltséget mérsékelni, mindvégig a családtervezés megfelelő politikai-gazdasági-szociális környezetének megteremtésére irányítva figyelmünket. Ígéretünkhöz híven folytatjuk a legifjabb afrikai állam, Dél-Szudán építkezésének, a nemzetközi térben létrejövő kapcsolatainak elemzését. Ismét Illés Zoltán kalauzol minket a dél-szudáni–EU kapcsolatok hálózatában, elsődlegesen a Dél-Szudánért folytatott nemzetközi „versenyfutásban” tapasztalható európai szerepvállalások tekintetében. „Afrika a globális térben” rovatunkban Erdősi Ferenc professzor közöl tanulmányt Afrika helyzetéről, lehetőségeiről és pozícióiról az infokommunikációs hálózatokban, a távközlési „pókhálóban”. A tanulmányt illusztráló térképek és táblázatok vizuális erejükkel támasztják alá a világos gondolatmenetet és ez még csak a kezdet... Terveink szerint a szerző sorozatban taglalja az afrikai távközlési fejlődés területi aspektusait folyóiratunk következő számaiban.

A terepen megszerzett „Afrika-tudások” két újabb remek darabja színesíti az újságot: Turóczy Ildikó orvosként foglalja össze élményeit a kameruni Esu település kórházépítési erőfeszítéseiről, Szilasi Ildikó Hermina a muridizmus központjának számító szenegáli Touba városához kötődő zarándoklat háttéréről és jelentőségéről nyújt áttekintést. Az idei első szám beszélgetésekben is bővelkedik: több interjú, portré mutatja meg közelebről Afrika sokszínűségét, értékeit – így Bagi Judit híres afrikai filmrendezőket mutat be, T. Horváth Attila először a magyarországi tanzán közösség szerveződéséről, majd a Balassi Bálint-emlékkard kapcsán a Kongói Demokratikus Köztársaságban élő Gabriel Zanmaku Olemberől ír, a magyar békefenntartókról készült sorozatunkban pedig Besenyő János őrnagy Varsányi Zsolt rendőr ezredes portréját adja közre.

Örvendetes, hogy ismét több magyar nyelven – sőt köztük magyar szerzők toliból – megjelent könyvet mutathatunk be! Besenyő János hosszú évek óta kutatja Nyugat-Szaharát, és most kötettel jelentkezik e számos konfliktussal és problémával átszótt afrikai térséghez kapcsolódóan. Mihálffy Balázs első könyve az „afrikai életről” szól, bemutatva annak változatoságát, változékonyságát, törekenységét (az egymásnak feszülő nagyhatalmak versengésének árnyékában), és magával ragadó izgalmasságát.

Dr. Búr Gábor
főszerkesztő

TARTALOMJEGYZÉK

Afrika ma

5 **Népességrobbanás – a szegénység csapdái zárulnak**
Simonyi Gyula

13 **Az EU és tagországainak szerepvállalása Dél-Szudánban**
Illés Zoltán

Afrika a globális térben

27 **Afrika a globális távközlési-infokommunikációs térben**
Erdősi Ferenc

Interjú

44 **Együtt nehézségben és örömben: Tanzániaiak Magyarországon**
T. Horváth Attila

Terepbeszámoló

48 **Kameruni királyság orvosa voltam**
Turóczy Ildikó

56 **A toubai mester**
Szilasi Ildikó Hermina

Hamarosan!

**Még több játék,
még több izgalom!**

IMMIGROPOLY

játék a vándorlásról

Afrikai hírességek

63 **Afrikai ikonok: Filmrendezők**
Bagi Judit

Magyar békefenntartók Afrikában

71 **Portré: Varsányi Zsolt rendőr ezredes**
Besenyő János

Kultúra és ökológia

87 **A Balassi Bálint-emlékkard Afrikába is eljutott**
T. Horváth Attila

Könyvrecenzió

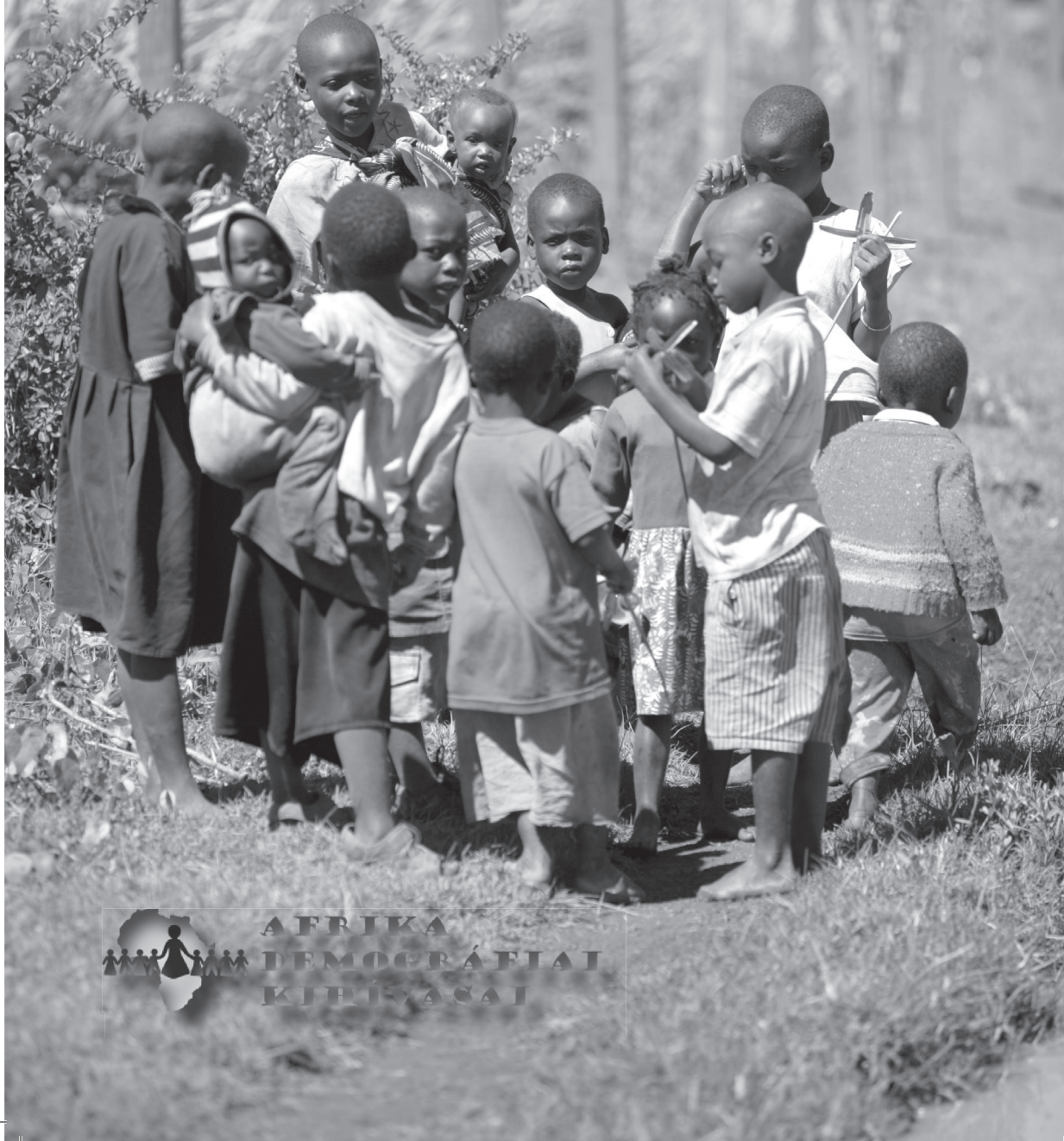
92 **Élet – avagy Afrika jövővíziója**
Írta: A. Gergely András

96 **A másik hidegháború**
Írta: Dávid Ferenc

104 **Válság a homokban – élet a homokon túl**
Írta: Tarrósy István

106 **Szerzőinkhez**

Folyóiratunk fontosnak tartja a folyamatos viták, eszmecsereket, általában az értelmes, érvekkel operáló párbeszédet létét – különösen egy sokak számára nem oly ismert föld-rész, kultúrák sokaságának, jellegzetességeinek, mindennapi forgatagának és átváltozásainak értelmezése kapcsán. Az Afrika Tanulmányok szorgalmazza, hogy kritikus szemmel izgalmas témákra minél többen adhassanak reflexiókat – lapunk hasábjain és azokon túl egyaránt! A 2011. V. évfolyam 4. számában indított migrációval foglalkozó vitafórum után most a demográfia tárgykörébe tartozó írással szeretnénk olvasóinkat hozzászólásokra bátorítani – várjuk reakcióikat Simonyi Gyula írására!

**AFRIKA
DEMOGRÁFIAI
KIHÍVÁSAI**

NÉPESSÉGGROBBANÁS – A SZEGÉNYSÉG CSAPDÁI ZÁRULNAK

Simonyi Gyula

elnök

BOCS Alapítvány

gyula.simonyi@bocs.hu

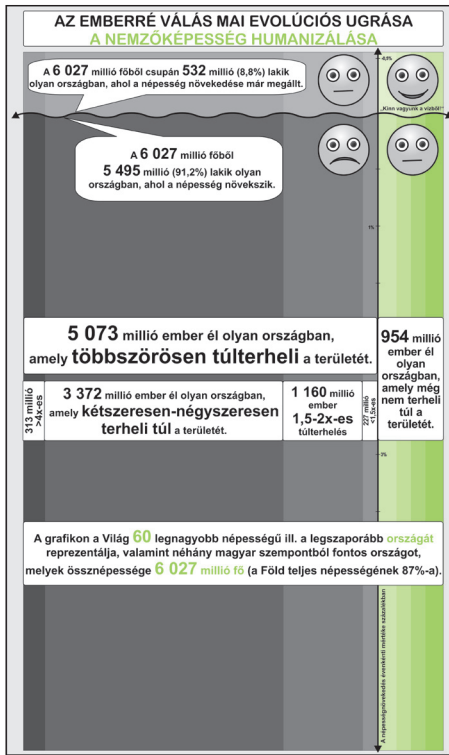
Az emberiség eddigi történelme során a természeti erőforrások bőségével volt körülvéve, ezért civilizációink legtöbbször a folyamatos növekedésre épült. A 20. század utolsó harmadában azonban a történelemben most először kinőtünk a Földet. Ezért katasztrófához vezetett a korábban egyeduralkodó, mára teljesen elavult paradigma tipikus válasza: „ugyan már, pesszimista vészmadarak, mindenre a növekedés és a technikai fejlődés a megoldás”.

Amikor az emberiség létszáma már a 7 milliárdot is átlépte a Földön, némely demográfusok versengve tódították, hogy hány tízmilliárdot képes eltartani a Föld és föl sem tették a legalapvetőbb kérdést, hogy milyen szinten, milyen életmódban kell mindezt elképzelnünk. Feltehetően egyikük sem „imádná” bangladesi átlagszinten élni, amennyi tízmilliárd ember esetén kb. jutna egy főre. Az emberiség környe-

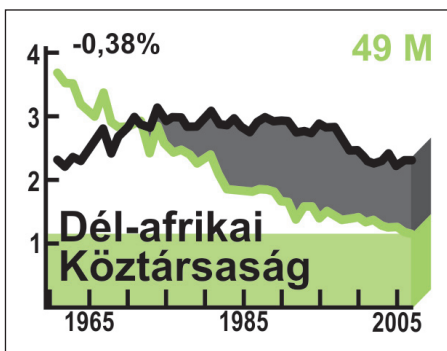
zeti terhelése és a Föld eltartóképessége ráadásul még csak nem is demográfiai kérdés, jóval inkább ökológiai.

A katasztrófa nem jön, hanem már egy ideje itt van: a tudomány, technika, gazdaság soha nem látott dicsőségének csúcán ma több ember éheznek, mint amennyi Kossuth Lajos születésekor összesen élt a világon. Annak ellenére ilyen szörnyű a helyzet, hogy messze túlhasználjuk a Föld erőforrásait, s ezzel egyetlen otthonunk eltartóképességét durván „szétbarcoljuk”: pusztulnak az erdők, a talajok, a vizek, az élővilág, megbolondul a klíma, szóródnak a mérgek... A paradigma azonban makacs dolog: a gondolkodásmód, eszmék, vélekedések, értékek, módszertanok olyan együttese, amit az adott társadalom vagy kulturális közösség magától értetődőnek tekint. Ha köze sincs a valósághoz, az a tények hibája.

De a tények is makacs dolgok. Az emberiség kb. nyolcvanöt százaléka

1. ábra

2. ábra

olyan országban él, amelyik túlterheli a saját területét. Ráadásul az emberiség kb. kilencven százaléka olyan országban él, ahol a népesség még mindig növekszik. Az 1. ábra közel az egész emberiség helyzetét mutatja: a 60 legnagyobb népességű, illetve leggyorsabban szaporodó, vagy külön magyar szempontból érdekesebb országot. Ez a 60 ország a Föld népességének 87%-át, 6,027 millió főt jelent összesen. Cikkünkben azt vizsgáljuk, különös tekintettel az afrikai országokra, hogy ez a hatalmas népesség hogyan oszlik meg az ökológiai túlterheltség és a népesség növekedési ütemének koordináta-rendszerében.

Az 1. ábra már első ránézésre megdöbbentő képet ad a népesség arányainak megoszlásáról a tengelyek mentén. A méretarányos diagramon az oszlopok szélessége a népesség nagyságával arányos. Az ábrázolt 6,027 millió főből 5,073 millió, azaz 84,2% él olyan országban, amely többszörösen túlterheli a területét, 313 millió fő saját országában ráadásul már több mint négyszeresen. 5,495 millió fő, tehát az ábrázolt népesség 91,2%-a lakik olyan országban, ahol nő a népesség. A mai helyzetben a kívánatos pozíció a jobb felső rész lenne, ami az ábrán láthatóan a legkisebb, tehát igen kevés ember él olyan országban, ahol nincs túlterhelés és népességnövekedés.

De lássuk, hogy konkrétan mely országokról beszélünk, és azok hol helyezkednek el a grafikonon. Mind a 60 országot egy, a népességével arányos szélességű téglalappal, s abban az elmúlt 45 év ökológiai helyzetét bemutató grafikkal ábrázolunk (2. ábra).

Zöld számmal az ország népessége van megadva millióban, míg a feketével jelölt százalék a népességnövekedés ütemét jelzi.

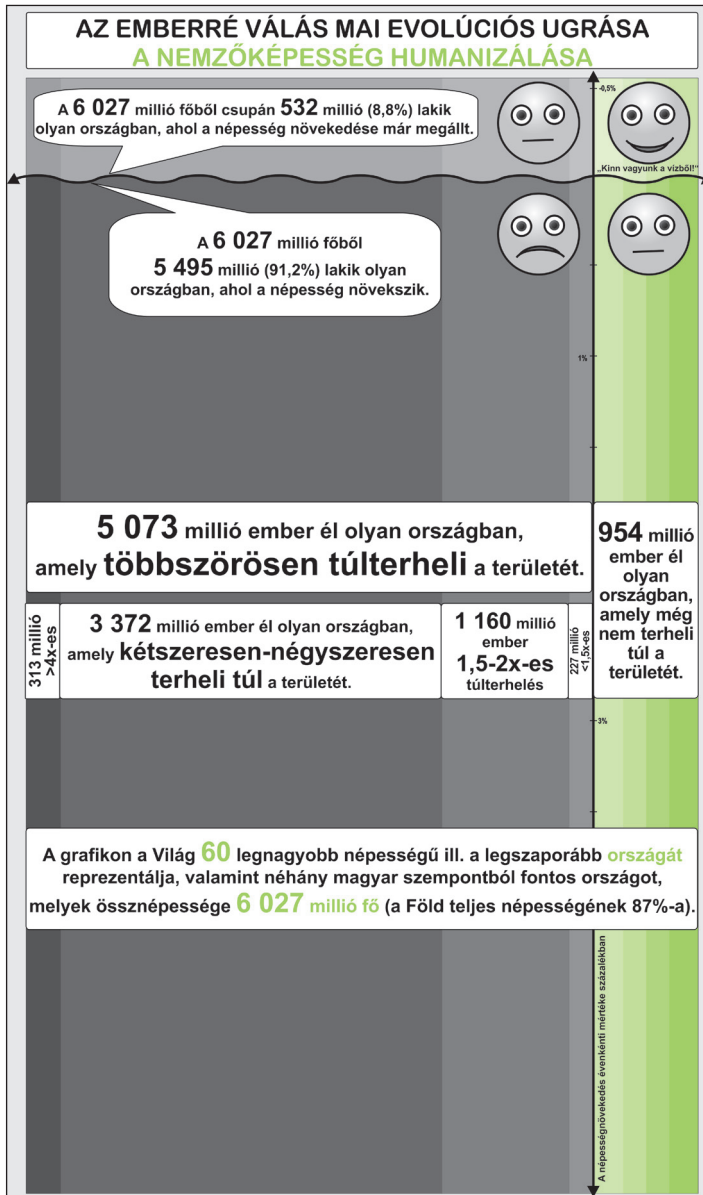
A zöld görbe az egy főre jutó biokapacitás (eltartóképesség), a fekete görbe pedig a fejenkénti ökolábnyom változását mutatja. Mindkettőt globális hektárban (gha) mérjük, így könnyen összehasonlíthatóak. Amikor az ökolábnyom nagyobb az eltartóképességnél, akkor az adott terület túl van terhelve és ezért pusztul. A zöld sátriozott terület a biokapacitás 2007-es mértéke, azaz mutatja, mekkora a „takaró”, meddig nyújtózkodhat az adott ország lakosa, ha nem terheli túl az országa területét. Ez az adott ország jövőbeni fejlődését leginkább meghatározó adat.

Azoknál az országoknál, amelyek túlterhelik a területüket, a fekete görbe egy ideje a zöld görbe fölött halad, s a szürke sátriozott terület a túlterheltség mértékét ábrázolja. A szürke terület nem fenntartható, csak a gyengébbek és a jövő kizsákmányolásával, a terület tönkretételével lehet ideig-óráig még erőltetni. Az országok a jövőben a környezet-terhelésükkel kénytelenek lesznek a saját területük eltartóképességéhez tendálni.

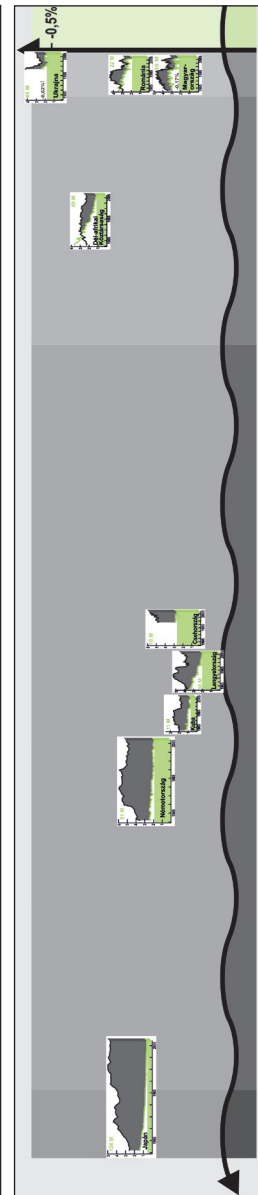
Vegyük szemügyre a nagy téglalap jobb alsó területét, ahol főleg szubszaharai afrikai országok szerepelnek (3. ábra). A népességrobbanó országoknál meredeken csökken a fejenkénti biokapacitás (zöld vonal). Amikor már alacsonyra süllyed, akkor mint egy csapda, rájuk zárul a szegénység. Amikor a fekete vonal alá kerül a zöld, területük már túl is terhődik s leromlik.

Összehasonlításként: a magyar fejenkénti ökolábnyom kb. 3 gha. Így 2 globális hektár fejenkénti eltartóképesség már alacsonynak tekinthető. Természetesen a kis ökolábnyom nem feltétlen jelent szegénységet, csak a jelenleg még domináns, elavult paradigma szerint, ami gazdasági növekedésben, GDP-ben, fogyasztásban méri az életet. Tanulmányunk épp azt mutatja be, hogy az ökológiai válság, a Föld túlterheltsége rákényszerít bennünket egy evolúciós alkalmazkodásra, egy pozitív fejlődésre: hogy az életet ne mennyiségekben, hanem minőségben mérjük, s a gazdasági- és népességnövekedés helyett a visszacsökkenésnek és a természettel való harmóniának örüljünk.

Mivel jelenleg is már csak kevesebb mint 1,8 gha eltartóképesség jut egy főre a Földön és a népességnövekedés (valamint a Föld eltartóképességének romlása) miatt ez az adag egyre csökken, ezért akár tetszik, akár nem, a mainál sokkal kisebb ökolábnyommal kell megtalálnunk boldogságunkat az életszínvonal helyett az életminőségben. A mennyiség helyett a minőség paradigmájába kell átlépnünk. Noha a szegénység csapdájából még sok évtizedig nem juthat ki a túlnépesegett emberiség, annyit talán elérhetünk, hogy a mai szemmel nézve szegénységet az életminőség paradigmájában már ne érezzük annyira szegénységnek.

3. ábra

4. ábra

Lássuk sorban az országcsoportokat. Az egyetlen nagy ország a jobb felső negyedben Oroszország. Nem terheli túl a területét és a népességnövekedés is megállt már. Az egyre szűkösebb természeti erőforrások globális válságában bőséges tartalékai vannak: kétszer annyi eltartóképesség jut egy főre, mint az átlagos magyar ökolábnyom szint.

A népesség a bal felső területen ábrázolt országoknál sem növekszik már, azonban azok túlterhelik a területüket. (4. ábra) Ukrajna, Románia, Németország, Lengyelország „takarója”, azaz ameddig területük túlterhelése nélkül nyújthatóknának, 2 gha körül van, mint ahogy Magyarországé is. Dél-Afrikaé csak 1 gha, Japáné csak 0,5 gha. Ez mutatja jövőbeli kilátásaikat.

A világ három legnagyobb népességű országának (Kína, India, USA) népessége még mindig növekszik, miközben területüket már több mint kétszeresen túlterhelik. (5. ábra) Az USA még akkor is a magyar szint fölött élhet, ha felére csökkentve ökolábnyomát megszünteti túlterheltségét, de Kína „takarója” csak 1 gha, Indiáé pedig csak fél gha.

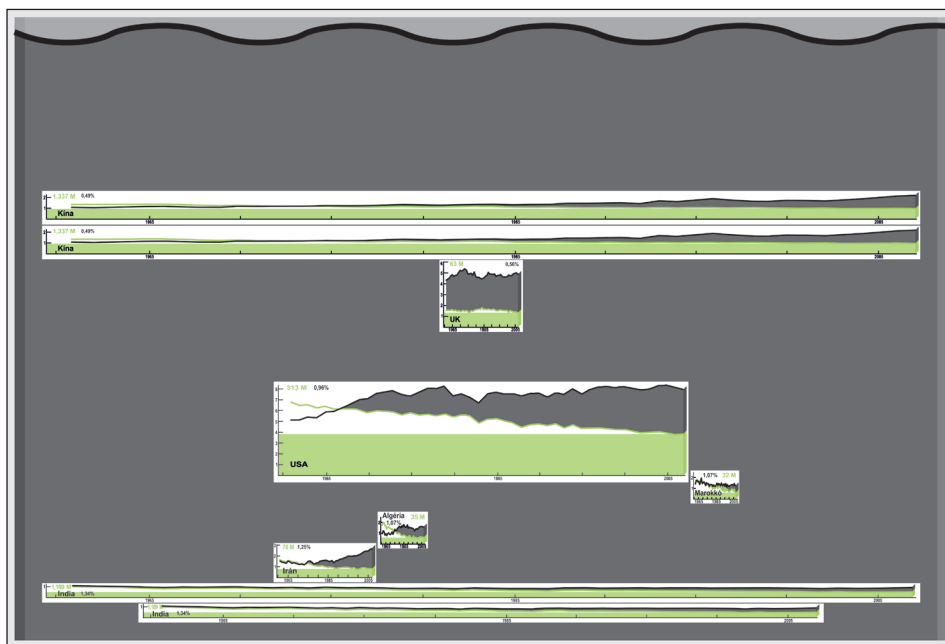
Szorogató, hogy a hullámos vonal alatti országoknál, amelyek még nincsenek „kinn a vízből”, a „takaró” mérete a népességnövekedéssel egyre csökken, mégpedig annál rohamosabban, minél mélyebben vannak az ábrán. Ez a függőleges tengely jobb oldalán lévő országokra is érvényes (6. ábra), amelyek még nem terhelték túl a területüket. Csak Kanadában, Ausztráliában, Argentínában és Brazíliában bőséges a fejenkénti eltartóképesség. Az alattuk lévő, évente 2-3%-kal növekvő népességű szubszaharai országok már nem

tudnak a mai magyar szintre fölemelkedni anélkül, hogy túlterhelnék a területüket. A még jó ökológiai helyzetük a szegénységüknek köszönhető.

„a népességrobbanás és a Föld ökológiai túlterhelése a jómódú világot is magával húzza a világnymorba.”

Kongói Demokratikus Köztársaság, Guinea, Madagaszkár „takarója” még lehetővé tenné a magyar szintet, ha népességnövekedésüket azonnal meg tudnák állítani. De tudjuk, hogy a népesedés fékútja csak évtizedekben mérhető. Kína már több mint négy évtizede fékez, és még messze van a tetőzéstől. (Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy Kína termékenységi rátája az elterjedt tévhittel ellentétben nem az egykepolitikától ment le. A történelemben és szerte a világon gyakran jellemző hatalmi erőltetése a szaporodásnak 1969-ben enyhült meg Kínában, s ekkor Kína termékenységi rátája a történelem legnagyobb zuhanását produkálta, egy évtized alatt 5,7-ről 2,7-re. Az egykepolitika 1979-es bevezetése után, három évtized alatt ez 1,7-re változott, aminél sokkal nagyobb termékenység-csökkenés történt e három évtized során számos más országban.)

Ha ismét vetünk egy pillantást a szubszaharai afrikai országokat ábrázoló részletre (3. ábra), láthatjuk, hogy különböző mértékben túlterheltek és ezért különböző lehetőségeik vannak. A tágas és ígéretes Afrikához tartozik a már felsorolt három ország, amelyek még nincsenek túlterhelve és a biokapacitásuk 3

5. ábra

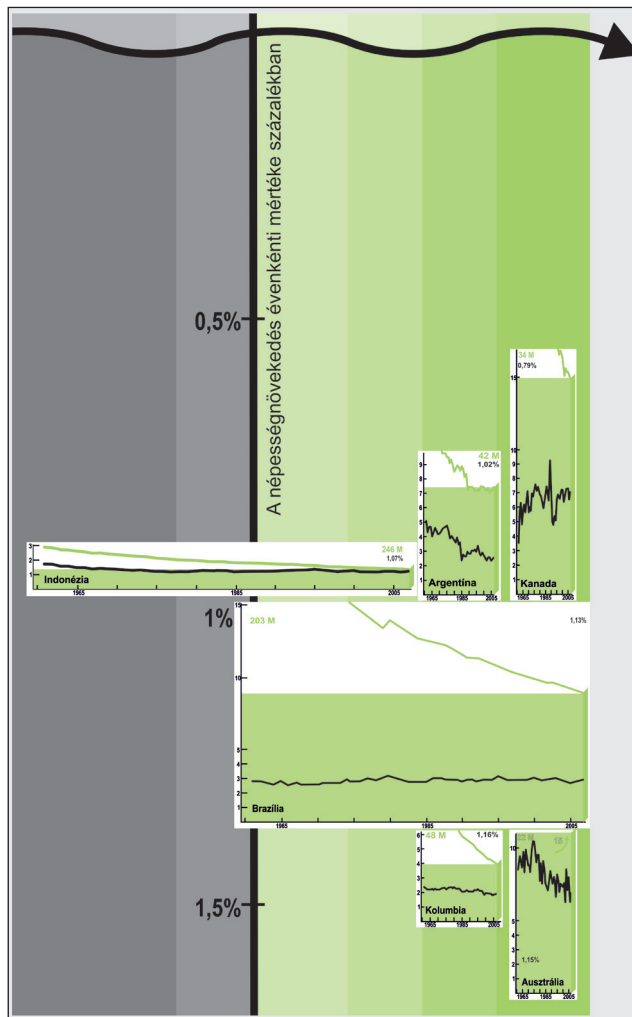
körül van. Tágas és szegény Afrika-ként jellemezhetjük azokat az országokat, amelyek bár még nincsenek túlterhelve, biokapacitásuk már alacsonyabb és folyamatosan csökken tovább.

A függőleges tengelytől balra eső afrikai országok már túlterhelt és a szegénység csapdájába záródott területek, szinte mind 1 gha alatti fejenkénti eltartóképességgel és ráadásul évenkénti 2-4%-os népességnövekedéssel. A grafikonok mutatják, hogy fél évszázaddal ezelőtt még többnyire tágas és ígéretes volt az ökológiai helyzetük. Ha komolyan vették volna a családtervezést, amit az ENSZ már 1968-ban az emberi jogok közé sorolt, akkor sokkal kevesebb gyötrellemmel járna az evolúciós átmenet a minőség paradigmájába.

David Attenborough nemrég készített filmet „Hány ember élhet a Földön?”

címmel. Amikor ő született, még kevesebb mint 2 milliárd ember volt, a filmben pedig már 7 milliárdról van szó. Ha az ENSZ és az OECD-országok a nemzetközi fejlesztés és annak 0,7%-os kiválmaga megalkotásakor a családtervezés emberi jogát teszik meg legfőbb prioritásnak, civilizációnk nem omlana össze gyorsuló ütemben. De még máig sem kapott észbe a nemzetközi fejlesztés, 2010-ben is csak a segélyek 4 ezreléke ment a családtervezési lehetőségek megteremtésére.

Az ökológiai túlterheltség (amikor az ökolábnyom nagyobb a biokapacitásnál) a talajok, erdők, vizek, növény- és állatfajok, a klíma stb. romlását, fogyását, pusztulását, a mérgek, szemét, stb. szétterjedését okozza. A túlterheltség miatt romlik a Föld eltartóképessége, miközben erősen növekszik az emberiség lét-

5. ábra

száma, így egyre kevesebb jut egy főre. A biokapacitás növelhető, de többnyire csak az ökolábnym növekedése árán, így a túlterheltséget elsősorban a népességszökkenés enyhítheti.

A kis grafikonokon a szürke terület jelzi, hogy az adott ország ökolábnyma mennyire lépi túl az eltartóképességet. A túllövés nem fenntartható, a szürke területek el fognak olvadni (vál-

ság, munkanélküliség, áremelkedések, természeti csapások, stb.). Az országok visszasüllyednek az eltartóképességük szintjére, többnyire a szegénységbe, vagy eleve nem is tudnak fölemelkedni a szegénységből.

Az emberré válás evolúciójában korunk döntő lépése a nemzőképesség humanizálása, az évi százmilliónyi bal eset-nemzés megelőzése. Ez demográfiai átmenetet jelent: a népességszökkenés majd leáll és az emberi népesség jelentősen visszacsökken, hogy a Föld túlterhelése nélkül minőségi életet élhessen. Jelenleg a népességszökkenés még évente kb. nyolcvanmillió fővel növeli a létszámot, a Föld már másfélszeresen túlterhelődött, civilizációnk összeomlása már folyik. „Az Apokalipszis halálos lovasai, az Éhínség, a Dögvész és az Erőszak

egyre bőségesebben aratnak és elégedetten mondják: Minek ezeknek fogamzástgátlás, amikor itt vagyunk mi?”

A demográfiai átmenet során változik az aktív korú és nem aktív korú népesség aránya. Az átmenet régióként különböző időben és mértékben zajlik. Óriási jelentősége van a fázisok felismerésének, hogy a demográfiai bónusz időszakában tartalékot képezze-

nek az idősödés időszakára. Ahol már a túlnépésedés miatt ökológiailag túlterhelt helyzetben kezdődik a demográfiai bónusz fázisa, ott nagyon nehéz munkahelyeket teremteni a nagy létszámú pályakezdőnek.

Senki nem mondhatja, hogy Afrika messze van. A különböző fázisokban lévő régiók erősen befolyásolják egymást, mert az országhatárok ereje lecsökkent a globalizáció során, s különféle kiegyenlítő folyamatok hatnak. A munkaerőpiac is globalizálódott, így a munkahelyek elvándorolnak az olcsóbb munkaerő és nagyobb profitlehetőségek felé. A jómódú világban egyre több lesz a munkanélküli, és a szegény világban

pedig növekszik a „jéghegy csúcsa”, a jómódúak száma.

Hiába mondják akár a népeségszámokban már példamutatóan fogyó jómódú országok, hogy „kérem, a csónaknak az önök felé eső része sülyed”, a népeségrobbanás és a Föld ökológiai túlterhelése a jómódú világot is magával húzza a világnyomorba. Szegénynek és gazdagnak egyaránt elemi érdeke vilámgyorsan biztosítani a családtervezés emberi jogát az egész világon! A megoldás kézenfekvő: a nők jogai, a lányok iskoláztatása, a fogamzásgátlás eszközeinek és kompetenciájának elérhetősége. Civilizációnk egy tabu miatt pusztuljon el? ...

A biztonság ösvényein.

Az új generáció biztosítója.

Vadászati jogvédelem biztosítás*

- Segítünk érvényesíteni jogait és jogos követeléseit
- Kártérítési jogvédelem
- Büntető és szabálysértési jogvédelem
- Közigazgatási jogvédelem
- 24 órás jogi tanácsadás

Az első 1000 szerződő vadász-elsősegély felszerelést kap ajándékba!*

www.uniqa.hu

UNIQA

*A teljeskörűség nem teljes körű. Bővebb információkért látogasson el a honlapunkra (www.uniqa.hu) található, vagy érdeklődjön kirendelt ügynökeinknél. Az elsősegély felszerelés tartalmaz: st. gyorskötöző pólót, st. Vágott mull lap, vízálló sebtapaszt, fertőtlenítő folyadékot, kullancskészítő csipeszt.

Superbrands

MAJNART Q&Q

Az UNIQA Biztosító Zrt. a Magyar Önkormányzatok Hivatalos Támogatója.

AZ EU ÉS TAGORSZÁGAINAK SZEREPVÁLLALÁSA DÉL-SZUDÁNBAN

Illés Zoltán
arabista, PhD aspiráns
Budapesti Corvinus Egyetem
Társadalomtudományi Kar
nganaszan@yahoo.com

Bevezetés

Dél-Szudán 2011. július 9-én vált függetlenné, elszakadva a Kartúm központú Szudántól, amellyel két véres polgárháborút is vívott. A második háborút lezáró, 2005-ben megkötött békemegállapodás értelmében önrendelkezési referendumon dönthettek sorukról, s a dél-szudáni nép csaknem egyhangúan nyilvánította ki függetlenségi igényét.¹

Az ország függetlenségét nemcsak fáradhatatlan küzdelmeinek, hanem a nemzetközi közösség erőfeszítéseinek és kőolajtartalékainak is köszönheti: az évtizedes háborútól gyötört új állam ismert olajkészlete megközelelti a hatmilliárd hordót, napi kitermelése pedig a jelenleg aktív két olajmezőből 350 ezer hordóra rüg. A nyersolaj-exportot Kartúm szervezte meg, jelentős kínai infrastrukturális beruházások segítségével. Szudán olajának csak

nem 80%-át déli területeken termelik, ám mivel a délieknek nincs tengeri kijárata, az exporthoz szükségük van az északi ország Port Szudán kikötőjére és az olajat odajuttató két olajvezetékre, tehát anyersolaj és az infrastruktúra sajátos eloszlása gazdaságilag egymásra utalja a két országot. A vezetékhatalmi díjról azonban a felek nem tudtak megegyezni és az elmérgesedő viszony miatt végül Dél-Szudán február elején leállította olajexportját az északi vezetéken. Dzsuba elszánt lépése jelentős bevételtől fosztja meg Kartúmot, de öngyilkos lépésnek tűnik a csaknem kizárólag az olajbevételekre támaszkodó Dél-Szudánnak, hisz a tervezett, Dzsubát a kenyai Lamuval összekötő vezeték a legoptimistább kilátások szerint is csak három év múlva fogja a tengerhez juttatni a nyersolajat. Addig Dél-Szudán kamionnal kívánja eljuttatni a napi export egytizedét a

kelet-afrikai kikötők egyikébe, amit a rendkívül szegényes úthálózat rendkívül megnehezít. Alternatívát nyújthat a vasútépítés, azaz a kenyai meglévő vasúthálózatra való rákapcsolódás, hiszen a vasút az olajvezetékekkel ellentétben közlekedésre és más áruszállításra is használható.² Az új ország egyúttal egyike a legszegényebb és legelmaradottabb államoknak³, hiszen az évtizedes polgárháború során a terület minimális meglévő infrastruktúrája is odaveszett a becsült kétmillió emberélet mellett.⁴

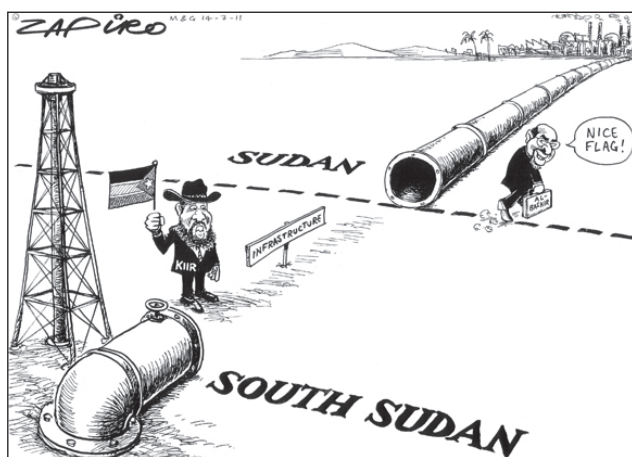
A dél-szudáni béke és függetlenség végső soron az ott jelenlévő regionális és globális szereplők számára a terület gazdasági kiaknázásával és nagyarányú infrastrukturális beruházások reményével kecsegtet, hiszen a 640 ezer km² területű, tízmillió lakosú országot immáron nem a korábban a területet kihasználó Kartúmból irányítják, ahol továbbra is a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) által népiirtás vádjával körözött⁵ Omar al-Basír az elnök, és ahol az iszlamista ideológiájú és katonai irányítású rezsim csak komoly civil áldo-

zatokkal járó polgárháborúk árán tud hatalmon maradni.

Az Európai Unió (EU) mind politikai, mind gazdasági értelemben partnere a Dzsuba központú új államnak. A tanulmány elhelyezi Dél-Szudánt a nemzetközi porondon, az értekezés kedvéért megismerteti az olvasót a szükséges politikai és gazdasági háttérrel, majd áttekinti az EU és tagországainak dél-szudáni szerepvállalását és terveit, hogy végül fény derüljön arra, mennyire támogatja egymást, avagy jár külön utakon az EU közös külpolitikája és a tagállamok önálló fellépése az országban.

Versenyfutás Dél-Szudánért

A nemzetközi közösség Dél-Szudánban aktív államait két nagy csoportra oszthatjuk: az 1989-es Basír-féle puccs⁶ óta a hatalmon maradásért cserébe egyre inkább radikalizálódó és nemzetközileg egyre inkább elszigetelődő⁷ Kartúmmal üzleti viszonyban maradó és a 2005-ös békemegállapodáskor már jelenlévő államokra, illetve a

Forrás: zapiro.com

békemegállapodáshoz vezető úton, vagy azután feltűnő országokra.

Az első csoportba az Afrikában igen aktív, a humanitárius és emberi jogi kérdéseket nemigen firtató és a szudáni olajinfrastruktúrát kiépítő Kína⁸ mellett a Globális Dél más szereplőit, Indiát és Malajziát említhetjük. Az ő déli belépésük Kartúmon keresztül történt és főként az olajkitermelésre korlátozódott.

„Az Európai Unió (EU) mind politikai, mind gazdasági értelemben partnere a Dzsuba központú új államnak.”

A második csoportba tartozik a küldetéstudattól fűtött demokráciaexportőr, az Egyesült Államok, akinek Kartúmmal való kapcsolata 1997-ben hivatalosan is megszakadt és máig is érvényes gazdasági szankciókat léptetett életbe Szudánnal. A békefolyamat Bush adminisztráció általi felkarolása, a békemegállapodás tető alá hozásában vállalt kulcsszerep és a függetlenség nyomán viszont újra beléphetett a dél-szudáni színpadra, immár az üzleti partnerként vállalhatatlanná vált Kartúmot kikerülve.

Szintén a második csoportba tartoznak a békefolyamat során szerepet vállaló más északi államok, mint Norvégia és Hollandia, valamint a második vonalban Olaszország, Franciaország, Németország illetve a később „eszmélő”, a lehetőséget csak a függetlenség után megragadó államok sora.

A két csoporton kívül érdemes kezelni az Egyesült Királyságot, akik Szudán egykori gyarmatosítójaként megőrizték gazdasági kapcsolataikat

és pragmatikus hozzáállásuknak megfelelően mindig üzleti partnerei maradtak Kartúmnak. Történeti és nyelvi előnyüket máig ápolják és természetesen a békefolyamatban is aktív szerepet vállaltak.

Szintén a két csoporton kívül kell említeni a regionális állami szereplőket, azaz (elsősorban) Etiópiát, Ugandát és Kenyát, akik a Dzsuba központú új állam szomszédaiként mindig is jelen voltak a terület életében: a polgárháború alatt a déli felszabadító mozgalom⁹ időszakos támogatóiként, a békefolyamat alatt és a békemegállapodás után pedig a terület fejlesztőiként és elsőrendű gazdasági partnereiként.¹⁰

A nemzetközi közösség nem állami és szupranacionális szereplői közül természetesen az ENSZ a legjelentősebb, amely az 1980-as évek közepén indította el első nagy segélyprojektjét, az *Operation Lifeline Sudan*-t (OLS)¹¹, s jelenleg a segélyezés és fejlesztés (UNDP) mellett három békemissziót is fenntartanak az országban.¹² A dél-szudáni misszió, a *United Nations Mission in South Sudan*, azaz az UNMISS Hilde Johnson vezetésével az államépítésben is aktív szerepet vállal.

A békefolyamatban és a válságkezelésben az első vonalban említendő az Afrikai Unió (AU) és speciális csoportja, a Thabo Mbeki vezette *African Union High Implementation Panel in Sudan* (AUHIP), amely egyrészt az ENSZ dárfüri békemissziójának koordinációs partnere, másrészt a függetlenség után, a Kartúm és Dzsuba közti nyitott kérdéseket rendezendő tárgyalási fordulókat szervezi és mediálja. Az AU mellett az észak-déli békefo-

Dél-Szudán. Forrás: <http://unmiss.unmissions.org>

lyamat elindítójaként az 1990-es években főszerepet vállaló regionális szervezet, az *Intergovernmental Authority on Development (IGAD)*¹³ is aktív Dél-Szudánban.

Az EU a második vonalban, az ENSZ nyomán érkezett Szudánba. Az 1990-es években a segélyezésben vett részt, majd 1999-ben normalizálta Kartúmmal való viszonyát és bevette a Cotonou-i Egyezmény¹⁴ aláírói közé, így Szudán részesült a *European Development Fund (EDF)* kilencedik és tizedik ciklusának „áldásaiból” a békefolyamatban való részvételének elismeréseként. Az EU a segélyezés és fejlesztés előfeltételeként meghatározott politikai lépéseket vár el, s jelenleg befagyasztotta a segélyeket, amíg Kartúm nem írja alá a Nemzetközi Büntetőbíróság státutumát és nem

működik együtt az intézménnyel. Az EU a hitelesség és elkötelezettség kapcsolatépítő és erősítő jellegére támaszkodik, az ún. normatív hatalom eszközeivel próbálja irányítani a nemzetközi diskurzust és diszkreditálni a nem korrekt szereplőket. Ez a ma már hagyományosan európainak mondható megközelítés kétségkívül elegáns, amennyiben hiteles tud maradni, ám hatékonysága kétséges, különösen abban a Szudánban, ahol Basír már huszonkét éve képes hatalmon maradni az említett viszonyok ellenére. Az ICC által körözött Basír nem fogja fejét önként a guillotine alá tenni 200 millió Euróért.¹⁵

A 2003-ban polgárháborúvá eszkalálódott dárfüri konfliktus¹⁶ erősen mediatizált, „népszerű háborúvá” vált az USA-ban és az EU-ban. A dárfüri konf-

liktus tárgyalásos megoldásában való aktív szerep vágya és az egyre szétaprózódó uniós fejlesztési alapok és kosarak ellenőrzésének igénye az EU-t külön megbízott (*Special Representative, SR*) kijelölésére sarkallta 2005-ben. Az EUSR Szudánban máig megmaradt, szerepe az EU politikájának helyi koordinálása és a Közösség reprezentálása. A tisztséget jelenleg a brit Rosalind Marsden nagykövet asszony tölti be.

Végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk a civil és keresztény nemzetközi NGO-k hadát, akik az alapszolgáltatásokat igyekeznek biztosítani a dél-szudániaknak, amíg erre az állam csak erősen korlátozott szinten képes.

A kormánynak és a hadseregnek minden politikai és katonai erejét és befolyását latba kell vetnie, hogy egyrészt kezelje a nép túl magas elvárásait a függetlenséggel szemben, másrészt, hogy uralni tudja a két emberöltőn keresztül háborúban élő, a legtöbb esetben fegyvert is birtokló népet. A hadsereg szervezett ugyan, ám nem tud teljes ellenőrzést gyakorolni az etnikailag rendkívül sokszínű országban¹⁷, ahol egyes tartományok között csak légi úton lehetséges közlekedni, különösen a közel féléves esős évszakban, amely a gyakori és szokásos árvizek révén hatalmas területeket vág el a külvilágtól.

Láthatjuk tehát, hogy az arra képes államoknak, nemzetközi és regionális szervezeteknek és NGO-knak Dél-Szudánban „kötelező” jelen lenni. Az új állam születésénél bábáskodók a lázadókban kormányerővé előlépő helyi elitel való jó kapcsolatok révén komoly beruházásokhoz és az olajüzletben való részesedéshez jutottak és juthatnak.

A huszonegyedik században már nem sok esélye van új állam születésének. A gazdasági lehetőség kiaknázása Dél-Szudán esetében egybeesett a segítségnyújtás és államépítés vonzó perspektívájával. A demokratikus békét építő Egyesült Államok és a normáira és ahhoz való hitelességre kényesen ügyelő EU számára pedig rendkívüli lehetőség egy új szubszaharai afrikai állam, amely tiszta lappal indul, így nem lesz a pragmatikus Kína „mortaléka”. Az olajkitermelési és infrastrukturális beruházások jogait a nyugati államok úgy szerezhetik meg, hogy közben segítenek és tanácsokat adnak Dzsubának, aki persze örül, hogy (még) mindenki az ő kegyeiért verseng.

Az említett felfokozott érdeklődés jegyében szervezte meg a USAID¹⁸ 2011. december 14-15-én Washingtonban a dél-szudáni elnök, Salva Kiir és miniszteri delegációja részvételével lezajlott nemzetközi partnerségi konferenciát¹⁹, ahol az olajüzlet és az infrastrukturális beruházások mellett minden más üzleti partnerség terítékre került. Az USA mellett, miniszteri szinten képviseltette magát Norvégia, az Egyesült Királyság, Hollandia és Törökország, és jelen volt az EU bizottsági²⁰ és *External Action Service*²¹ szinten. Minden felszólaló hangoztatta múltbeli és jelenlegi elkötelezettségét Dél-Szudánal, felsorakoztatta érdemeit és hangsúlyozta elszántságát az ország felvirágoztatására az ő beruházásai révén, hogy aztán napjaink nyílt diplomáciájában megszokott módon a színtalpak mögött megállapodjon a dél-szudáni kormánnyal a még szabad üzletek egyikéről. A CPA-t tető alá hozó nyugati álla-

mok, az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Norvégia, az ún. „Trojka”, magukat „jutalmazták” meg eddigi erőfeszítéseikért. A konferencián jelentették be, hogy a fő fejlesztési területek koordinálását maguk között a következőképpen osztják fel: Norvégia felelős az olajbevételek átlátható menedzselésének megszervezéséért, a britek az egészségügyi fejlesztés és a korrupcióellenes fellépés koordinációjáért, az USA pedig a mezőgazdasági fejlesztések és a magánberuházások felelőse lesz.²² Kérdés, hogyan fog működni a „Trojka” az ország fejlesztésében és a beruházások elosztásában és kérdés, mi marad nekik Kína igen ambiciózus dél-szudáni expanziós politikája által kézben tartott olajkoncessziók²³ és a folyamatban lévő és tervezett beruházásaik, valamint a regionális szereplők helyi üzletei mellett.

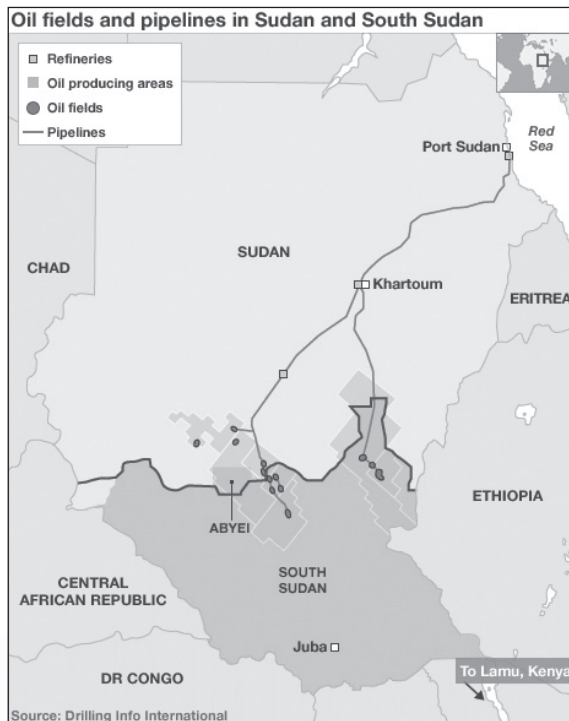
A dél-szudáni kormány biztosította a potenciális befektetőket, hogy megfelelő és átlátható törvényi szabályozással és az országon belüli általános biztonság megvalósításával teszi lehetővé a beruházásokat.

Az ország azonban egyáltalán nem mondható biztonságosnak, a halálos áldozatokat követelő incidensek mindennaposak. 2011-ben etnikai és törzsi összecsapások és fegyveres lázadások következtében 3-4 ezer ember halt meg annak ellenére, hogy a kormány összbevételeinek negyedét a biztonsági kiadások emésztik fel és a civil lakosságot érintő, az UNMISS által is támogatott leszerelési programok folyamatosak. A belső dinamika veszélyein túl

bizonytalanságot okoznak a Szudánal közös új, 2100 km hosszú nemzetközi határ vitatott szakaszain a határ delimitációjából és demarkációjából fakadó ellentétek. A határvidék erősen felfegyverzett mindkét oldalon a kb. 20 százaléknyi vitatott szakaszon, különösen Abyei térségben és a határhoz közeli dél-szudáni Unity és Felső-Nílus tartomány olajmezői környékén.

A megfelelő biztonság, infrastruktúra és szolgáltatások hiányában az olajdollárok felhasználása bizonytalan, szükséges, hogy a nép milyen szinten részesül a fejlesztésekből és beruházásokból, a bevételek mekkora hányada tűnik el az elit és az elitbe kapaszkodó hatalmasságok zsebeiben. A kormánypárt, az SPLM átlátható és a nemzetközi közösség által szorgalmazott kirakatpolitikája mögött kemény hatalmi játszmák zajlanak. A fegyveres lázadókkal és elégedetlenkedőkkel való békekötés pedig a hatalomba emelés révén lehetséges, amely igen költséges folyamat.

Kérdés, hogy az országban jelenlevő fejlesztő és üzleteket kötő államok közül melyeknek van elégséges fekete afrikai poszt-konfliktus zónabeli tapasztalata és bátorsága ahhoz, hogy belépjen erre a bizonytalan, ám nagy haszonnal kecsegtető piacra. Az EU tagországai közül az Egyesült Királyság mellett még a Jonglei állambeli hatalmas B blokkot birtokló Total révén Franciaország szállhat ringbe. A B blokkban a Total jelenleg kezdi meg a feltárást. Amennyiben gazdaságosan kitermelhető olajra bukkannak, az egész dél-szudáni olajhelyzet átalakulhat.²⁴

Olajmezők és vezetékek Szudánban és Dél-Szudánban.

Forrás: <http://info.diiinfo.com/east-and-southern-africa/>

Az EU dél-szudáni politikája

A fentiekben már említettem a dél-szudáni EU politika három szintjét, szölkünk most ezekről bővebben.

Az EU tanácsa hívta életre és finanszírozza az EU szudáni különmegbízottjának intézményét 2005-ben. A különmegbízott mandátuma az általános uniós különmegbízotti alapelvek mellett (az EU politikájának és érdekeinek, valamint a béke, stabilitás és törvényes fejlődés előmozdítása a kijelölt konfliktuszónában) eredetileg a már említett dárfúri konfliktus tárgyalási folyamatának támogatása volt. A szudáni különmegbízott mandátuma az elmúlt években jelentősen kibővült. Rosalind

Marsden asszony és ötfős csapata ma már két országban (Szudán és Dél-Szudán) felel az EU imázsának helyszíni kiépítésében, támogatja a CPA megmaradt kérdéseinek tárgyalásos megoldását és az észak-déli határvidék stabilizációs törekvéseit, előmozdítja a dél-szudáni államépítést és a demokratikus kormányzati intézmények kiépítését, valamint (mindkét országban) a felelősségvállalást és az emberi jogok tiszteletét és a Nemzetközi Büntetőbírósággal való együttműködést. Kapcsolatot tart Kelet-Szudánnal²⁵ és javítja a humanitárius szervezetek bejutását a háborús övezetekbe és hozzájárul az észak ugandai gyökerű, ám a térség több államában, így Dél-Szudánban is aktív, fosztogató, civileket gyilkoló és elraboló *Lord's Resistance Army*

(LRA) felszámolására irányuló nemzetközi összefogáshoz.²⁶

Marsden asszony és csapata dolgát megkönnyítendő, 2011 decemberében az Unió tanácsa kinevezett egy új különmegbízottat az Afrika szarva térségbe, legfőképp Szomália ügyének előmozdítása érdekében, de a szudáni és dél-szudáni ügyekbe is olykor besegíthet az új EUSR, Alexander Rondos.²⁷

Mindezen célok elég ambíciózusak egy évi 2765000 eurós büdzsével gazdálkodó, hatfős csoport számára, akik közül hárman Brüsszelben tartózkodnak. Nem csoda, hogy a különmegbízottat a két ország kormánya inkább amolyan EU konzulként értelmezi.

Valódi jelentősége szimbolikus, célja, hogy arcot és hangot adjon a közös EU politikának és „soft power”-nek, hogy előkészítse a terepet a bizottsági fejlesztésekhez és a tagállami beruházásokhoz. Nem véletlen, hogy a külön megbízott és csapatának nagy része brit állampolgár, hiszen a tagállamok közül Nagy-Britanniának van a legmeghatározóbb súlya a két Szudánban.

Szólnunk kell az EU Lisszaboni Szerződése által életre hívott *European External Action Service* (EEAS), azaz az Unió úgynevezett külügyminisztériumának dél-szudáni aktivitásáról. Az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője, Catherine Ashton az ENSZ és az USA „árnyékában” minden jelentősebb dél-szudáni eseményre reagál, leginkább szorgalmazza a fellángoló konfliktusok mielőbbi tárgyalásos rendezését.

Az EU sietett elismerni Dél-Szudán függetlenségét és delegációt állít fel Dzsubában, valamint kiadta az utasítást a tagállamoknak az állam elismerésére. Az EU-ra oly jellemző párhuzamos intézmények sorában az EEAS-nak nincs hozzáadott értéke. A szimbolikus szerep, az „arc” a külön megbízotté, a valódi pedig a fejlesztési segélyekről döntő és azokat rendelkezésre bocsátó EU Bizottságé.

A Bizottság a Tanács 2011. június 20-i jelentésében megfogalmazott átfogó Szudán jelentés alapján alakítja politikáját Dél-Szudánban. E szerint a Közösség:

- fontosnak tartja a két állam fejlődését és békés együttműködését,
- folytatja a dárfúri átfogó békéhez vezető tárgyalások támogatását,

- folytatja mindkét kormány szegénység felszámolására irányuló törekvéseinek támogatását,
- segíti a felelős, átlátható, eredményes és az emberi jogokat, az alapvető szabadságjogokat valamint a törvényességet tiszteletben tartó kormányzást mindkét országban,
- hozzájárul a nemzetközi támogatás hatékony koordinálásához és a dél-szudáni államépítéshez az ENSZ vezetése alatt, stratégiai és végrehajtási szinten²⁸.
- a dél-szudáni kormánnyal és a többi nemzetközi partnerrel egyeztetve fejlesztési segélyeket nyújt a törvényes kormányzás, az oktatás, az egészségügy, a vízellátás, a város- és vidékfejlesztés területein.²⁹
- szorgalmazza Dél-Szudán belépését a Cotonou-i megállapodás résztvevői közé, hogy az ország részesülhessen a kvóta-mentes szabadkereskedelem áldásaiból és a fejlesztési segélyeket a *European Development Fund* (EDF) keretein belül kaphassa.

„Annyi azonban bizonyos, hogy az USA magának (illetve amerikai magáncégeknek) tartja meg a Kína és a regionális szereplők által már „jócskán megdézsmált dél-szudáni torta” legnagyobb szeletét.”

A Bizottság 200 millió eurót különített el az SPLM hároméves dél-szudáni fejlesztési tervének (2011-2013) támogatására és 2011. december 14-én, a dél-szudáni nemzetközi együttműkö-

dési konferenciára időzítve az EU fejlesztési biztosa, Andris Piebalgs bejelentette, hogy az EU újabb 80 millió eurós fejlesztési segítyt folyósít az ország kormányának a vidéki infrastrukturális fejlesztésekre. A fejlesztési biztos a következőképp fogalmazott az újabb segíty bejelentésekor: „Az új vállalás bizonyíték, hogy az EU hosszú távon elkötelezett Dél-Szudán fejlesztése mellett.”³⁰

Az időzítés korántsem véletlen. Az EU a washingtoni Dél-Szudán konferencián ezzel jelezte komoly szándékát a piaci részvételben, a Bizottság így kívánta kitaposni az utat a jelenlévő tagállamok üzleti érdekeinek érvényesítése előtt. A tagállamok érdekvégyesítésének sikerességére viszont a háttérben zajló egyeztetéseken derült fény. Azokról a tárgyalásokról természetesen nyilvános információ nem áll rendelkezésre. Az egyes tagállamok és Dzsuba közt megkötött megállapodásokról majd azok bejelentésekor, illetve megvalósulásakor értesülünk. Annyi azonban bizonyos, hogy az USA magának (illetve amerikai magáncégeknek) tartja meg a Kína és a regionális szereplők által már „jóeskan megdézsmált dél-szudáni torta” legnagyobb szeletét.

Az EU tagállamai Dél-Szudánban

Ahogy fent említettük, a legfontosabb tagállami szereplő Dél-Szudánban az Egyesült Királyság. Az ország egykori gyarmatosítójaként helyismereti és nyelvi előnyökkel rendelkezik és Dél-Szudánban nem az EU színeiben, hanem önálló szereplőként van jelen. A nemzetközi fejlesztési osztály (DFID) 2011-15-re irányzott programja³¹ alap-

ján évi csaknem 100 millió fontot költ dél-szudáni projektjeire elsősorban az oktatás és az egészségügy területein. Ezzel a fejlesztési segítyekre elkülönített összeggel az USAID után a második legnagyobb önálló donor Dél-Szudánban. Az észak-déli békefolyamat egyik legfontosabb támogatójaként (az Egyesült Államok és Norvégia mellett a Trojka harmadik tagja) és bőkezű fejlesztési segítyei révén virágzó bilaterális kapcsolatokra tett szert Dzsubában. Az olajüzletben láthatóan nem érdekelt britek minden valószínűség szerint a gazdaság diverzifikációja során válnak majd meghatározó piaci szereplővé az országban. A brit-dél-szudáni gazdasági kapcsolatok számszerűsítése még várat magára, ám az elkötelezettség és a brit cégek szignifikáns kelet-afrikai tapasztalatai révén az Egyesült Királyság bizonyosan Dzsuba fő gazdasági partnerei között marad. A britek hagyományos különutas afrikai politikája miatt kétséges, hogy kapcsolatai erősítik majd az EU jelenlétét, ám sokat elárul a dél-szudáni brit dominanciáról, hogy az EEAS afrikai igazgatója és a két Szudánhoz rendelt EUSR is brit állampolgár.

A tagállamok közül az Egyesült Királyságot követően Franciaország, Hollandia, Olaszország és Németország jelenléte mondható még jelentősnek. A franciák a Total révén bírnak komoly érdekeltségekkel, Hollandia és Olaszország a CPA támogatóiként tűntek fel a térségben, Németország pedig a dárfúri rendezés elkötelezett támogatójaként került Dzsubához közel.

A francia Total ügyesen játszott: még akkor szerezte meg a fent említett B blok-

Salva Kiir és Omar al-Basír. Forrás: Agence France Presse

kot, amikor Kartúm megnyitotta területét az olajcégek előtt és még nem vált tiltott beruházási területté a fent kifejtett nemzetközi elszigetelődése miatt. A Total nem kezdett fűrni az észak-déli polgárháború alatt³², sőt kivárta Dél-Szudán függetlenségét és Ugandában vásárolt olajmezőinek köszönhetően térségbeli jelenlétét is megerősítette. Amennyiben a Jonglei tartomány nagy részén elterülő B blokk mélye említésre méltó (százmillió hordós nagyságrendű) olajkincset rejt, a franciák a Total révén jelentős gazdasági szereplővé lépnek elő a dél-szudáni olajkitermelési piacon. Hollandia, Olaszország és Németország az EU bizottsági fejlesztéseivel szinkronban és amellett is támogatja fejlesztési segélyekkel Dél-Szudánt. Egyrészt, hogy jópontokat szerezzen Brüsszel és a nemzetközi közösség szemében, másrészt, hogy érdemeit és elkötelezettségét hangoztatva beruházási lehetőségekhez juthasson.

A többi tagállam általában csak állami, vagy egyházi NGO-kon keresztül kapcsolódik be a dél-szudáni fejlesztésbe, avagy mikroprojekteket finanszíroznak az ország területén. Ezek jelentősége szimbolikus, ám az állami cégeknek lehetőség, ha az országnak jó híre van Dzsubában, vagy egy tartományi székhelyen (pl. Szlovákia Lakes tartománybeli Marial Luo városbeli szerepvállalása a tartományi székhelyen, Rumbekben, üzleti lehetőségekhez juttathatja a szlovák beruházókat).

Ebbe a csoportba tartozik Magyarország is. Hazánk a globális ügyekért felelős helyettes államtitkárt, Hóvári Jánost küldte a 2011. július 9-i dzsubai függetlenségi ceremóniára. Ezután a protokoll-látogatás után államelismérésként és a diplomáciai kapcsolatok felvételeként Martonyi János külügyminiszter Deng Alor volt dél-szudáni külügyminiszternek címzett augusztus 18-i levele tekinthető. Ezt követően szeptemberben külügyminiszteri javaslatra Schmitt Pál köztársasági elnök nagyköveti szintű diplomáciai kapcsolatok létesítéséről határozott.³³

A külügyminisztérium Maris Zsoltot jelölte ki Magyarország dél-szudáni utazó nagyköveteként. A nagykövet úr évi néhány dzsubai látogatással építi majd hazánk diplomáciai kapcsolatait Dél-Szudánnal, amely a külügyminisztérium reményei szerint nemcsak

szimbolikus lesz majd, hanem gazdasági kapcsolatok kiépítésére is lehetőséget nyújt. Szudán az 1970-es években mint „baráti ország” jó kapcsolatokat ápolt Magyarországgal, és Kartúmon kívül Dzsubában is vannak olyan kormánytagok, akik magyar kapcsolatokkal (legalábbis tapasztalatokkal) bírnak. E történeti kapocsra építve igyekszik majd utazó nagykövetségünk megfelelő személyt találni a dél-szudáni magyar tiszteletbeli konzul tisztségére, hogy az ő közbenjárásával megnyíljon az út a dél-szudáni piac felé a vállalkozó magyar cégek előtt. A terv sikeressége kérdéses, ám elvi lehetősége fennáll. Kis országgént nem saját fejlesztési projektjeink és NGO-ink jelenléte, hanem EU tagállami minőségünk és évtizedekkel ezelőtti személyes kapcsolataink felelevenítése jelenthet belépőt a sokszereplős színpadra.

Konklúzió

Az EU dél-szudáni jelenléte stratégiai szempontból rendkívül fontos. A Közösség, mint belső gondokkal küzdő, hanyatló világ gazdasági súlyú globális szereplő a szubszaharai térségben a hagyományos európai értékek promóciója révén szimbolikus szerepet tölt be a dél-szudáni államépítésben fejlesztőként történő fellépésével. Míg a régió államai szomszédként és régi barátként, Kína, Malajzia, India és az Arab-félsziget befektetői Kartúmon keresztül, addig az EU, az Egyesült Államok és Norvégia mellett a fejlesztési segélyeken keresztül és az észak-déli békefolyamat támogatóiként érkeztek Dzsubába.

Ahogy láttuk, az EU szövevényes és nehezen áttekinthető intézményrendszere nem jelentett előnyt a szudáni jelenlét kiépítésében, ezért az Egyesült Királyság hagyományosan erős térségbeli szerepére nagyobb hangsúly került az elmúlt néhány évben. A dél-szudáni gazdaság felvirágoztatásának hangzatos jelszava mögött tagállami érdekérvényesítés zajlik a britek látható dominanciájával.

A következő években fény derül majd arra, hogy Dél-Szudán mennyire lesz sikeres a stabil állam létrehozásában és mennyit kell feláldoznia a demokratikus kormányzás alapelveiből a hatalom kézben tartásához, valamint fény derül arra, hogy a tagállamok mennyire sikeresen tudják majd készpénzre váltani az államépítésben való segítségüket és a fejlesztésben való részvételüket.

Véleményem szerint az EU megmarad az ENSZ mögötti jótékony erőként mindaddig, amíg Dzsuba képes fenntartani a demokratikus és törvényes kormányzás látszatát, a tagállamok pedig tapasztalatukkal és adottságaikkal összhangban maradnak majd versenyben a kiélezett piacon.

Jegyzetek

- 1 A történeti háttérrel és a békemegállapodásról (*Comprehensive Peace Agreement - CPA*) bővebben ld. Illés Zoltán, 2010.
- 2 Az olajtartalékok kiapadásáig, illetve egy Dzsubát az Indiai-óceánnal vagy az Atlanti-óceánnal összekötő vezeték megépüléséig.
- 3 A csaknem tízmilliós lakosság csupán 28%-a írástudó, és a 6 éven felüli lakosság 37%-a jár/járt iskolába. 11%-a él bérből, 71%-uk mezőgazdaságból, 7%-uk állattenyésztésből. A lakosság 1,2%-a jut vezetékes áramhoz, 12,9%-a paraffinolajjal,

- 50%-a fával vagy fűvel, 25%-a pedig semmilyen módon nem világít az esti és éjjeli órákban. 25%-nak van rádiója, 15%-nak telefonja, 3% rendelkezik TV-vel, 0,7% számítógéppel (SSCSE, 2011). Az országban csupán 150 km aszfaltozott út van, és az UN OCHA adatai szerint pedig 2012-ben 2,7 millió fő szorul majd élelmiszersegélyre, mivel az ország termékeny területeinek csupán 4%-a van megművelve (UN OCHA, 2011)
- 4 A dél-szudáni függetlenséghez vezető útról és a dél-szudáni államépítésről bővebben ld. Illés Zoltán, 2011.
  - 5 Az ENSZ BT 1593-as határozatában felkérte a Nemzetközi Büntetőbíróságot (*International Criminal Court - ICC*), hogy indítson nyomozást a dárfúri bűnök kivizsgálására, mivel ennek a helyi bíróságok többszöri felszólítás ellenére sem tettek eleget. Az ICC 2009. márciusában elfogatóparancsot adott ki Omar al Basir ellen. Az ICC népirtással, háborús bűnökkel és emberiség ellen elkövetett bűnökkel vádolja a szudáni elnököt. Ld. ICC 2009, 2010.
  - 6 1989-ben Omar al-Basír jelenlegi szudáni elnök vértelen katonai puccsal, az iszlamista erő, a National Islamist Front támogatásával vette át a hatalmat és döntötte meg az 1986-ban választott Sadiq al-Mahdi által vezetett kormányt. A katonai vezetésű, radikális ideológiájú rezsim nemhogy nem oldotta fel a kartúmi központ és a marginalizált vidékek viszonylatában létrejövő centrum-periféria állapotot, hanem el is mélyítette a problémát az erő politikájával. A Basírt hatalmon tartó egyre szűkülő belső kör jelenleg három polgárháborút vív az új, dél nélküli, Szudánban (Dárfúr, Dél-Kordofán / Nuba hg. és Kék-Nílus tartományokban).
  - 7 Bővebben ld. pl. Collins, 2008, 185-244. o.
  - 8 Ld. többek között Vörös Zoltán vonatkozó cikkét: Olajban kötött házasság – Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve. Afrika Tanulmányok. 2009. III. évf. 3-4. sz. 66-77. o., valamint Tarrósy István tanulmányát a kínai afrikai térhódításról, benne a szudáni kapcsolatokról: Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. Külügyi Szemle. 2008. VII. évf. 4. sz. 87. o.
  - 9 A *Sudan People's Liberation Army/Movement*, azaz SPLA/M. A mozgalomból (SPLM) lett a mai kormánypárt, a hadseregéből (SPLA) pedig a dél-szudáni reguláris hadsereg.
  - 10 Bővebben ld. pl. ICG, 2010.
  - 11 Bővebben ld. pl. Johnson, 2011. 143-162. o.
  - 12 A húszezer fős, Afrikai Unióval közösen létrehozott, dárfúri UNAMID (ENSZ BT 1769, 1828, 1881, 1935 és 2003-as számú határozatok), a hétezer fős dél-szudáni UNMISS (ENSZ BT 1996-os számú határozat) és a négyezerkétszáz fős Abyei-beli UNISFA (ENSZ BT 1990, 2024 és 2032-es határozatok) .
  - 13 Az Afrika szarva régió regionális szervezete. Tagjai Etiópia, Kenya, Szomália, Dzsibuti, Szudán, Dél-Szudán, Uganda és felfüggesztett tagsággal Eritrea.
  - 14 A Cotonou-i Egyezmény az Európai Unió valamint az afrikai, karib-tengeri és csendes-óceáni államok (AKCS-országok vagy ACP-országok) csoportja közt létrejött nemzetközi szerződés. 2000 júniusában írta alá 79 ACP ország és az Európai Unió akkori tizenöt tagállama. A megállapodás fő célja a szegénység csökkentése a fenntartható fejlődéshez való hozzájárulással és az ACP-országok világgazdaságba történő fokozatos integrációjával. Az Egyezmény támogatja a Nemzetközi Büntetőbíróság részvételét a büntető igazságszolgáltatásban.
  - 15 ST, 2011.
  - 16 A Dárfúrban folyó polgárháború fő oka a helyi, főként baggara törzsbeli arab nomádok favorizálása a területen élő szintén muszlim, ám nem arab identitású fürok, zaghawák és maszalitok rovására. A több évtizeden át folyó marginalizáció 2003-ban újfert fegyveres lázadáshoz vezetett, amely a számos diplomáciai erőfeszítés ellenére azóta is tart. A konfliktusban az ENSZ szerint kb. 300 ezer ember halt meg és másfél millióan kényszerültek elhagyni otthonukat. Részletesen lásd pl. Flint, de Waal, 2009.

- 17 Dél-Szudán lakosságának becsült etnikai megoszlása: dinka 40%, nuer 20%, azande 10%, toposa 8%, shilluk 5%, murle 4%, anyuak 1.5%, mundari 1.5%, bari 1%, didinga 1% (Forrás: Young, 2006. 16. o.)
- 18 United States Agency for International Development.
- 19 International Engagement Conference on South Sudan.
- 20 Francesca Mosca, Director for Sub-Saharan Africa.
- 21 Nicholas Westcott, Managing Director, Africa.
- 22 USAID, 2011.
- 23 A dél-szudáni olajkoncessziókról bővebben ld. pl. ECOS, 2010. 8-12. o.
- 24 Energy Global, 2011.
- 25 Kelet-Szudánban, ahol olajfinomítók találhatóak és az olajvezeték is átszeli a területet, a marginalizált bedzsa etnikum alkotja a lakosság többségét. A bedzsák „lázadása” egy 2006-os békemegállapodással véget ért, de a dél-kordofáni és kék nilusi pogárháborúk 2011-es kirobbanását követően eszkalálódtak az események, egyes lázadó csoportok csatlakoztak a jelenlegi polgárháborús területek felkelőit tömörítő Sudan Revolutionary Front-hoz. Bár közös hadmozdulatra még nem került sor, a helyzet ebben a régióban is pattanásig feszült.
- 26 EU Tanács, 2011. b.
- 27 Az Afrika szarva különmegbízott kinevezéséről ld. EU Tanács, 2011. c. Jelenleg kilenc EUSR teljesít szolgálatot, Afrikában a szudáni és dél-szudáni, valamint az Afrika szarva különmegbízottak mellett az EU az Afrikai Unióhoz is delegált egy SR-t.
- 28 EU Tanács, 2011. a, 8. pont.
- 29 Uo. 13. pont.
- 30 EEAS, 2011.
- 31 DFID, 2011.
- 32 A kivonulni kényszerülő és botrányba keveredett svéd Lundinnal, az 1997-es USA szankciók miatt távozni kényszerülő Chevronnal és a humanitárius érdekvdelmi szervezetek aggályai miatt távozó osztrák OMV-vel ellentétben.

33 Magyar Közlöny, 2011.

Felhasznált irodalom

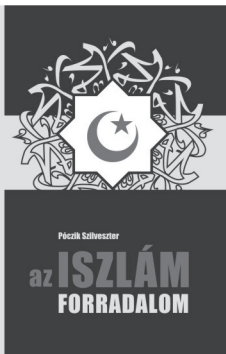
- Collins, Robert O (2008): *A History of Modern Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DFID (2011): United Kingdom Department for International Development, *Operational plan 2011-2015, South Sudan*, 2011. július, <http://www.dfid.gov.uk/Documents/publications/op/south-sudan.pdf>, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- ECOS (2010): European Coalition on Oil in Sudan, *Post Referendum Arrangements for Sudan's Oil Industry*, 2010. december 1. http://www.ecosonline.org/reports/2010/Post_Referendum_Arrangements_for_Sudans_Oil_Industry.pdf, (letöltés ideje 2010. december 13.)
- EEAS (2011): European External Action Service, *South Sudan: EU announces priority support to agriculture and food security*, 2011. december 14. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1535&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, (letöltés ideje 2011. december 27.)
- Energy Global (2011): *Oil major Total interested in South Sudan-Uganda pipeline*, 2011. december 8. http://www.energyglobal.com/sectors/pipelines/articles/Oil_major_Total_interested_in_South_Sudan-Uganda_pipeline.aspx, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- EU Tanács (2011. a): Council conclusions on Sudan, 3101st Foreign Affairs Council meeting, 2011. június 20. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/122914.pdf>, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- EU Tanács (2011. b): *EU Council Decision, 2011/499/CFSP*, 2011. augusztus 1. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:206:0050:0052:EN:PDF>, (letöltés ideje 2011. szeptember 3.)
- EU Tanács (2011. c): *EU Council decision 2011/819/CFSP*, 2011. december 8. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>.

- do?uri=OJ:L:2011:327:0062:0065:EN:PDF, (letöltés ideje 2011. december 14.)
- Flint, Julie és de Waal, Alex (2009): *Darfur: a new history of a long war*. London: Zed Books.
- ICG (2010): International Crisis Group, *Sudan: Regional Perspectives on the prospect of Southern Independence*, 2010. május 6. <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/sudan/159%20Sudan%20Regional%20Perspectives%20on%20the%20Prospect%20of%20Southern%20Independence.pdf>, (letöltés ideje 2010. május 6.)
- ICC (2009, 2010): International Criminal Court, *ICC-02/05-01/09*. 2009. március 4. és 2010. július 12.
- Illés Zoltán (2010): Szudán és a referendum, *Afrika Tanulmányok*, IV. évf. 4. szám. 56–70. o.
- Illés Zoltán (2011): Dél-Szudán – a független állam létrejötte és kihívásai, *Külügyi Szemle*, X. évf. 2. szám. 176–193. o.
- Johnson, Douglas H (2011): *The root causes of Sudan's civil wars*. Kampala: Fountain Publishers.
- Magyar Közlöny (2011): *A köztársasági elnök 220/2011. (IX. 20.) KE határozata*, 2011. 108. szám, 28576. o. <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk11108.pdf>. (letöltés ideje 2011. december 9.)
- SSCCSE (2010): Southern Sudan Centre for Census, Statistics and Evaluation, *Statistical yearbook for Southern Sudan, 2010*, <http://ssccse.org/storage/Statistics%20Year%20Book%202010%20.pdf>, (letöltés ideje 2010. szeptember 9.)
- ST (2011): Sudan Tribune, *Khartoum unhappy with EU role in Sudan*, <http://www.sudantribune.com/Khartoum-unhappy-with-EU-role-in,41110>, (letöltés ideje 2011. december 27.)
- UN OCHA (2011): United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, *Weekly Humanitarian bulletin 2011. december 15*. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/full_report_133.pdf, (letöltés ideje 2011. december 15.)
- USAID (2011): United States Agency for International Development, *Special briefing on International Engagement Conference on South Sudan*, 2011. december 13. <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/12/178674.htm> (letöltés ideje 2011. december 27.)
- Tarrósy István (2008): Sino-afrikai kapcsolatok a világpolitika rendszerében. Kölcsönös hasznok és lehetőségek a 21. században. *Külügyi Szemle*, VII. évf. 4. szám. 81–93. o.
- Vörös Zoltán (2009): Olajban kötött házasság – Kína és Szudán kapcsolatának 50 éve. *Afrika Tanulmányok* III. évf. 3-4. szám. 66–77. o.
- Young, John (2006): *Small Arms Survey, The South Sudan Defence Forces in the Wake of the Juba declaration*, 2006. november, <http://www.smallarmssurveysudan.org/pdfs/HSBA-SWP-1-SSDF.pdf>. (letöltés ideje 2010. szeptember 9.)

Az iszlám, illetve arab társadalmak hősiességét nem lehet részvét nélkül szemlélni, de részrehajlás nélkül kell vizsgálni. A kötet első tanulmányában az iszlám társadalmakban megjelenő politikai radikalizmus nemzetközi politikai valamint belső társadalmi okainak felvázolására tettem kísérletet, miközben felmutattam a nagyhatalmi politikák felelősségét, illetve felelőtlenségét, valamint a globalizáció folyamatainak nem-szándékolt következményeit, beleértve a migrációs és interkulturális feszültségek pszichológiai hatásait is.

A második tanulmányban a mai radikális politikai iszlám eszméitörténetével foglalkozva egységes logikai rendbe igyekeztem szervezni annak előzményeit és mai tendenciáit.

A kötetben szereplő harmadik dolgozat az iszlám radikalizmus két kortársi gondolkodójával és első jelentős társadalmi szervezetének kibontakozásával foglalkozik, a negyedik munka pedig arra vállalkozik, hogy a terrorizmus fázisát maguk mögött hagyó és az aszimmetrikus háború stádiumába átépíteni képes érett fegyveres harci szervezetek tevékenységének háttere előtt ezek eszméi alapozását valamint fejlődési tendenciáit mutassa be.

publikon
KÖZLÖNY

„Isten a célunk, a Korán az alkotmányunk, a Próféta a vezérünk, a harc az utunk, és Istenért meghalni a mi leghőbb vágyunk”

A Hamasz Kartája

AFRIKA A GLOBÁLIS TÁVKÖZLÉSI-INFOKOMMUNIKÁCIÓS TÉRBEN*

Erdősi Ferenc DSc
emeritus tudományos tanácsadó
MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont,
Regionális Kutatások Intézete, Pécs
erdosi@rkk.hu

Bevezető gondolatok

Földünk legelmaradottabb kontinensének helyzetét a századunk elejéig tartó (abszolút és – a többi világrészekhez képest – viszonylagos értelemben vett) pozícióromlás tette aggasztóvá. A lecsúszási folyamat haladássá való megfordításához esélyt önmagában az anyagi termelés számottevő és környezetileg is fenntartható növelése, valamint a demográfiai „bomba” hatástalanítása nem teremt, ha nem társul hozzá azoknak a (tágabb értelemben vett) kommunikációs (közlekedési-távközlési) interkontinentális infrastruktúráknak a megfelelő szintű kiépítése, fejlesztése, melyek elengedhetetlenek a globális gazdaságba való integrálódáshoz, a világpiacok és más kultúrák fizikai és infokommunikációs eszközökkel való

eléréséhez. Korunkban a más világrészekkel való kapcsolat kiemelkedő fontosságát jól jelzi, hogy Afrika távközlési bevételeinek átlagosan a 80%-a az interkontinentális szolgáltatásokból származik (egészen hasonlóan a tengeri szállításához és légi közlekedéshez), mivel a többségükben igen szegény afrikai országok között, sőt többnyire az egyes országokon belül a tartományok között is gyengék a gazdasági/kulturális kapcsolatok és így az egész kontinens interakció rendszere erősen kifelé orientált.

E cikkben kizárólag a más világrészekkel összeköttetést teremtő távközlési infrastruktúra kialakulásának vázolására és az általa lehetővé vált (a tér/idő konvergenciához vezető) infokommunikációs szolgáltatások jelentőségének érzékelésére szorítkozunk.

* A szerző Afrika távközléséről írt tanulmányának első része

Távközlési/hírközlési szempontból az „előglobalizáció” a földrészeket összekapcsoló távírókábelekkel kezdődött a 19. század második felében, hogy az 1950-es évek derekától a tenger alatti hagyományos távbeszélő kábelek alkalmazásával kiegészülve az 1960-as évek közepén, az első műsorszóró műhold fellövésével véget érjen. A műsorszórás, majd a digitális infokommunikáció meghatározó eszközei a szákszámra Föld körüli pályára állított műholdak és a sávzélesség-kapacitásban már vezető szerepet játszó fénykábelek lettek. A tengeralatti és szárazföldi fénykábelek (az 5. Kondratyev-hullám bázis-infrastruktúrájaként) már az „érett globalizáció” *conditio sine qua non*-jainak szerepét töltik be (Erdősi 2000).

1. A más világrészekkel kialakított vezetékes kapcsolatok

1.1. A tengeralatti rézerű távíró- és távbeszélőkábelek által teremtett összeköttetések

Afrika távközlési eszközökkel elérése sokáig csak az európai gyarmattartó birodalmak számára volt fontos követelmény, elsősorban a hatalomgyakorlással kapcsolatos (politikai-gazdasági-katonai) információk gyors eljuttatása érdekében. Postahajók ugyan már a 19. század derekán is rendszeresen közlekedtek a legnagyobb brit, francia, portugál kikötők és a gyarmatok között, de a hosszú (szélső esetekben 20–30 napos) menetidő következtében a levelekben eljuttatott információk hírértéke erősen diszkontálódott, ezért a megkésett hírekre való reagálások gyakran a megkésettségük miatt

nem voltak szerencsések. A gyarmatbirodalmak vezető politikusai korán felismerték az interkontinentális távközlésben rejlő lehetőségeket, tisztában voltak azzal, hogy mit jelenthet az eseményekről (bennszülöttek lázadásairól, a gyarmati katonaság akcióiról, az ültetvények állapotában rendkívüli időjárási események hatására bekövetkezett – a szállítási szükségleteket is befolyásoló – változásokról stb.) küldött tudósítások gyorsasága. A brit világbirodalomban magasra pozícionált Egyiptomtól Dél-Afrikáig tartó összefüggő afrikai gyarmatrendszer kialakításában kiemelkedő érdemeket szerzett Cecil Rhodes szerint: „A vonat az én kezem és a távíró az én hangom” (Rhodes 1898).

A Rhodes által tervezett, a kontinenst É–D irányban átszelő Cap–Kairo vasút ugyan nem valósult meg, mint ahogyan a hasonló viszonylatú transzkontinentális távíró vezetéknek is csak néhány szakasza készült el, viszont már a 19. század utolsó harmadában megkezdődött a tengeralatti távíró rézkábelek lefektetése Európa és Afrika (közeli és távoli partjai) között. Az első lépést ugyan a franciák tették meg a Párizst Algírral összekötő transzmediterrán – szárazföldi/tengeralatti – kábelrendszer létrehozásával, de az igazi erőpróba a britekre várt a mély óceánokban lefektetett sok ezer km-es *monstre* távközlési rendszerek kiépítésével. A Brit Világbirodalom szempontjából kiemelt stratégiai jelentősége volt a Szezei-csatornán át a Távols-Kelettel összeköttetést teremtő kábelnek, melynek Afrikában az első számú kedvezményezettje 1868-ban Egyiptom lett. Az India felé tartó főágból kiágaztatott, Zanzibárt érintő déli ág 1879-re

Durbannál elérte a legértékesebb brit birtokot, Dél-Afrikát. E keleti parti vezeték meghosszabbításával 1883-ban már Fokváros és London között is sor kerülhetett a „sürgönyözésre” (The history of submarine cables 2005).

A Brit Birodalom egymástól távoli részei közötti hírcsere ugrásszerűen megnövekedett kommunikációs értéke az infrastruktúra gyors kiépítésére szakosodott új vállalatok számára kockázatmentes befektetéssel teremtett hatalmas profittá konvertálódott (Cable and Wireless – Company Histories – <http://www.cwple.com>). Ettől ösztönözve az első nyugati (atlanti) parti tengeralatti kábel Fokváros és Európa között már 1889-re elkészült, melyet hamarosan a Szent Ilona és Ascension-szigetet érintő kiágazás követte. Gyakorlatilag tehát Dél-Afrikát Európából a brit kézen levő távívóvonalakkal mind az Indiai-, mind az Atlanti-óceánon át el lehetett érni a 19. század végén, de a köztes parti kilépőpontok révén még a német kézen levő Namíbia is részesült az interkontinentális távközlés előnyeiből a 20. század elején (Dierks 2001). Ezen felül a németek a namíbiai Windhoek és az ugyancsak birtokai közé tartozó Togo (Kamina település), valamint a németországi Nauen végpont között a távközlésük függetlensége érdekében közvetlenül az első világháború előtt, 1913-ban vezeték nélküli „szikratávíró”-összeköttetést teremtettek. – Az első telefonkábeleket az 1950-es években Franciaország és észak-afrikai gyarmatai között süllyesztették a Földközi-tengerbe. A távívóhoz hasonlóan Afrika a globális rézerű analóg vezetékes távbeszélő-hálózatba ugyancsak a Nyugat-Európát a szuezi

útvonalon át Ázsiával (majd Ausztráliával) összekötő COMPAC és CANTAT rendszerek révén csatlakozhatott, melynek néhány kiágazása lehetővé tette Észak-Afrika elérését is az 1960-as években. Afrika tengeralatti telefonkábel-kapcsolata még az 1980-as évek vége felé is igencsak gyengének mutatkozott más világrészekkel szemben. Az atlanti part közelében működött a Portugáliából induló és DK-i irányban Fokvárosig tartó rendszer. Nem derül ki azonban az elérhető forrásokból, hogy a Guineai-öböl, valamint a kontinens déli részének atlanti-parti országai számára mennyire volt elérhető a nagy fontosságú interkontinentális infrastruktúra.

Afrika számára az európaiakhoz képest lényegesen alárendeltebb volt a többi világrésszel létesített kapcsolat. A már említett szuezi (Ázsia és Ausztrália felé tartó) kábel teremtette közvetlen kapcsolat előnyeit csupán Afrika északi és északkeleti országai élvezheték. A viszonylag rövid Dakar-Fortaleza kábel révén a Dél-Amerikával létesített összeköttetés a globális interkontinentális hálózat részeként viszont elsősorban a szenegáli kikötő-főváros kivételesen előnyös közlekedés-földrajzi fekvéséből adódó kontinensszintű logisztikai csomópont (az amerikai viszonylatú légi és tengeri közlekedési gyűjtő- és elosztó központ) szerepét erősítette, a transz-óceáni távközléssel. (Dakarból a szárazföldön befelé több irányban ágaztak szét az Afrikán belüli, országok közötti nemzetközi telefonforgalmat hordozó távbeszélő vezetékek.)

Az 1970/1980-as években a műholdak előnyt szereztek a világrészek közötti (még inkább a globális) műsor-

Viszonylat	Kábelrend- szerek száma	Optikai szálpárok száma	Csa- tornák száma	Max. kapacitás, Gbit/s	Hossza, km	Építési költsége, M USD	Az egy rendszerre jutó építési költség, M USD	Az egy km-re jutó építési költség, USD
Európa–Afrika/Ázsia	4	10	42	770	116 900	5365	1341	45 844
Ázsián belül	5	21	292	15 380	63 934	5430	1086	84 931
USA–Latin-Amerika	11	34	298	10 155	125 611	5668	515	45 123
USA–Európa	8	28	245	9 020	97 852	6680	836	68 266
USA–Ázsia	8	29	206	7 280	170 400	8490	1061	49 824

1. táblázat. A tengeralatti interkontinentális fénykábelrendszerek néhány viszonylatának főbb adatai 2002-ben.

Forrás: Telegeography Inc. 2003 adataiból (a fájlagos adatokat számítottá és) a táblázatot összeállította a szerző.

szórásban, majd távközlési átvitelben azáltal, hogy a hirtelen megnövelt hatalmas sávkapacitásukhoz képest a fémerű tengeri kábelek teljesítménye messze elmaradt.

1.2. A fénykábel-összeköttetések kialakulásának folyamata

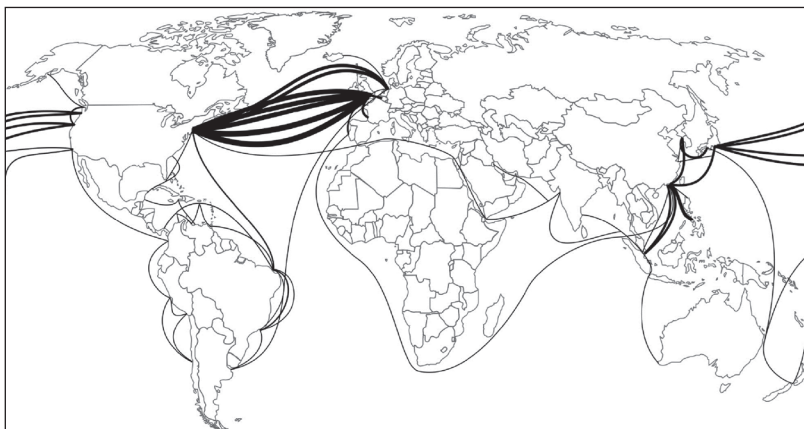
Az átvitel minősége szempontjából új korszak kezdődött a fénykábelek (optikai üvegszállkábelek) alkalmazásával, kezdetben szárazföldön, majd 1988-tól már interkontinentális tengeralatti kábelként is (Erdösi 2003a).

1.2.1. Az 1990-es évek és a 2000-es évek eleje

A világrészek közötti tengeralatti fénykábelrendszerek számában és még inkább teljesítőképességében az 1990-es évektől globális szinten végbement robbanásszerű növekedés az egyes viszonylatokban igen nagy intenzitás különbségekkel ment végbe. A legnagyobb kapacitások Észak- és Latin-Amerika között épültek ki, míg leglassabban Afrika tengerentúli kapcsolatai alakultak ki (1. táblázat; 1. ábra). Közülük az európaiak három csoportba sorolhatók:

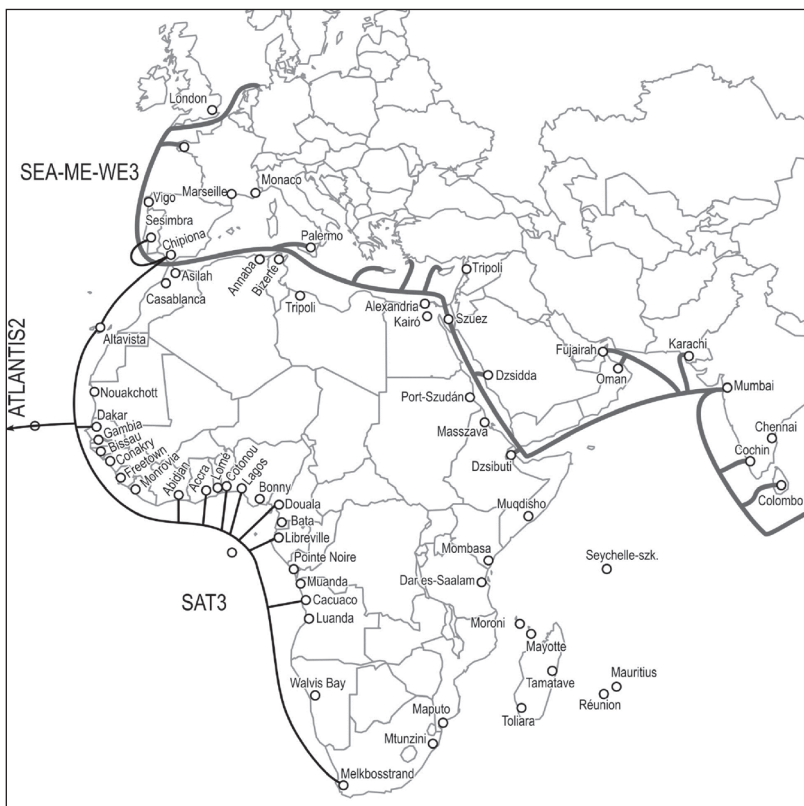
- a beltengereken (Földközi- és Vörös-tengeren) át Dél-Európával és a Közel-Kelettel létesített viszonylag rövid összeköttetések (Alexandria–Ciprus–Törökország, Bizerte–Olaszország, Tetuan–Spanyolország, Dzsibuti–Aden, a líbiai és tunéziai partok közötti (intra-afrikai) LFON);
- az Európát a Mediterráneumon és a klasszikus szuezi-vonalon át Dél- és Kelet-Ázsiával (illetve Ausztráliával) összekötő megakábelek,

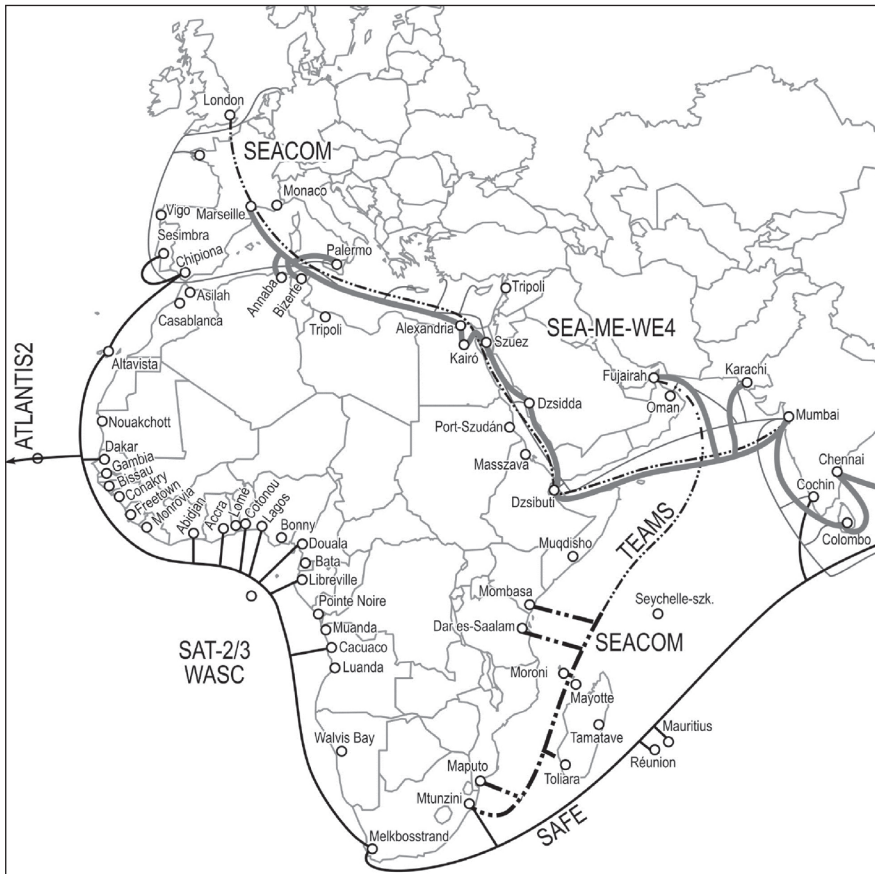
1. ábra. A kontinensek fénycábel-összeköttetések intenzitása 2002-ben
(A vonalak a kapacitással arányosak).

Forrás: telegeography.com

2. ábra. Afrika interkontinentális fénycábel-összeköttetései 2001-ben.

Forrás: Az egyes kábelrendszerek honlapjainak adataiból szerkesztette a szerző.

3. ábra. Afrika interkontinentális fénycábel-összeköttetései 2009-ben.

Forrás: Az egyes kábelrendszerek honlapjainak adataiból szerkesztette a szerző.

- melyekhez csatlakozhattak egyes észak-afrikai országok (SEA-ME-WE-2 és 3, FLAG);
- az Európát (a Pireneusi-félszigetet) Afrika nyugati (atlanti) partvidéke mentén Dél-Afrikával összekötő távolsági kábelrendszerek (EURAFRICA, SAT-2, SAT-3/WASC, Africa One (2–3. ábra).

Ebben az időszakban történt meg a Portugáliából induló, majd Szenegál

és a Zöldfoki-szigetek érintésével Dél-Amerikát elérő ATLANTIS 2 kábelrendszer telepítése is.

Az első fénycábel-korszakbeli rendszerek közül legnagyobb jelentőségű, a legtöbb afrikai parti országot az Atlanti-, majd az Indiai-óceán felől közvetlenül elérő SAT-3/WASC/SAFE rendszer, melynek tulajdonosi szerkezete nagyon változatos (2. táblázat). Kontinensek szerint a legtöbb részvénye (46%-a) afrikaiak kezében van,

Név	Üzemelés kezdésének éve	Viszonylata (ország, település)	Hossza, km, építési költsége, M USD	Kapacitása	Tulajdonos, építető, üzemeltető
EURAFRICA	1992	Portugália–Dél-Afrika (Fokváros)	3200 km	1120 Mbit/s	France Cable et Radio, Marconi, ONPT
SAT (South Atlantic Terminal)-2	1993	Portugália–Dél-Afrika (Melkbassstrand)	9500 km	560 Mbit/s	Tulajdonosok: Telkom SA Ltd, Telefonica, Marconi, British Telecom, France Cables et Radio, Deutsche Bundespost
SEA-ME-WE-2 (South-East-Asia–Middle East-Western Europe második szegmense) ¹⁾	1994	Portugália–Algír–Szuец–Dzsibuti–India–Indonézia–Szingapúr	21 000 km	820 Mbit/s	Nemzetközi konzorcium
Aden–Dzsibuti	1994	Jemen–Dzsibuti			
FLAG Europe–Asia	1997 november	Olaszország–Alexandria (Kairó)–Egy. Arab Emírségek–India–Thaiföld	28 000 km, ebből 1020 km szárazföldi ²⁾	10 Gbit/s max. kapacitás	Nynex
SEA-MEA-WE3	1999. szept.–2000. márc.	Németország (Norden)–Tétuan–Alexandria–Szuец–Dzsibuti–Szingapúr/Hongkong–Ausztrália/Japán (összesen 39 kilépési pont)	38 000 km (leghosszabb a világon), 1173 M USD	480 Gbit/s/pár 40 Gbit/s max. kapacitás	Tulajdonosa: 92 lávközlési beruházó által képzett konszern; üzemeltetője az indiai Tata Társaság
ATLANTIS2	1999	Portugália–Kanári-szigetek–Zöldfoki-szigetek–Dakar–Brazília	12 000 km 370 M USD	40 Gbit/s	25 tagból álló konzorcium, fő finanszírozója az Embratel
SAT3/WASC (South Atlantic3/West Africa Submarine Cable	2001 október	Portugália (Sesimbra)–Dakar, Abidjan, Accra, Cotonou, Lagos, Douala, Libreville, Luanda, Fokváros–Melkbassstrand (Dél-Afrika)	18 000 km	Eredetileg 80 Gbit/s, majd növelve 340 Gbit/s-re	Tulajdonosa: 36 tagból álló konzorcium. Legnagyobb részvényesek: Telkom Group 13%, TCI 12,42%, France Tel. 12,18%, VSNL 8,93%, Nitel 8,39%

2. táblázat. Az Afrika interkontinentális kapcsolatait szolgáló, 2003 előtt létesített tengeralti fémkábelrendszerek főbb adatai.

Jegyzetek: 1) eredeti formában már nem létezik, átépítették SEA... 3-má; 2) a Föld 4. leghosszabb tengeralti kábele

Forrás: Regional Atlas on West Africa. – OECD 2009. 146. p. ábrájáról leolvasható adataok (eredeti forrás: *Sahel and West Africa Club/OECD 2005*), továbbá <http://www.bdafrica.com...> és <http://www.eassy.org/newshome.html>, valamint Steve Song: *A history of Africa's undersea fibre optic cables 2011*. május 13. – <http://capetocongo.com/2011/05/a-history-of-africas-undersea-cables-by-steve-song> és az egyes kábelrendszerek honlapjai alapján szerkesztette a szerző a 2. és 3. táblázatot.

Név	Üzemelés kezdésének éve	Viszonylata (ország, település)	Hossza, km, építési költsége, M USD	Kapacitása	Tulajdonos, építető, üzemeltető
SAFE (Southern Africa–Far East)	2003	Dél-Afrika–Réunion–Mauritius–India–Malajzia	13 100 km	130 Gbit/s	Építette az amerikai Tyco Submarine Systems
SEA-MEA-WE4	2005 december	Franciaország (Marseille)–Algéria, Tunézia/Olaszország, Egyiptom–Szudán–Szaud-Arábia–Pakisztán–Sri Lanka–India–Thaiföld–Szingapúr	20 000 km, 500 M USD	1280 Gbit/s	Építője: Alcatel Submarine Network és a Fujitsu; tulajdonosa 16 tagból álló konzorcium
FALCOM	2005	Egyiptom–Jordánia–Szaud-Arábia–Perzsa-öböl menti országok–Irán–India	11 589 km, 400 M USD	1280 Gbit/s	Működtetője a Reliance Communications teljes tulajdonú leányvállalata az indiai Flag Telecom
SEACOM	2009	Dél-Afrika–Madagaszkár–Mozambik–Tanzánia–Kenya	650 M USD	tervezett: 1280 Gbit/s tényleges: 100 Gbit/s	Magántársaság alapította, építette, tulajdonolja és üzemelteti (76,25%-a afrikai) Ellátási szerződés a Tyco-val
TEAMS (The East African Marine System)	2009	Mombasa–Fujairah, Kenyát köti össze a világhálózatral	4500 km, 82 M USD	40 Gbit/s ¹⁾ 640 Gbit/s 1280 Gbit/s	Építette az Alcatel. Kenya kormányának kezdeményezésére jött létre; először az EASSY (East African Submarine Cable System) alternatívájának javasolták
LION (The Lower Indian Ocean Network)	2009	Madagaszkárt, Réuniont és Mauritiusot köti össze a regionális léptékű infrastruktúra	1000 km	1280 Gbit/s	Nagyszélességű internethálózatokat működtető konzorcium (France Telecom, Orange Madagascar, Mauritius Telekom) tulajdonában
EASSY (Eastern Africa Submarine Cable System)	2010. július 22.	Kelet-Afrikát köti be a globális hálózatba Dél-Afrika (Mtunzini)–Mozambik–Tanzánia/ Madagaszkár–Comoro/ Kenya–Szomália–Dzsibuti–Szudán (Port Sudan)	10 000 km, 265 M USD	3840–4720 Gbit/s	Létrehozója, finanszírozója a Development Financial Institutions (DFIs), a Világbank, az IFC, EIB, ADB, AFD, KfW és több távközlési cég
Main One Cable	2010. július 30.	Portugáliát (seixel) köti össze Dél-Afrikával és közben számos nyugat-afrikai országot köti össze a szuezi csatorna felől Európával	14 000 km	1920 Gbit/s (1280) ²⁾	Építette és tulajdonosa a Main Street Technologies Tyco Telecommunications cég. Építési költségből az AFC – Africa Finance Corporation 37 M USD-t finanszírozott
I-ME-WE (India–Middle East–Western Europe)	2010. december 10.	Franciaországot köti össze a szuezi útvonalon Indiával, Egyiptom számára két irányú összeköttetést biztosít	13 000 km	3840 Gbit/s	Elsősorban Pakisztán és India érdekében 9 tagból álló konzorcium alapította; az Alcatel-Lucent cég építette

GL O-1 (Globacom-1)	2010 őszén	Nigériától (Lagos) kezdve Nyugat-Afrikát köti össze az Egyesült Királysággal (Bude)	9800 km 650 M USD	640-ról 2500 Gbit/s-re bővítve	Alcatel-Lucent és a Globacom a legnagyobb tulajdonosok
EIG (Europe India Gateway)	2011 derekán (terv)	Egyesült Királyság–Portugália–Gibraltár– Monaco–Franciaország–Líbia–Egyiptom– Szaud-Arábia–Dzsibuti–Oman–Egyesült Arab Emírségek–India	15 000 km	3840 Gbit/s	18 érdekelt cég közös beruházása, melyből az MTN cég 50 M USD összeggel vett részt
WACS (West Africa Cable System)	2011 derekán (terv)	Egyesült Királyság (London) és Dél- Afrika között az atlanti parton felülről országok: EK, Portugália, Kanári-szi- getek, Zöldfoki-szigetek, Elefántcsont- part, Ghána, Togo, Nigéria, Kamerun, Kongói Demokratikus Köztársá- ság, Angola, Namibia, Dél-Afrika, Nami- bia, Kongói Demokratikus Köztársaság, Kongó és Togo számára ez biztosítja elő- szőr a globális tengeralatti kábel-rendszer- hez való csatlakozást. (Összesen 15 kilé- pési pontja van azokban az országokban, ahol az MTN jelen van.)	14 000 km 650 M USD	5120 Gbit/s	12 tagból álló konzorcium létesít- ette, meghatározó az MTN sze- repe, amely 90 M USD-ral része- sedett a finanszírozásból
ACE (Africa Coast to Europe)	2012. III. negyedévre tervezett	Franciaország és Dél-Afrika között Afrika nyugati partja közelében halad. Össze- sen 8 partti és 15 belső ország (pl. Mali, Niger) számára teremti kapcsolatot. Hét ország (Egyenlítői-Guinea, Gambia, Gui- nea, Libéria, Mauritánia, São Tome és Príncipe, Sierra Leone) számára az első tengerikábel-kapcsolat. 21 kilépési pontja van a franciaországi Perimarchtól a dél- afrikai Yzerfonteinig.	17 000 km	5120 Gbit/s (min. 1920 Gbit/s)	A alapítója a 2010 júniusában 18 távközlési társaságból álló kon- zorcium
MENA (Middle East North Africa)	2012. I. negyedév	Olaszország (Mazara)/Görögország (Kréta)–Egyiptom (Alexandria)–Szaud- Arábia (Jeddah)–Oman (Al Seeb)–India (Mumbai)	9100 km	5760 Gbit/s	15 távközlési cég, súlyal az Omantel (EO) közös vállalkozása

3. táblázat. A 2003 óta létesített és épülőfélben levő interkontinentális fénycábelek főbb adatai.

Jegyzetek: 1) az eredeti tervezett kapacitást többszörösére növelték; 2) egyelőre a tervezett kapacitásnak kb. a 2/3-a kihasznált.
 Forrás: *Regional Atlas on West Africa*. – OECD 2009. 146. p. ábrájáról leolvasható adatok (eredeti forrás: *Sahel and West Africa Club/OECD 2005*), továbbá <http://www.bdafrica.com>... és <http://www.eassy.org/newshome.html>, valamint *Steve Song: A history of Africa's under-sea fibre optic cables 2011. május 13.* – [http://capetocongo.com/2011/05/a-history-of-african-under-sea-fibre-optic-cables-2011-majus-13](http://capetocongo.com/2011/05/a-history-of-african-undersea-cables-by-steve-song) – <http://capetocongo.com/2011/05/a-history-of-african-under-sea-fibre-optic-cables-by-steve-song> és az egyes kábelrendszerek honlapjai alapján szerkesztette a szerző a 2. és 3. táblázatot.

míg Európa 23%-os, Ázsia 17%-os és az (outsider) Egyesült Államok 14%-os részesedést szerzett. A szubkontinens erős kötődése ehhez az infrastruktúrához abban is megnyilatkozik, hogy az alapító/fenntartó társaság résztulajdonosai közé tartozik Szenegál, Elefántcsontpart, Ghána, Benin és Nigéria. E tengeri kábel legtöbb parti kilépési pontjából a belföldi távközlést szolgáló néhány szárazföldi gerincevezeték teremt összeköttetést az adott ország belső térségeivel, de összefüggő nemzetközi hálózatot csak néhány alkot. Ezek közé tartozik a Szenegált (Dakart) Malin (Bamakón) és Burkina Faso-n (Ouagadougou-n) át Elefántcsontparttal (Abidjannal), Togoval (Lome-vel), Nigerrel (Niamey-jel) és – a 2003. évi tervek szerint – Benin északi felével összekötő fénykábel hálózat. A Regional Atlas... a SAT-3/WASC méltatásakor kiemeli, hogy szinte az egész Nyugat-Afrika parti országai számára új helyzetet hozott létre az Európával (végső soron az egész világgal) teremtett magas szintű távközlési kapcsolat révén. Azonban a SAT-3 szárazföldi kilépő pontjai nem csupán az előbbieken említett nyugat-afrikai országok, hanem a közép-afrikai Kamerun, Gabon, továbbá a déli-afrikai Angola és a Dél-afrikai Köztársaság számára is rendelkezésre állnak (2. ábra). Folytatása (a SAFE) Dél-Afrikából Reuniont és Mauritius felfűzve Indiának tart, ahonnan Malajzia felé veszi irányát (3. ábra).

A rendszerek száma és kapacitása szempontjából 2003-ban (az 1992-től elkészültek ellenére) tengeri kábelekkel (számuk és kapacitásuk alapján) valamennyi világrész közül továbbra is Afrika tengerentúli összeköttetése

volt a legfejletlenebb, de különösen a népességarányos számítások tükrében. A parti kilépési pontok számát tekintve Afrikában a földközi-tengeri és atlanti partok voltak a legkedvezőbb helyzetben, mivel Kelet-Afrika kontinentális partjai akkor még nem csatlakoztak a globális hálózathoz, csupán a frankofon üdülőparadicsom szigetek (Reunion és Mauritius – 3. táblázat; 3. ábra).

2002-ben az egy rendszerre jutó költségek éppen az Európa–Afrika/Ázsia viszonylatban a legnagyobbak, viszont az 1 km-re vetített fajlagos költségek tekintetében e rendszer jóval kedvezőbb pozíciót ért el (1. táblázat).

1.2.2. A 2003 óta felgyorsult fejlesztések
Az Afrikát érintő tengeralatti fénykábel-rendszerek földrajzi megoszlása a 2003 óta eltelt időben a korábbiakhoz képest változatosabban alakult és a partok tekintetében egyenletesebb megoszláshoz vezetett, a kapacitások pedig erősen nőttek. A korábbi hagyományos viszonylatok (Európa–Mediterráneum–szuezi-vonal–Távol-Kelet, illetve az Európa–Nyugat- és Dél-Afrika) súlyát ugyan további kilenc (a korábbiaknál nagyobb teljesítményű) rendszer növelte (3. táblázat), azonban az igazi újdonság Kelet-Afrikának a globális hálózatba való bekapcsolása volt. Afrika déli részének több, jobbára belső, tengerparttal nem rendelkező országa és a teljes Kelet-Afrika még századunk első éveiben is nélkülözni volt kénytelen a tengeri kábeleket. (Még 2007-ben is a dél-afrikai Mtunzintól Dzsubutiig tartó mintegy 7000 km-es part volt a világ akkori leghosszabb, tengeri kábelekkel nem kiszolgált partszakasza – Ruddy

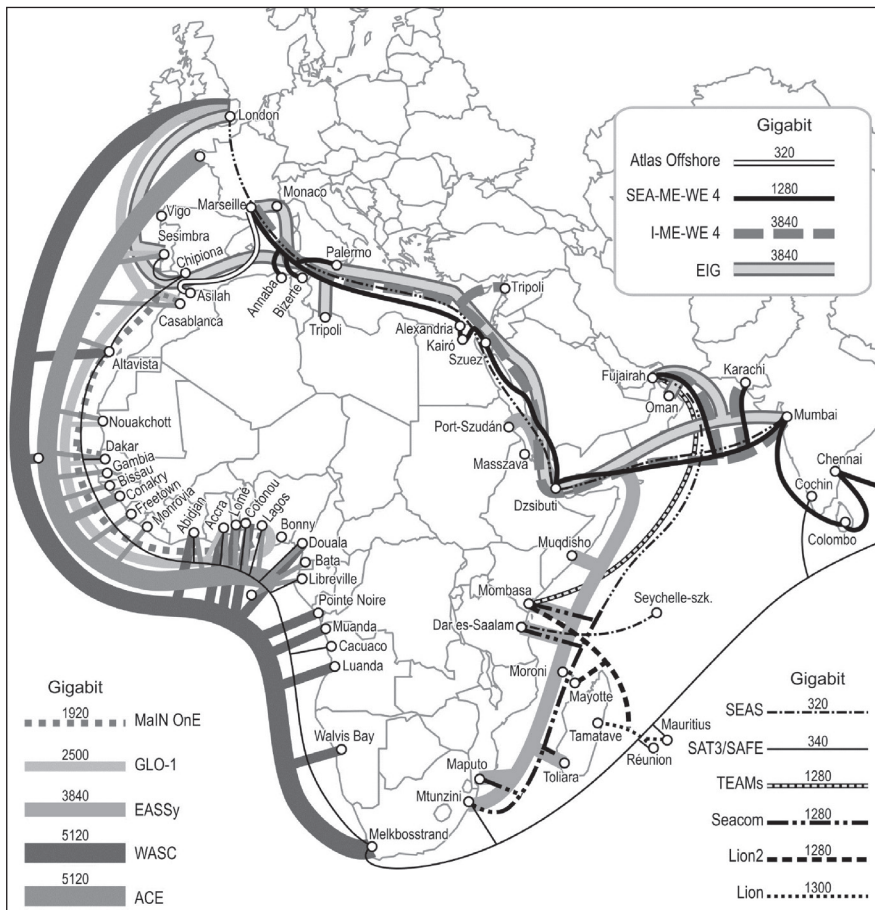
et al. 2007.) Afrika nem volt vonzó a befektetőknek; az 1987–2007. évi időszakban a Földön 46 Mrd USD-t ruháztak be a tengeralatti kábelekbe, de ebből mindössze 934 M USD (2,0%) jutott a Szahara alatti Afrikára. Ennél is megdöbbentőbb, hogy a világ nemzetközi összeköttetést szolgáló sávészélességéből a fekete világrész mindössze 0,2%-kal részesedett 2004-ben (Africa's new submarine cables... 2010). Csak a 2007 októberében Kigaliban tartott Connect Africa Summit-on kitűzött célok megvalósítása nyomán az utóbbi években került sor az Indiai-óceánban lefektetett két kábelrendszer segítségével a globális hálózathoz kapcsolódásra (Africa's new submarine cables... 2010).

A kisebb rendszer, a Kenya és a Perzsa-öböl közötti TEAMS (3. ábra) létrehozását a kenyai kormány kezdeményezte, főként a szafari- és tengerparti üdülturizmus által megsokszorozódott ICT igényekre tekintettel. A kenyai kormány már eleve azzal a szándékkal fogott hozzá a TEAMS létrehozásához, hogy a csupán műholdas kiszolgálásra utalt országban lényegesen csökkenti a távolsági nemzetközi távközlési szolgáltatások rendkívül magas árait. E rendszer első tulajdonmodell-változatában a Dél-afrikai Köztársaság meghatározó szerepre akart szert tenni, ezért a kenyai kormány a dél-afrikai szupremáciát elkerülendő a saját alapítású konzorcium finanszírozásával valósította meg a beruházást. Az Emirates Telecommunication Establishment részvételének szükségességét a kábel északi végpontja (Fujairah) és az Emirátus külgazdasági érdeke indokolta (<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/Africa>).

A műszaki munkálatok a Perzsa-öbölből indulva már 2008 januárban megkezdődtek és 2009 júniusában a kenyai kikötővárosnál, Mombasánál fejeződtek be. A kábelt eredetileg 40 Gbit/s kapacitására tervezték, azonban az igények többszörös felülvizsgálata után egészen 1,2 Tbit/s-ra növelték. Mindemellett a kenyai kormány hangsúlyozza, hogy el akarja kerülni a felesleges kapacitást, ezért korrekt felmérést végzett a magánszolgáltatók átviteli kapacitás igényéről is.

A kábel fenntartási költségeinek folyamatos biztosítása, ezáltal a megbízható szolgáltatások érdekében a kormányzat 10 szereplőssé diverzifikálta a 85%-os részesedésű kenyai TEAMS Ltd konzorcium részvénytulajdonos struktúráját. Annak ellenére, hogy e kábelnek csupán egyetlen parti kilépési pontja van Afrikában, számos nagytérségbeli ország (Dél-Szudán, Etiópia, Uganda, Tanzánia, Ruanda, Burundi) reméli, hogy idővel valamilyen módon (szárazföldi fénykábellel, esetleg rövidebb tengeri kábel kiágazással) részesülni tud a kábel kedvező műszaki és gazdasági hatásaiból (<http://www.bdafrica.com>).

A TEAMS-nál kétszeresnél is jóval hosszabb, Dél-Afrikát részben a kelet- és északkelet-afrikai parti országok, részben a kontinenshez tartozó nagy és kis szigetországok felfűzésével Szudánnal összekötő legújabb tengeri kábelrendszer, az EASSY a legkorszerűbb tengeralatti kábel technológiát képviseli, lehetővé téve a nagysebességű globális távközlési hálózatba integrálódását, illetve az általa érintett területek kontinensek közötti hang-, adat-, video- és internetátviteli igényeinek teljesülését. Ez az iker fénykábelrendszer

4. ábra. Afrika interkontinentális tengeri fénycábelrendszerei 2011-ben.

Jelmagyarázat: A jobb felső sarokban levő jelek a Földközi- és Vörös-tengerre, a bal alsó sarokban levők a keretező óceánokban lefektetett rendszerekre vonatkoznak.

Forrás: <http://manypossibilities.net/african-undersea-cables> (Version 25. Febr. 2011)

a Szaharától D-re levő Afrikában a legnagyobb kapacitású tengerbe süllyesztett távközlési infrastruktúra (3. táblázat; 4. ábra). Az afrikai érdekek erős képviselőjére utal a tulajdonosi szerkezet: a részvények 92%-a a 16 afrikai szereplőből összetevődő afrikai konzorciumé és csak 8%-a az Afrikán kívüli üzemeltető és szolgáltató cégeké.

Az EASSY rendszer az idegenforgalomban erősen exponált terüle-

tekre kiterjesztésével az első üzemeleti naptól kezdve rendkívül sikeresnek bizonyult. A sávszélesség igények váratlan mértékű növekedése 2011-ben kikényszerítette az EASSY kapacitásának megkésztetését 3840 Gbit/s-re. Ennek, valamint a legrugalmasabb és a legkisebb latenciájú (késést produkáló) WDM műszaki megoldás következtében ez lett Kelet- és Déli-Afrika legköltséghatékonyabb és megbízha-

több távolsági kábelrendszere, amely alternatívát teremtett az African Telcos és ISP számára is (<http://www.eassy.org/newshome.html>).

Kelet-Afrika távolsági távközlése a két interkontinentális kábeleken kívül a LION intraregionális rendszerrel is gazdagodott 2009-ben, mely a TEAMS-szel megegyező kapacitású átvitel biztosít a földrajzilag Afrikához tartozó hatalmas szigetország, Madagaszkár, valamint a kicsiny Mauritius és Reunion közötti forgalomhoz.

A kontinens tengeri kábelekkel való keretezése középtávon tovább folytatódik. A számos – már előkészületben levők – közül a Franciaország és Dél-Afrika közötti ACE (mely 23 ország, közöttük csupán 8 part menti) már ez évben el kell készülnön. A világgazdaságban egyre markánsabban megmutatózó dél–dél kapcsolatok egyik kiemelkedő indikátorát látjuk a Dél-Afrikát Dél-Amerikával 2013-tól összekötő, 9000 km hosszú, minden eddigit messze felülmúló kapacitású (12,8 Tbits), ám ennek ellenére viszonylag kis költség-ráfordítással létesülő SAex kábelrendszerben (<http://people.ischool.berkeley.edu/~jenna/?p=318>).

Az ACE: By 2011. évi kimutatása szerint Afrikát 32 kábelrendszer szolgálta ki valamilyen mértékben és módon a Földön létező 93-ból. E nagyon kedvező arány valódiságával szemben azonban kételyek merülhetnek fel a Glóbuszt ábrázoló (itt technikailag közelhetetlen) Telegeography 2011 teljes hálózati térképe alapján. Mindemellett nem vitás, hogy századunk első évtizedében a legelmaradottabb kontinens pozíciója a globális vezetékes rendszeren belül

végre javuló irányzatot mutat. Nehezen túlbecsülhető eredmény, hogy a tengeri kábelkötegek már minden oldalról keretezik Afrikát, lehetőséget adva valamennyi parti és számos mögöttes belső országnak arra, hogy közvetlen (a legtöbb helyen a műholdsnál olcsóbb) vezetékes összeköttetést teremtsen a globális távközlési/infokommunikációs rendszerrel.

A tengeralatti kábelek parti kilépő pontjai Afrikában csak elvétve nagyvárosok (Casablanca, Algír), jobbra max. néhány százezer lakosú középvárosok – közöttük fővárosok (Tripoli, Dakar, Nouakchott, Mombasa), de nem egyszer jelentéktelen települések, ahonnan nagy sáv szélességű földalatti kábelekben folytatódik a rendszer a szárazföld belsejében levő nagyfogyasztók felé (4. ábra). Az elmaradottságra visszavezethetően nem kevés az olyan ország, ahol a távközlési igények szintje nem elegendő saját távközlési hub létrehozásához, ezért több ország közös csomópontot/központot üzemeltet a nagytávolságú nemzetközi szolgáltatások bonyolításához.

2. A műholdas távközlés

Alig néhány évvel az első transzóceáni telefonvonalak létrejötte után, az 1950/60-as évek fordulóján már világossá vált a tengeri kábelrendszerek által biztosítható nagytávolsági kapacitások végessége, a belátható időn belül beálló kapacitáshiány, a távbeszélő-igények sokszorozódásán kívül főként a nagy sáv szélességű tv-adások átvitelének következményeként. Ezért a figyelem a fémerű kábelekhez képest nagyobb sáv szélesség-tartományú mű-

holdakkal való átvitel felé irányult, amelyek mikrohullámú rádiósugarakkal akár néhány millió távbeszélő-csatornát is szállíthatnak, tehát igen erős a helyettesítő képességük.

A technológiai tulajdonságukat is nagyban meghatározó pályamagasságuk alapján a többségükben műsor-szórásra és távközlésre egyaránt alkalmas műholdak két csoportot alkotnak. A Föld forgásával megegyezően nagy magasságban (35 786–41 869 km-en) keringő, ezáltal folyamatosan egy adott hely feletti, ezáltal meghatározott területet besugárzó geostacionárius műholdak, a GEO-k százaival biztosított a teljes Glóbus lefedettsége. (Teljesítményük viszont messze elmarad a tengeri fénykábelektől – egyenként néhányszor tíz gigabit/s.) Közülük 100-nál többet úgy építettek meg, hogy „lássák” Afrikát. Azonban a nagyobb haszon fejében később többségük antennáját Afrika helyett Európa felé állították (Hegener 2002). A GEO-rendszerek kedvezőtlen tulajdonsága a nagy magasságból adódó időbeli késés (az ún. latencia), amely ugyan csak másodperces nagyságrendű, de nagyon rontja a (nem cél-lás) mobiltelefon-szolgáltatás minőségét. E probléma kiküszöbölésére hozták létre a Föld felett alacsony (700–1500 km-es) pályán keringő, a Földet 1-2 óra alatt megkerülő LEO (Low Earth Orbit) távközlési műholdakat (Búzás et al. 2001). Ezekből azonban tucatnyi kell ahhoz, hogy (egymást követve) viszonylag folyamatosan és biztonsággal ki tudjanak szolgálni egy adott helyet (pl. egy saharai oázist, vagy olajkútrendszert).

Afrikát hosszú ideig kizárólag a multinacionális társaságok és tenge-

rentúli nagyhatalmak (USA, Szovjetunió/Oroszország) műholdjai szolgálták ki. A kontinensen először Észak-Afrika élvezhette a pánarab érdekű műhold előnyeit a Közel-Keletet is besugárzó Arabsat (1976) révén. A tökeerősebb, nagyobb afrikai országoknak is csak az 1990-es évek végétől van saját (nemzeti) műholdjuk: Egyiptomé a Nilesat-101 (1998), a Dél-afrikai Köztársaságé a Sunsat (1999), Algériáé az Al Sat-1 (2002) és Nigériáé a NigeriaSat-1 (2003). (Tech Trends... 2011.)

A globális, szemiglobális (több világrészt is kiszolgáló) műholdhálózatoktól (Intelnet, Eutelsat, Inmarsat, SES Global, Teledesic, Sky Bridge, Panamsat, Star Band, Tachyon, Websat, Atlantic Bird 3 stb.) való függőség csökkentése érdekében volt szükség az összafrikai közösségi műholdra. E célból jött létre a RASCOM (Regional African Satellite Communication Organization) szervezet, mely a Mauritiuson bejegyzett RascomStar QAF magántársaságot bízta meg a közös afrikai projekt megvalósítására. Így került sor 2007. december 21-én a RASCOM-QAF1 jelzetű (francia gyártmányú műsorszóró és internet-elérhetőséget biztosító) pánafrikai műholdrendszer pályára állítására (Rascom: Satellite Telecommunication for Africa – www.rascom.com).

Afrikának a globális távközlési rendszerbe illeszkedése szempontjából nagyon változatosan, sőt ellentmondásosan alakult egyfelől a tenger-alatti kábelekkal (és a hozzájuk csatlakozó szárazföldi fénykábelgerincekkel, az azokat kiegészítő hagyományos helyi vezetékekkel, illetve mikrohullámú

rendszerekkel), másfelől a műholdas rendszerekkel való területi kiszolgálásának viszonya részben a szolgáltatási árak, részben az alkalmazásra került új (helyi kapcsolatteremtő) technológiák függvényében. A kábel/műhold versenyben az 1990-es évektől egyértelműen a kábel állt nyerésre (Erdősi 2003b), már csak azért is, mert a tengeri kábelek építésének (1 km-re jutó) költsége 1997 és 2009 között átlagosan 5303-ról 340 USD-ra csökkent, és a partoktól befelé kiépített szárazföldi vezetékes, valamint cellás mobilhálózatok (hang-, állókép-, videó-) szolgáltatásai nemcsak hogy jobb minőségűek voltak, hanem lényegesen olcsóbbak is az általában lefedett területeken (TeleGeography Research 2010).

Afrikában azonban több millió km²-t tesznek ki azok az alig lakott területek, amelyekre gazdasági megfontolásból nem terjesztették ki a vezetékes hálózatot. Ezek kizárólag műholdas távközléssel szolgálhatók ki. A műholdas távközlést azonban rendkívül megdrágították a hatalmas (10–20 m átmérőjű) antennákkal és nagy értékű berendezésekkel működő (a legtöbb országban csak 1-2 helyen létesített) földi állomások (Open... 2004). Nehezen feloldható ellentmondás feszül e hagyományos műholdas technológia eredeti célja és üzemeltetésének a fogyasztók földrajzi sűrűségétől függő gazdaságossága között. Elvileg fogyasztói szempontból a műholdas távközlés hasznossága éppen a legtrikábban lakott területeken kellene legyen a legkifejezettebb, amelyek vezetékes hálózattal kiszolgálása műszaki és gazdasági szempontból több mint nehéz. Azonban az igen alacsony

földrajzi fogyasztósűrűség olymértékben növeli a szolgáltatók fajlagos költségét, hogy inkább a nagyszámú potenciális fogyasztót tömörítő városi térségek felé fordulnak. Tehát önmagában a műszaki adottság (egy adott területnek a műholdsugárzási zónájába tartozása) még nem garantálja a vezeték nélküli szolgáltatást, mert annak megindítása függ a szolgáltató profitorientált döntésétől. E téren némi kedvező változás ott várható, ahol egyre több műholdas rendszer verseng egymással, aminek jótékony hatása lehet a szolgáltatási árakra is.

„Más világrészekhez képest Afrika meglehetősen, csak korunkban jutott hozzá a valamennyi partját kísérő, gyorsan növekvő kapacitású és minden parti országot elérő tengeralatti kábelrendszerekhez.”

Műszaki téren változóban vannak a műholdakhoz való hozzáférés adottságai a kis (0,6–2,5 m átmérőjű) tányérantennákkal és egyszerű berendezéssel működő, 2011-ben már 1500–2000 USD-ért árusított miniatűr állomások. Ezek ugyan az átlag jövedelmű afrikaiaknak túl drágák, viszont különféle (falusi, vallási, civil szerveződési, párt-szervezeti stb.) közösségek, teleházak, tanintézmények, kórházak, igényesebb szállodák már képesek megvásárolni.

A VSAT-ok előnye, hogy a vegyes (távközlési/műsorsugárzási) funkciójú műholdak valamennyi információját képesek közvetíteni a közeli fogyasztók felé, bár elsősorban az

internetszolgáltatások nyújtásához vezetnek igénybe.

A műholdas kiszolgálás fénykora Afrika olyan nem sivatagi régióiban, melyek még híján voltak a tengeri kábeles összeköttetéseknek, az 1990-es évek végére a 2000-es évek elejére datálható. Így pl. 1998 decemberében a tanzániai (gazdasági-kereskedelmi) fővárosban (Dar es Salaamban) 14 ISP-tevékenységből 12 műholdas rendszeren keresztül biztosította a nagytávolságú összeköttetést Európával és az USA-val. Abban az időben még oly kevesen rendelkeztek számítógéppel, de ettől függetlenül is oly kevés igény merült fel az internetezés iránt, hogy a gazdaságossága érdekében a közösségi telecentrumok kénytelenek voltak mobil üzemmódban működtetni. Ez úgy történt, hogy a telecentrum berendezését egy nagyobb fémkonténerben helyezték el, és amikor az érdeklődők, igénybevevő lakosok száma egy idő után alaposan megcsappant, a konténer teherautóval átvitték egy távoli helyre, amelyet és vonzáskörzetét mindaddig kiszolgálták, amíg arra elegendő igény mutatkozott. A konténeres telecentrumoknak az egész világgal való műholdas összeköttetését az olcsó DAMA VSAT, WEB-SAT és Direcway rendszerek biztosították.

A műholdas rendszerek VSAT-technológiával megvalósított használatában Afrikában az úttörők közé tartoztak a nagy bankok, melyek számára az új eszköz elsősorban a külföldi/tengerentúli multinacionális bankok adatainak gyors eléréséhez és a hitelkártyák ellenőrzéséhez bizonyult rendkívül hasznosnak (Hegener 2002). E táv-

közlési újdonság alkalmazása újabban már a sűrűn lakott térségekben is terjed, mivel a nemzetközi viszonylatokban a VSAT-telefonhívás olcsóbb, mint az országok közötti cellás mobiltelefonos roaming. A VSAT-kapcsolattal rendelkező közösségi létesítmények népszerűsége, látogatottságuk évről évre növekszik a lakosság saját internet-hozzáféréssel nem rendelkező többsége körében, mivel az internetkávézókban (cyber caffè) elfogadható áron tudnak internetezni, online módon hivatalos és üzleti ügyet intézni (Satellite Telecommunication in Africa... <http://www.itm.int/ITU-D>).

Zárógondolatok

Más világrészekhez képest Afrika megkésetten, csak korunkban jutott hozzá a valamennyi partját kísérő, gyorsan növekvő kapacitású és minden parti országot elérő tengeralatti kábelrendszerekhez, melyek a csatlakozó szárazföldi kábelekkel együtt lehetőséget teremtettek a belső országok interkontinentális és intrakontinentális viszonylatú távközlési kiszolgálására. A fénykábeles kiszolgálás a sávszélesség tekintetében ugyan már sokszorosa a versengésben egykor vezető műholdaknak (egyedül a Main One Cable kapacitása húszszorosa volt 2010-ben a Szahara alatti Afrika teljes műholdas kapacitásának – <http://www.wired.com/epiecenter/2010/07/undersea-cable-set-to-boost-west-africa-browns>), azonban a műholdak földi kapcsolatát miniatürizált VSAT-berendezésekkel egyre olcsóbban biztosítani képes technológia is bizonyítani tudja a helyi szolgáltatásokban való létjogosultságát. Feltételez-

hető viszont, hogy az afrikai népesség (többségükben parti vagy part közeli) városi agglomerációkban tömörülésének folyamata, a termelés és a szolgáltatások térbeli koncentrációja gazdaságosság tekintetében előnyt teremt a nemzetközi/interkontinentális kábeles távközlési és infokommunikációs szolgáltatásoknak. Hosszabb távon nem az átviteli kapacitás nagysága, hanem a területi lefedettség tekintetében kialakulhat egy olyan (néhány helyen és alkalmazási, illetve földrajzi területen akár a harmóniát is közelítő) kvázi egyensúlyi helyzet, amelyre nem annyira a technológiák közötti versengés a jellemző, hanem inkább a különféle előnyöket ötvözni képes, egymást kiegészítő megoldási módok ígérnek a teljes távközlési/infokommunikációs rendszernek viszonylagos stabilitást.

Felhasznált irodalom

- ACE: By 2011. A Submarine Fiber Optic Cable from France, along Africa's West Coast, to South Africa. – <http://guineaoye.wordpress.com/2009/12/30/ace-by-2011-a-submarine-fiber-optic-cabe>
- Africa's new submarine cables. ITU News, 2010. 8. – <http://itunews.itu.int/En/511-Africas-new-submarine-cables.note...>
- Búzás O. et al. (2001): Távközléskultúra – kommunikáció és telekommunikáció. – PressCon Kiadó Kft.
- Cable and Wireless – Company Historics – <http://www.cwple.com>
- Dierks, K. (2001): Namibia's Telecommunications – link to Africa. – www.klausdierks.com/Telecommunication/index/html
- Erdősi F. (2000): A kommunikáció szerepe a terület- és településfejlődésben. Területfejlesztési szakkönyvek. – Budapest, VÁTI, 356 p.
- Erdősi F. (2003a): Tengeri kábelek mint a távolsági/globális távközlési kapcsolatok hordozói. – Magyar Távközlés, 3. p. 9–23.
- Erdősi F. (2003b): Műholdas vagy fénykábeles hálózatok. – Híradástechnika, 9. p. 43–50.
- Hegener, M. (2002): Internet via Satellite in Africa. An Overview of the Options Available. – Advisory Note No. 6. January
- The history of submarine cables. – <http://www.underseacable.net/History-html>
- Open and closed Skies. Satellita acces in Africa. – Policy Reform and Regulatory Issues in Bridging the Digital Divide through Satellite Technologies. – IDRC, DS Air Limited, Horsham 2004
- Rascom: Satellite Telecommunication for Africa. – www.rascom.com
- Regional Atlas of West Africa. West African Studies. – OECD, 2009
- Rhodes, C. (1898): The Colossus of Southern Africa. – Agin, London
- Satellite Telecommunication in Africa in Year 2007–2011. Overview of ITU-D Operational plan – <http://www.itu.int/ITU-D>
- Tech Trends. – BITS Finweek, 3. March 2011. p. 12. <http://web.ebscohost.com/ehost/delivery?sid=1f7a2af7-9e7c-4eb6-9bef75209eb981...> 2012.02.17.
- Telegeography 2003. – www.telegeography.com
- TeleGeography Research 2010. – www.telegeography.com

Keresse könyveinket
az Alexandra Könyvtárházakban
és a független könyvesboltokban!

publikon
KIADÓ
www.publikon.hu

EGYÜTT NEHÉZSÉGBEN ÉS ÖRÖMBEN: TANZÁNIAIAK MAGYARORSZÁGON

T. Horváth Attila
könyvtáros, történész PhD
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
afurika@freemail.hu

2011. december 9-e különlegesen nagy nemzeti ünnepe volt Tanzániának. E napon ünnepelték Tanganyika függetlenné válásának ötvenedik évfordulóját. A kerek évfordulót nemcsak a kelet-afrikai országban, hanem szerte a világon megünnepelték a külhonban élő tanzániaiak. Budapesten a Kossuth Klubban rendezett ünnepséget a Tanzániaiak Magyarországi Egyesülete, amely ekkor ünnepelte megalakításának egy éves évfordulóját is. A kettős ünnep apropóján beszélgettünk Peter Mhagamával, az Egyesület titkárával.

Peter, hol születtél és mióta élsz hazánkban?

Tanzánia déli részén, Iringa tartományban születtem 1959-ben. Szüleim a hehe népcsoportba tartoznak és 1965-ben költöztek Zanzibárra. Válásuk után anyámnál maradtam, visszamentük a szárazföldre, ott jártam középiskolába is. Később visszatértem Zanzibárra és elvégeztem a tanárképzőt, majd tanítottam öt évet. A nyolcvanas években sok fiatal gondolta, – elsősorban az anyagiak miatt – hogy szerencsét próbál külföldön, én is így határoztam. Ők általában Angliába akartak menni, de én mégis Görögországot választottam. Itt hajókon dolgoztam, személy- és teher szállítókon egyaránt.

Mivel Görögországban sem voltak a lehetőségek annyira kecsegtetőek, Angliába mentem, ahol más tanzániaiakkal együtt zenélésből éltem. Megismerkedtem egy magyar lánnyal, aki

Sántha Péterné
képviselő asszony a
Józsefvárosi Önkor-
mányzat részéről
(vendég), Josephat
Rugaika az Egyesület
elnöke, Juma K. H.
Mwindadi pénztáros és
Peter Mhagama titkár a
decemberi ünnepségen

bébiszitterként dolgozott, hamar egymásba szerettünk. 1994-ben, amikor már vártuk a babát, ő azt javasolta, hogy jobb, ha Magyarországra költözünk. Egy kicsit bizalmatlan voltam, mert angolai barátaimtól hallottam, hogy Magyarország a keleti blokkhoz tartozik, ezért egy kicsit „gyanús.” Félttem tehát, de a barátnőm meggyőzött, hogy először nézzem meg az országot, utána ráérünk eldönteni, hogy itt maradjunk-e. Amikor Budapestre érkeztünk, már tetszett a dolog, ráadásul megismerkedtem több más honfitársammal is, úgyhogy nem voltam teljesen egyedül. Ők általában vagy diákok voltak, vagy egykori diákok, akik az országban telepedtek le. Ekkor is zenélésből próbáltunk megélni, de e mellett Ausztriában és Olaszországban is vállaltam munkát.

Hogyan jött az ötlet, hogy egyesületet hozzatok létre?

Régebben létezett egy Magyarországon tanuló külföldi diákokat tömörítő szervezet, de mivel diákból egyre

kevesebb van, ezért egy barátommal úgy döntöttünk, hogy az itt élő kb. harminc tanzániaiainak kellene egy szervezetet létrehozni. Megkerestük, akit tudtunk, és 2010-ben megalakult az egyesület. Jelenleg Budapesten az Afrikai Büfében, a VIII. kerületi Bérkocsis utca 21-ben szoktunk rendszeresen találkozni. Tulajdonos barátunk és tagtársunk, Khamis Mohammed (alias Hemmy) azt a nagylelkű felajánlást tette számunkra, hogy amíg megerősödünk, „ki nem nőjük” ezt az éttermet, az Egyesület levelezési címe itt legyen, és a találkozók szervezése itt történjen. Ezúton is köszönjük segítségét!

E cikk címe „együtt nehézségben és örömben” és arra utal, hogy az Egyesület alapszabályának egyik pontjában az szerepel, hogy fontos célotok egymás segítése. Ami nekem először különös volt, hogy még örömteli események során is segíteni próbáltátok egymást... E sorok az alapszabályba nem költői túlzásként kerültek be. Egyfajta önse-

gélyező szerepet is szeretnénk vállalni, mivel rengeteg kisebb-nagyobb konkrét problémával kell szembenézünk. Például, ha valaki betegség miatt kórházba kerül, vagy kap egy telefon, hogy meghalt egy közeli hozzátartozója otthon, de nincs elég pénz a repülőjegyre, akkor igyekszünk legalább valamennyi támogatást nyújtani. De például, ha valaki itt tanul és támogatásra lenne szüksége, vagy megházasodik, és gyereke születik – amely pedig igazán örömteli dolog – nem biztos, hogy könnyen leküzdí a felmerülő anyagi gondokat. Konkrét segítséget szeretnénk nyújtani konkrét problémákra, persze egyelőre még kicsik vagyunk, ezért csak kis lépésekben gondolkodhatunk, de bízunk abban, hogy gyorsan megerősödünk.

Beszéljünk egy kicsit az ünnepekről! Mit jelent az Uhuru, a függetlenség egy külhonban élő tanzániaiak?

Minden gyarmati sorból felszabadult afrikai ország számára fontos dolog a függetlenség, az önrendelkezés. Tanganyika, tehát a mai Tanzánia szárazföldi területe kezdetben német, majd az első világháborút követően angol fennhatóság alá került. A függetlenségi mozgalmak kimagasló alakjaként szerepelt a későbbi elnök, Julius Nyerere, akinek volt két nagyon fontos, jövőbe mutató stratégiai döntése. Az egyik, hogy elterjesztette a szuahélit azért, hogy legyen egy közös nyelv, amely révén az emberek kommunikálhatnak egymással. Az én szüleim még nem beszélték a szuahélit, csak a saját nyelvüket, ahogyan sokan mások akkoriban a szárazföld belső területein. Manapság

már szinte mindenki beszéli a nyelvet, nemcsak a partvidéken, hanem az egész ország területén is.

A másik fontos döntése az volt, hogy azt mondta: az embereknek lehet ugyan vallásuk, de a kormánynak nem. A vallási tolerancia a közös nyelvvel együtt nagyon sokat jelentett abban, hogy Tanzániában manapság nincs számottevő jele az oly sok afrikai országban jelenlévő etnikai-vallási feszültségeknek.

Tegyük hozzá, hogy akkoriban Zanzibár szigetén komoly feszültségek voltak a rabszolga-kereskedő arab elit és a volt rabszolgák között, amely az 1964 januárjában bekövetkező forradalomban csúcsosodott ki. Ezek az események is nagy befolyással bírtak arra a folyamatra, melynek eredményeképpen ugyanazon év április 26-án Tanganyika és Zanzibár közös államszervezetet hozott létre Tanzánia néven. Az államügyek nagy részét ezután közös keretek között intézték, de bizonyos fokú önállóságot is élvezett a két terület.

Mit tudtok a más országokban lévő egyesületekről, ők hogyan ünnepeltek?

Sokan élnek például Nagy-Britanniában, a skandináv országokban, Németországban, Amerikában vagy Olaszországban. Nekik nagy múltra visszatekintő egyesületeik vannak. Angliában például több egyesület is található a különböző városokban, de a függetlenség napját együtt ünneplik meg.

Mi még nagyon fiatal egyesület vagyunk, külön szerencse, hogy első születésnapunk éppen egy olyan kerek évfordulóra esett, mint az ötvenéves évforduló. Reméljük, hogy e kettős

ünneppel hagyományt teremtünk, és a jövőben még sok ünnepséget rendezhetünk! Egyébként, mivel még kicsik vagyunk, és mivel a két dátum közel van egymáshoz, nem tudtunk külön ünnepséget szervezni Zanzibár függetlenné válására emlékezve, amelyet a zanzibári forradalom évfordulóján ünnepelünk, ezért a Kossuth Klubbeli ünnepség ennek is emléket állított.

Milyen más jövőbeli terveitek vannak?

Először is szeretnénk szorosabbra fűzni a kapcsolatot a vidéken élőkkel. Laknak tanzániaiak Pécsen, Szegeden, Veszprémekben is, de sajnos az egyesületi élet nehézségeihez tartozik, hogy aki dolgozik, pláne vidéken, nehezen tud időt szakítani a találkozókra. Ha eléggé erősek leszünk, szeretnénk bemutatkozni a szélesebb közönség előtt. Tervezzük azt is, hogy iskolákat, óvodákat keressünk fel, azért hogy hagyományos afrikai zenés-táncos műsort, játékokat mutassunk be. Ezért is alakítottuk meg a Serengeti Troupe együttest.

Ők játszottak az ünnepségen is...

Igen, az együttes jórészt az Egyesület tagjaiból áll.

Tanzánia hivatalos szerveivel milyen kapcsolatban álltok?

Elnökünk, Josephat Rugaika járt már Berlinben, ahol a magyarországi ügyekkel is foglalkozó követség található, úgyhogy a kapcsolatfelvétel megtörtént. Eredetileg úgy volt, hogy a nagykövet vagy valaki

a követségről eljön az ünnepségünkre, de ez végülis nem történt meg. A múlt év derekán viszont egy üzleti találkozó került megrendezésre Budapesten, ahol afrikai és kelet-európai gazdasági szakemberek tárgyaltak. Itt találkoztunk a tanzániai szövetségi parlament, a Bunge elnökhelyettesével. Nagyon megörült nekünk, mert bár több tanzániai közösséggel volt alkalma találkozni Angliában, Németországban, nem hallott a magyarországi egyesületről. Különösen öröme szolgált, hogy összetartunk és nálunk nincsenek olyasfajta feszültségek, amelyek gyakran kialakulnak az egy hazából származó nagyobb közösségekben területi, vallási, politikai és egyéb alapon. Egyszóval, tudnak rólunk és reméljük, hogy kapcsolatunk még szorosabb lesz. Szeretnénk a jövőben az idegenforgalom területén is többet tenni.

Köszönjük a beszélgetést!

KAMERUNI KIRÁLYSÁG ORVOSA VOLTAM

Turóczi Ildikó

Foglalkozása házi orvos. 2011-ben önkéntes orvos Kamerunban. Jelenleg szabadúszó orvos.

ituroczi@gmail.com

A képeket a szerző készítette

Felbontottam a szerződésemet az országos egészségügyi pénztárral. Korlátok nélkül akartam dolgozni, így szabadúszó orvos lettem. Önkéntesnek jelentkeztem és bár Nepálba akartam menni, Kamerun lett belőle. Így kezdődött az egész történet.

Dualában, a repülőtéren, a kameruni szervezet elnöke vár rám. Rövid ismerkedés után kiderül, hogy ő az ügyintéző, a titkár, a munkatárs, és a „csapat” is egy személyben. Ez igen, gondolom, van itt költséghatékonyság. A kor nélküli, ötszemélyes, taxinak nevezett járgányban nyolcan ülünk, és miközben teljes erőmmel az állandóan kinyíló ajtóba kapaszkodom, aggódva megkérdezi: európaiként tudok majd alkalmazkodni az afrikai viszonyokhoz? Persze – válaszolom, és bölcsen elhallgatom, hogy semmit nem tudok ezekről a „viszonyokról”. Akkor jó – sóhajt fel megkönnyebbülten – mert a többiek

nem tudtak. Valóban bölcs voltam, gratulálok magamnak.

Másfél napos zötykölődés után megérkezünk Esuba. Este van és sötét. A palotába megyünk, mondja Polycarp (ő a mindenes), és bejelentkezünk a királynál. Jó vicc, gondolom, de nem tudom értékelni. Fáradt vagyok, és az agyam is elzsibbadt a maratoni utazásban. Az autóbussznak nevezett, észvesztően száguldó járgány, immár taxi szerepben, megáll egy kapu előtt – tényleg van palota, és van királya is.

Egy rövid protokoll-ismertető után a király előtt találom magam. Egy kórházat szeretnének itt létrehozni – mondja Polycarp, a király bólint, jó ötletnek tartja, és megkínál vacsorával. Miközben a palota sötétjében fufut (puliszka) falunk spenótszerű főzelékkel, halban suttogva megkérdem: mit fogunk mi itt létrehozni? Kórházat – néz rám ártatlanul Polycarp, és falatozik tovább.

Esu fonja és a trónterem (Kamerun, hegyi királyság)

A király áldását adja ránk, you are free – mondja, és mosolyog. Ez kell nekem pontosan gondolom miközben udvariasan meghajolok, meg persze némi víz, tisztálkodáshoz, aztán holnap majd jöhetnek azok a „viszonyok”.

Polycarp Esu szülöttje. Esu Dualától, Kamerun gazdasági fővárosától sok száz kilométerre fekszik a hegyek közé zárva. Az Esu felé vezető út keskeny, többnyire egysávos, esős évszakban szinte járhatatlan az utat borító vörös sár miatt. Harmincezer ember lakja, őslakosok és bevándorló fuláni törzsek, körülbelül fele-fele arányban. Közigazgatá-

silag megtartotta a fondom formát, ami királyságot jelent. A király katolikus és poligám, de tiszteletben tartja az ősi hagyományokat is.. A kisebb helyi konfliktusok megoldása az ő hatáskörébe tartozik, és önkormányzati joga is van, mint például a királyság földjeinek kezelése, vagy a tevékenységünk jóváhagyása.

Elszigeteltsége miatt Esunak nincs és nem is volt orvosa, csupán egy rendelője van, ahol egy „registered nurse” (regisztrált nővér) dolgozik, akinek ugyan joga van diagnosztizálni, és gyógyszeres kezelést felírni, de nem végezhet fizikális vizsgálatot. Betegbiztosítás nincs, minden egészségügyi szolgáltatásért fizetni kell. Aki nem tud fizetni, az nem kap egészségügyi ellátást akkor sem,

ha gyerek, akkor sem, ha fertőző betegségben szenved, például maláriás vagy AIDS-es. Több mint ötven „traditional doctor” (tradicionalis orvos) van, akik a szellemek segítségével gyógyítanak.

Ők többnyire kuruzslók, akik egészségügyi tudással nem rendelkeznek, a helyiek transzcendentális igényeit elégítik ki.. Ezek a sámánok nem összekeverendők a „traditional healer-ekkel,” azokkal a természetgyógyászokkal, akik gyógynövényekkel gyógyítanak igencsak jó eredményekkel. Ők kevesen vannak, számuk nem több ötnél a közösségben.

„Traditional doctor” és a gyógyítás folyamatához szükséges kellékek

Patience szintén önkéntes asszisztensnő, helybéli kameruni, aki véletlenül szerzett tudomást arról, hogy Esuba fehér orvos megy gyógyítani. Lévén, hogy munkanélküli, jelentkezett a „csapatba” tapasztalatot szerezni. A másfél napos utazás idején csatlakozik hozzánk, de ő sem tudja pontosan, hogy mire vállalkozik, nem ismeri a „viszonyokat”.

Vasárnap van. Polycarp ismerteti a napirendet. Templomba megyünk, utána pihenés következik, majd délután összeülünk egy tanácskozássra. Ő az „official meeting” (hivatalos értekezlet) kifejezést használja, amit én először eléggé demagógnak és komikusnak tartok, lévén, hogy a nagy csapat egyelőre hármunkból áll. Később azonban

megkedvelem, és gyakran használom én is, például a munkafegyelem fogalmának bevezetésére, ezt viszont ők tartják hasonlóképp demagógnak.

Délután Polycarp tervén ámuldozok. Minőségi orvosi ellátást szeretne a népének, mondja, egyetlen gondja az anyagiak hiánya. Összerakjuk a nálunk levő gyógyszereket, és megbeszéljük a teendőket. Kaptunk egy rogyadozó agyagtégla épületet, ott fogunk rendelni, van vérnyomásmérőnk, vércukormérőnk és maláriatesztünk. Patience lesz a gyógyszerfelelős, Polycarp a szervező, és velünk fog dolgozni két lelkes helybéli, önkéntes tolmács is. Tolmács azért kell, mert az öregek csak tájnyelven beszélnek, a többiek az angolból eredő pidgint is, de én egyiket sem értem. A gyógy-

szerek ingyenesek, a regisztrációs díj viszont 200 kameruni frank (kb. 40 amerikai cent). Így kezdünk el dolgozni.

Egy ötéves gyermeket hoz a nagymamája. A gyermek nagyon beteg, maláriás láza van már öt napja. Infúziós kezelésre nem vagyunk felkészülve, injektabilis kininünk sincsen. A gyermeket átirányítjuk a kórházba, ahol a „registered nurse” mesterien

kezeli a maláriát. A nagymama a hátára csomagolja az alélt kisfiút, és hazaindul vele. Mispa, a kedves és okos tolmács elmagyarázza, hogy azért mennek haza, mert nincs pénzük kórházra. A mi regisztrációs díjunkat hitelben is ki lehet fizetni, így rendelkezett Polycarp, ezért jöttek hozzánk. Nem hiszek neki. Fogjuk a gyermeket, és bevisszük a kórházba. Kiderül, hogy Mispa igazat mon-

Indul a munka

Várakozó betegek

dott: ha nagyfi nem fizet, akkor az unokáját viheti haza. A költségek felét kifizetem én, a másik felét Polycarp, így a gyermek ott maradhat. Belém fészkel a döbbenet, és a tehetetlenség szorongató érzésével társul: a gyermek halálos beteg, és ez nem elég ahhoz, hogy sürgősségi kezelést kapjon. Ha meghal, akkor tudomásul veszik, gödröt ásnak az udvarban, és eltemetik.

Sírhely az udvarban

Ha ezt egyes szám első személyben, magamra vonatkoztatom, akkor ez félelmetesen hangzik.

Este ismét tanácskozunk: a begyűlt regisztrációs díjából veszünk gyógyszereket, és ha a helyzet úgy kívánja, akkor a gyógyszert adjuk hitelben is. Bevezetem az árengedmény (discount) fogalmát, és Polycarp megegyezik egy bamendai gyógyszertárral. Másnap reggelre, egy kiadós éjszakai felhőszakadás után összedől a „rendelőnk”. Esős évszak van.

Néhány óra múlva érkezik Polycarp: talált egy másik épületet, ami tágasabb, biztonságosabb. Már meg is egyezett a bérben, mondja, költözhetünk át, és folytathatjuk a munkát. Szede-lőzködünk, és a betegsereg kíséreté-

ben átvándorolunk az új helyünkre, ami tényleg tágasabb, világosabb. Víz, villany, vécé ugyan nincs benne, de arra nincs idő, hogy most erről beszéljünk. Késő délután van, amire befejezzük a rendelőt. Polycarpot a részletek felől kérdezem, és amikor meghallom, hogy mekkora bérben egyeztek meg az épület tulajdonosával, dühös leszek, és azonnali official meetinget hívok

A „rendelőnk” összedől

össze, hogy méltatlanságomnak hangot adjak, és az ésszerű pénzkezelésről regéljek. Polycarp türelmesen hallgat, néha csodálkozva bámul rám, aztán a lehető legdiplomatikusabban megköszöni, hogy a nemzetközi standardokról tájékoztattam. Én megnyugszom, ő pedig levonja a következtetést: a további befektetésekről elfelejt tájékoztatni. A betegek pedig egyre többen jönnek...

Női beteg, huszonvalahány éves, nagyon gyenge, betámogatják az ajtón, egyedül nem tud járni. Hét gyermeke van. Több napja lázas, és hasmenése van. Ötszáz kameruni frank minden vagyona. Az AIDS-teszt ára is ennyi, tanácskozás nélkül kifizetjük helyette. A teszt pozitív, amit ő tudomásul vesz, így javaslom neki, hogy kezdje el az

Tüneti kezelés – AIDS-ben szenvedő beteg

antiretrovirális kezelést, ami Kamerunban ingyenes. Nincs pénz rá, mondja tájnyelven, és Polycarp felvilágosít: a társkezelés és állapotfelmérés évi negyvenezer kameruni frankba kerül. És a férjének van még néhány felesége. Talán be tudjuk őket is hívni szűrésre, mondom bátortalanul. Csend van, a kérdésre nincs válasz.

A „kórházunk” bővül. Polycarp titokban ágyakat rendel, matracokat vásárol, térelválasztókkal elkülöníti a várót a kezelőtől, van fektető, gyógyszerár és rendelő is. Van folyóvíz is. Egyre kevesebbet kérdezek, egyre több beteg jön.

November van, száraz évszak. Egy negyven éves HIV-fertőzött férfit, már nem tudunk megmenteni. Négy hete „traditional doctor” kezeli, magas láza, légzési elégtelensége, kétoldali tüdő-

gyulladás van, a nyakába akasztott rozsdás kulcs nem hat. A kórházból önként jelentkezett ki, hogy a gyógyító szellemek segítségét kérje. Már nem csodálkozom, de elfogadni sem tudom, keserűen hallgatok. Az asztalomra eközben színes csíkos terítő kerül, az ablakokra függöny.

A taxi szerepét itt motorbicikli tölti be, ezzel száguldoztunk az esős évszakban; én Patience háta mögött, a csomagtartón. Mivel most száraz évszak van, a séta mellett döntök, gyalog megyek munkába, és onnan haza. Az első napokban egyedül, aztán csatlakozik Patience, majd Polycarp is. Benézünk egy-két kunyhóba, sötét van és tömény füstszag.

A háromköves tűzhelyen bambuszfa parázslík, kémény nincs, a füst lassan szivárog ki a kicsi ablakokon.

Three-stones-fire

Várótermet dekorálunk

Reggel van. A gyermekek iskolába indulnak, a kisebbek köhögnek, némelyik sír. A tegnapi beteghez is benézünk, asztmás nehézlégzéssel hozta az édesanyja. Ő jól van, a kistestvére viszont nyöszörög a földön, a szoba sarkában. A gyermek kívül-belül tele van parazitával, csak néha kap enni, mert úgyis meg fog halni, mondja az anyja. A gyógyszereket, amiket ingyen ajánlunk neki, nem fogadja el. Az anya döntése végleges, állunk az ajtó előtt, majd, mint nemkívánatos vendég sarkon fordulunk, és megyünk dolgozni. Gyermekekjogvédelem? – kísérem meg halcan. Az nincs – hangzik a válasz.

Munka után nekifogunk, és kidekoráljuk a várót. Akkor erre már nem kell költenünk – vigyorog Polycarp, megtanulta az ésszerű pénzkezelés módját.

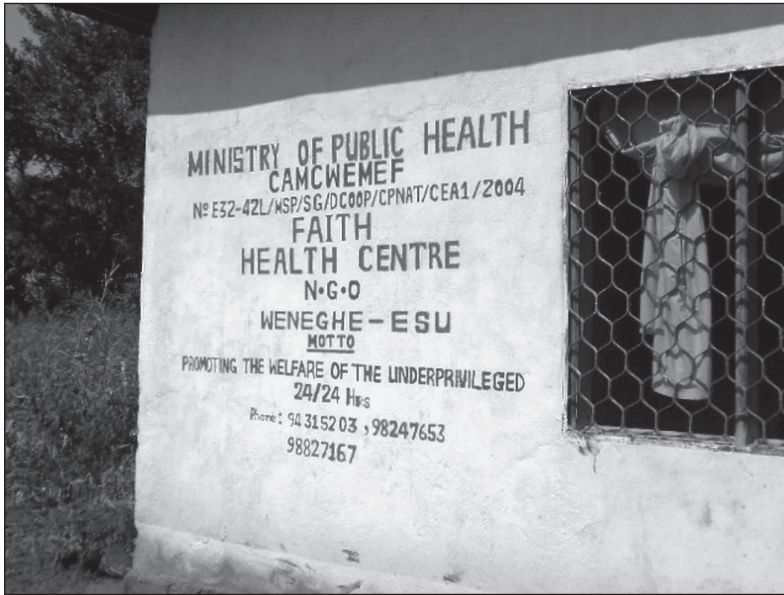
Két hónap elteltével jelentést írok a királynak. Megvizsgáltunk és elláttunk sokszáz beteget, jártunk csaknem minden házban, az elkészített statisztikánk szerint a megszületett gyermekekből minden negyedik meghal, és minden hetedik ember HIV-fertőzött. A malária főképp a kosznak, illetve a vécék és latrinák hiányának köszönhető, a lázas

hasmenés pedig a falunak csak annak a részében dívik, ahol az ivóvizet a patak-ból viszik. És igen, megvan a „kórház” is, orvos is lesz benne, Amerikából jön a következő önkéntes, nem kevesebb, mint hat hónapra. A király elégedett, ezt dokumentálja is királyi pecséttel. Polycarpnak, azaz a szervezetének ajándékoz hat hektár földet, hogy nemzetközi standardok szerint építsen majd saját kórházat rá. Polycarp boldog, és hálája jeléül kinevez rögvest egy nemzetközi szervezet főnökének. Mi lesz ennek a nagydarab földnek a sorsa?, kértem tőle kíváncsian. Kórházat építtek rá, néz rám csodálkozva. De nincs hozzá pénzed, akarom mondani, de elharapom a szót. Tedd meg! – bölintok rá, és én segíték neked.

A virtuális háló segít a kapcsolattartásban, így Polycarptól megtudom, hogy elutazásom után néhány hónappal már van villany is a kórházunkban, és néhány segélyszervezettől kaptunk vitaminokat és gyógyszereket is.

Polycarp álma a kórház és a minőségi orvosi ellátás Esuban. Hogy ennek nincs sok realitása? Talán nincs. Én szorítok neki.

Két hónap után

Polycarp álma – minőségi orvosi ellátás a hegyi királyságban

A TOUBAI MESTER

Szilasi Ildikó Hermina
kulturális antropológus, afrikanista
ildikoszilasi@yahoo.com

A fotográfián látható férfi hosszú, fehér ruhát visel. Feje fehér kendőbe burkolt, arcán sejtelmes árnyék. Kézfejei nem látszanak, ahogy bal lábfeje sem. A fotó szimbolikus jelentéstartalma nagyon meghatározó. Olyannyira, hogy megváltoztatta Szenegál vizuális kultúráját. A felvétel több puszta fotográfiánál: áldást közvetít és szerencsét hoz. A fotón látható férfi több puszta embernél: ő Amadou Bamba, a murid vallás alapítója.

Az 1913-ban készült fotó az egyetlen, amely a vallási vezetőről valaha készült. Népszerűsége az 1980-as években kezdődött, azóta a szenegáli művészet egyik legfőbb táptalaja. Bár az iszlám jog tiltja a szentképek használatát és az istenábrázolást, a szenegáli muridok körében ez elterjedt szokás, amely által a „vallás konkrétabbá válik”¹. Vallási vezetők képei és vallásos szimbólumok sora díszíti a buszok oldalát, a zöldségárusok,

fodrászok bódéit, a halászcsonakok tatóját. Amadou Bambát ábrázoló bőrtasakok és nyakláncok lógnak a hívők nyakában, képe pólókon és a kocsik viszszapillantó tükrein lógó bőrdarabokon díszileg. A muridok hite szerint ugyanis a szentek, a vallási vezetők sírhelyei, valamint bizonyos tárgyak képesek a *baraka* (áldás) közvetítésére, ezáltal szerencsét és változást hoznak vagy segítenek a problémák megoldásában.

Amadou Bamba

Serigne Touba (Touba Mestere), Ahmad ibn Muhammad Ibn Habib Allah, Khadimu r-Rasul (Isten szolgája). Fentiek mind Amadou Bamba nevei. Azok a szavak, amelyeket gyakorta el lehet csípni a szenegáli lakosság egy hatodát képező muridok mindennapi beszédfozlányaiból. *Serigne Touba... Amadou Bamba... Serigne Touba...* – mormolják családi beszélgetések közben, a buszra

Kisfiú nyakában Amadou Bamba képével, háttérben a vallásalapító történeteit ábrázoló alkotásokkal. Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szenegál

várva, a szabónál, még piaci alku közben is.

Serigne Touba, a murid vallás alapítója 1850-ben látta meg a napvilágot a szenegáli Baol régióban található Mbacke városban. Szülei, Mam Diarra Bouso és Mame Mor Anta Sali szigorú iszlám oktatásban részesítették. Mauritániába küldték, ahol szúfiktól tanult. A világi javak nem érdekelték, mindig Isten közelségét kereste. Egyik versében így írt:

*„Isten teljessé tesz, csak őt kívánom!
A tudásom és a vallásom kívül más nem érdekel.
Semmi mást nem akarok, semmi mást nem keresek. Csak az Istenemet.
Aki hatalmas, vigyáz, és véd engem.”
(Robinson, 1991: 157)*

Tizennégy éves korában, irodalmi arabsággal megírta a Korán újraértelmezésével alapított murid vallás egyik legfontosabb bölcsességeit, tanításait tartalmazó fő művét, a Massalik-al-Jinan Huqqa-L-Bukau-t (jelentése: Utazások a Paradicsomba).

„Amadou Bamba már gyermekkorában különc volt, kitűnt kortársai közül. Már négyhónapos korában járt és beszélt. Nem kereste az emberek társaságát, inkább egyedül sétálgatott, olvasott és elmélkedett. Tizennégy éves korában írta meg az *Utazások a Paradicsomba* című kötetét. Az arab vallástudósok azóta sem értik, hogy egy afrikai vallástudós miként lehetett képes ilyen csodálatos írás megalkotására. A mű mind tartalmát, mind nyelvhasználatát, stilisztikáját tekintve kiemelkedő és meghatározó alkotás.” – emlékezett vissza Fallou Karim vallástu-

dós és marabu dakari otthonában, 2012 januárjában. „Serigne Touba isteni lényű, misztikus teremtés volt, aki nagyon közel került Allahhoz.” – tette hozzá Fallou Karim.

Édesanyját, Mam Diarra Bousso (1820-25 körül – 1860) Szenegál-szerte általános tisztelet övezi. Legendákat zengnek szerény, alázatos jelleméről, mély és odaadó vallásosságáról. 1820-25 körül született Foutában, a tukulor népcsoport tagjaként. Apja Mame Abdou Bousso, anyja Sokhna Walo volt. Többnejűségben élő férjével, Mame Mor Anta Salival kezdetben Mbackeban telepedtek le, ahol három gyermeknek adott életet. A legfiatalabb Amadou Bamba volt, aki az 1920-as években követendőként hirdette anyja példászerű életét a murid nők számára, amely azóta

is etalonnak számít. Testvére, Serigne Bassirou 1948-ban Porokhane városban zárandoklatot szervezett anyja sírhelyénél. Azóta minden év márciusában hívők tömegei látogatják az emlékhelyet, hogy a tiszta szívű, 33-34 éves kora körül elhunyt Mam Diarrára emlékezzenek. (Eva Evers Rosander, 1993: 299)

Amadou Bamba különös életvitelével, bölcsességével és misztikus lényével korán tanítványokat gyűjtött maga köré. Mivel a francia gyarmatosítók attól tartottak, hogy a vallási vezető népszerűségét a gyarmatbirodalom ellen fordítja, többszöri száműzetésbe küldték. A vád szerint Touba Mestere Szent Háborút hirdetett a gyarmati uralom ellen. Noha ebben az időszakban valóban voltak olyanok Szenegálban, akik felbujtottak és dzsihadot

Több tonnányi könyv sorakozik a toubai könyvtár polcain, legtöbbször Amadou Bamba alkotása.
Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szenegál

Ünnepi viseletbe öltözött muszlim asszonyok az Amadou Bamba sírjához vezető sorban állnak a toubai Nagy Mecsetnél. Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szenegál

hirdettek, Amadou Bamba örök pacifistaként nem tartozott közjük. Tanításai szerint csakis a saját lelke ellen indítana dzsihádot (Robinson 1991: 167) és „tollat, nem fegyvert hordott” (Cruise O’Brien, 1975: 54). Életében mindvégig békeszerető volt, ennek következtében a muridizmus követői napjainkig is azok. Mindezek ellenére a franciák 1895–1902 között Gabonba, majd 1903–1907 között további négy évre Mauritániába száműzték, szenegáli hazatérése után pedig házi fogságban tartották Jolofban 1907–1912 között (Robinson, 1991: 160). A gyarmati hatalom mindent megtett azért, hogy Amadou Bambát eltiportja, megsemmisítse, de ez legjobb igyekezete ellenére sem sikerült. Sőt, a száműzetés minden megpróbáltatását túlélő vallási vezető távollét-

ében követőinek száma megsokszorozódott. Egyrészt visszazivárogtak megmenekülésének csodálatos történetei az emberevő oroszlánról, amit megszelídített; a mély kútról, ahova bedobták; a kígyókkal teli szigetről, ahol otthagyták (Robinson). Amadou Bamba minden próbát kiált, minden viszontagságot túlélt. A szenegáli populáris művészet kedvelt jelenete, amikor Gabonba menet az örök nem engedték, hogy a hajón imádkozzon, ezért imaszőnyegével az óceán fölött lebegve fohászkodott Istenéhez. Az, hogy töretlenül túlélte a száműzetés hányattatásait, legitimizálta isteni lényét és szentségét, népszerűsége nőtön-nőtt. A távoli magány éveit alatt rengeteget írt arabul. Versekbe szedve osztotta meg követőivel életbölcességeit és tanításait több, mint 7 tonnányi könyv-

ben. A kéziratok és másolataik Touba Szent Városának könyvtárában lelhetők fel.

Amadou Bamba az üdvözölés útjaként a szorgalmas, kemény munkát, és a vallási vezető – marabu – áldozatkész követését jelölte meg. A muridok hittel követik marabuikat, Amadou Bamba egyenes ági leszármazottait, akik megörökölték képességeit: spiritualizmusát, vallási miszticizmusát, Istenhez való közelségét. A murid vallás központjaként 1887-ben Dakartól 165 km-re Szent Várost alapított: Toubát. A toubai Nagy Mecsetben kerül sor minden évben a toubai zarándoklatra, melynek során a muridok a vallási vezetők sírhelyeihez zarándokolnak. A becslült szám adatok szerint 2-3 millió zarándok érkezik a Szent Városba évente, a dohányáru és az alkohol forgalmazása, illetve a szerencsejáték tilos, nincs szórakozóhely, a víz és a föld ingyenes.

A toubai zarándoklat

Touba 300 ezres település, Szenegál fővárosától, Dakartól 165 km-re Keletre, Thies irányában fekszik. A Szent Város helyét a legenda szerint Gábrriel Arkangyal jelölte ki Amadou Bamba számára. A muridizmus központjaként szolgáló, 1887-ben alapított város helyén egy fa állott egykoron, amelyet Allah jelölt ki városalapítás céljából. A volof *tuub* szó annyit tesz: megtérni, bűnt bánni, míg a muszlim hagyományok szerint tuba szent fát, arabul szerencsét vagy örömet jelent. (Coulon, 1999: 199)

Serigne Moustapha Mbacke, Amadou Bamba fia kezdte meg a zarándoklat hagyományát (Coulon, 1999: 200), amelynek keretében a hívők a

toubai mester gaboni száműzetésének kezdőnapján emlékeznek a vallásalapítóra. Az iszlám kalendárium szerinti safar 18. napján megrendezésre kerülő, Afrika Mekkájaként is emlegetett Toubai Zarándoklat vagy más néven Grand Magal Nyugat-Afrika egyik legjelentősebb vallási ünnepe. A zarándoklat helye a Toubai Nagy Mecset, amely szubszaharai Afrika legnagyobb és legimpozánsabb mecsete. Három zöld dóm és öt minaret teszi ki az épület-komplexumot, amelynek legmagasabb pontja a 87 méter magas központi minaret, más néven Lamp Fall (Ross, 1995: 226), amelyet Ibrahima Fallról, Amadou Bamba egyik első és legelkötelezettebb tanítványáról neveztek el. Az Ibrahima Fall-t mind életvitelében, mind megjelenésében szigorúan követő úgynevezett Baye Fall-ok a marabuk legalázatosabb tanítványai. Kultúrájuk, életvitelük, hitviláguk, zárt közösségük külön egységet képez, amely egy későbbi, az Ibrahima Fallal és a Baye Fallizmussal foglalkozó tanulmány központi témáját fogja képezni.

Az 1963-ban elkészült és 40 évig épült mecset nemcsak Amadou Bamba, hanem az őt követő murid vezetők – úgynevezett kalifák – számára is örök nyughelyként szolgál. Ibrahima Fall sírhelye a mecsettel szemben található temetőben lelhető fel, mellette pedig a könyvtár épülete áll, amely ugyancsak a toubai zarándokhelyek sorába tartozik. A muridok hite szerint a vallási vezetők sírhelyeinek megérintése szerencsét hoz, az ott elmondott ima és kérés meghallgatásra talál, a zarándok útja áldottá válik. Ezért a hívők akár órákig tartó sorban állás után, érzelmileg túlfűtött

állapotban, némelyek transzban érkeznek a sírhelyekhez, hogy *barakában* részesüljenek, amely kitart a következő évi Grand Magalig.

Jegyzetek

- 1 Dr. Iványi Tamással folytatott beszélgetés alapján. Egyetemi docens, megbízott tanszékvezető, ELTE-BTK arab tanszék.

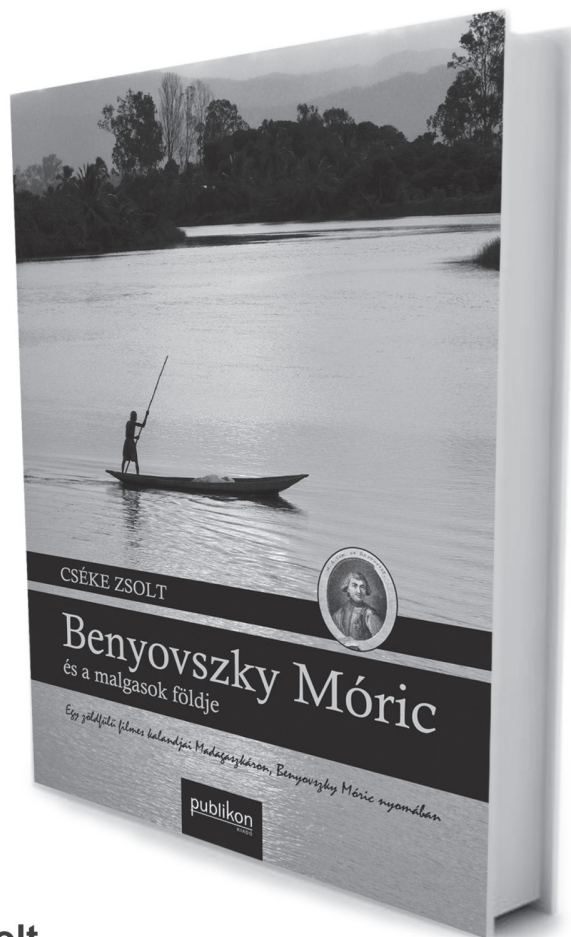
Felhasznált irodalom

- Camara, Sansa and Mitch, R.H (1997): „A „jami” literature in Senegal: The example of Serin Mussaa Ka, poet and biographer”. *Research in African Literatures*, Vol. 28, No. 3. pp. 163-182.
- Coulon, Christian (1999): „The Grand Magal in Touba: A religious festival of the Mouride Brotherhood of Senegal.” *African Affairs*, Vol. 98, No. 391, pp. 195-210.

- Roberts, Allen F. – Mary Nooter (2002): „A saint in the city-sufi arts of urban senegal” In: *African Arts*, Vol. 35, No. 4, pp. 52-73 + 93-96.
- Robinson, David (1991): „Beyond resistance and collaboration: Amadu Bamba and the Murids of Senegal. In: *Journal of Religion in Africa*, Vol. 21, Fasc. 2, pp. 149-171.
- Rosander, Eva Evers (2003): „Mam Diarra Bousso la bonne mére de Porokhane, Sénégal”. *Africa: Rivista trimestrale di studi e documentazione dell’Istituto italiano per l’Africa e l’Oriente*, Anno 58 Np. ¾ (Settembre–Dicembre 2003), pp. 296-317.
- Robinson, David (1991): „Beyond resistance and collaboration: Amadu Bamba and the Murids of Senegal. In: *Journal of Religion in Africa*, Vol. 21, Fasc. 2, pp. 149-171.
- Ross, Eric (1995): „A spiritual metropolis in the modern world”. *Canadian Journal of African Studies*, Vol. 29, No. 2, pp. 222-259.

Murid zarándokok igyekeznek a toubai Nagy Mecsetbe a zarándoklat napján, 2012 január 13-án. Lantai-Csont Gergely; Touba város, Szeneágál

Cséke Zsolt Benyovszky Móric és a malgasok földje

Madagaszkár. E bizsergetően csengő név hallatán lángra gyúl a képzeletünk és fantáziánk máris egy mesés szép trópusi világba repít. A Nagy Vörös Sziget, a Természetkedvelők Paradicsoma, az Indiai-óceán gyöngye, ahol régesrég a bennszülöttek egy magyar embert, bizonyos Benyovszkyt választottak „királyuknak” olvashatjuk a turistacsalogató prospektusokban. Egy világcsavargónak – akit már születése pillanatában beoltottak „otthon ülés” (valamint indulás előtt sárgaláz) ellen – mindez édeskevés! Vérébeli vándorként Cséke Zsolt is meg akart győződni arról, vajon igazak-e a hangzatos megállapítások és él-e még hazánk fia a madagaszkáriak, vagyis a malgasok emlékezetében?

Cséke Zsolt első könyvéből mindez kiderül. Tolmácsolásában járhatjuk körbe a szigetet és követhetjük Benyovszky egykori útját. Lenyűgöző képek, izgalmas utazás, pezsgő humor. Ezt ígéri a malgasok földje.

Keresse a kötetet áprilistól az Alexandra Könyváruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.

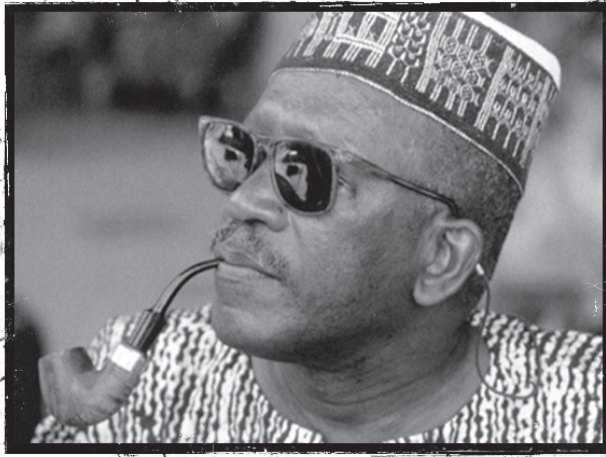

Az Afrika Tanulmányok folyóirat a Nobel-díjasok sorozat végeztével tovább folytatja a híres afrikaiakról szóló rovatát. Magyarország Afrika-lapja ebben mutatja be az ismert és elismert fekete kontinensbeli személyeket, 2012-es első számunkban elsőként a híres filmrendezőket.

Az afrikai filmek atyjaként számon tartott, művészi pályáját íróként kezdő **Ousmane Sembéne** harmincnégy évesen a Kongó folyón hajózva egy látomása következtében döntötte el, hogy filmrendezővé válik. Sembéne tájképeket és mozgó alakokat látott maga előtt, melyeket képtelen lett volna papírra vetni, így vágypai és elhivatottsága által vezérelten filmkészítésre

szánta el magát. Fontos megjegyezni, hogy a tehetségét korábban már regény- és esszéírásban kamatoztató Sembéne korántsem kívánt hollywoodi sikerprodukciókat létrehozni. Céljai kizárólag a fekete kontinensen élők írástudatlanságának megszüntetésére, oktatásban való részvételi arányának növelésére és az afrikai kultúra népszerűsítésére irányultak. Sembéne úgy vélte, hogy a fil-

Ousmane Sembène. Forrás: closeupfilmcentre.com

mek elkészítésével közelebb kerülhet az afrikai lakossághoz, így könnyebben eljuttathatja nekik üzeneteit. A filmrendező sikerre vitte törekvéseit, melyhez nagyban hozzájárultak az ősi afrikai szokások egyes momentumai. A fekete kontinens kultúrája szerint ugyanis a közösség tagjai esténként a tűz körül ülve hallgatták a mesélő, idős bölcs történeteit. Sembène az általa rendezett filmekben töltötte be a mesélő szerepét és kívánt ezen tradicionális szokásokhoz hasonlóan az afrikai néphez szólni.

Ousmane Sembène 1923-ban a nyugat-afrikai Szenegálban látta meg a napvilágot. Rossz magaviseletére hivatkozva 1936-ban elbocsátották az iskolából, tanulmányait később sem folytatta, ugyanakkor az olvasás és a filmek iránt nagy érdeklődést mutatott. A fiatal fiú, tengeri betegsége folytán halász édesapja nyomdokaiba sem tudott lépni, így a család a Dakarban élő rokonokhoz küldte, ahol kőműves gyakornokként dolgozott. A rossz anyagi helyzetére és

az örökös létbizonytalanságra hivatkozva később elhagyta Dakart és a francia tengerpartra, Marseille-be költözött és ott élt 1960-ig. Először munkásként kereste a kenyerét, a kikötőben vállalt nehéz fizikai munkát, a hajók által szállított árukat pakolta éjjel-nappal. Éjszakánként és szabadnapjain marxizmussal kapcsolatos előadásokra járt, valamint a Francia Kommunista Párthoz is csatlakozott 1950-ben.

A Marseille-ben töltött évei alatt Sembène részt vett az indokínai gyarmatosítást ellenző tüntetéseken és támogatta az Algériai Nemzeti Liberális Front Franciaországtól való függetlenedési törekvéseit is. Sembénere nagy hatással bírtak az akkori kommunista írók, köztük az ideológiával rokonszenvező legenda, Ernest Hemingway is. Első regénye (The Black Docker) is franciaországbeli tartózkodása során született, melyet később öt novella, öt rövid történet és számos film követett.

Sembène tisztán látta az afrikai politikai, illetve társadalmi helyzet javításának, valamint a gyarmatosítók által megcsorbított ősi afrikai kultúra felélesztésének égető szükségességét. Ennek köszönhetően Szenegál függetlenedését követően, 1960-ban visszatért szülőhazájába. Pár évvel később Oroszországba utazott, ahol a Gorkij Stúdióban a professzionális filmkészítés technikájának elsajátítására nyílt lehetősége. Újra hazatérve 1963-ban lefor-

gatta első filmjét, melynek a posztkolonialista szenegáli társadalom bemutatása volt a központi témája. Sembéne a következőképpen szóló nézőihez: „Az afrikai nép az én közönségem, a Nyugat és a többiek csak üzleti célként funkcionálnak” (Africa is my audience while the West and the rest are only targeted as markets.).

Sembéne munkásságának köszönhetően az egész világ megismerhette az afrikai sokszínűség varázslatosságát és kaphatott szélesebb képet a fekete kontinens társadalmi helyzetéről. 1963-ban bemutatott Borom Sarret című tizennyolc perces kisfilmje minősül az első olyan alkotásnak, melyet fekete afrikai rendező vitt mozivászra. A főszereplő (Borom Sarret) egy sanyarú körülmények között élő, szegény ember, aki lovaskocsijával utasokat szállítva tesz szert némi jövedelemre. A szolgáltatásért cserébe fizetséget közvetlenül viszont sosem kér, ebből adódóan az utasok a legtöbb esetben nem fizetnek. Sarret viszont kénytelen megérteni azt a tényt, hogy hiába szeretne pénzt kapni a fuvarért cserébe, ha ezt nem jelzi utasai felé, nem fog fizetséget kapni. Egy napon Sarret egy férfit vesz fel utasként, aki halott gyermekét kívánja a temetőbe vinni. Az apa viszont érvényes iratok hiányában nem tudja eltemettetni fiát. Sarret segítségével a halott fiú teste bekerül ugyan a temetőbe, de elföldelni nem tudják, így Sarret a földön hagyja a testet és továbbindul. Következő utasának kiváltképp örvend a fuvarozó, hiszen egy jól öltözött úriembert kell a város egyik gazdag negyedébe szállítania. Ám a kecsesítő alkalom mégis kudarcba fullad. Egy rendőr bírságolja

meg Sarretet, büntetésként pedig elveszi a lovaskocsit. Hazaérve Sarret elpanaszolja feleségének, hogy se pénze, se kocsija nincs többé. A feleség Sarretre bízva gyermeküket, ő pedig elindul, hogy legalább ennivalóra némi pénzt szerezzen. A film végén kimondatlan, de egyértelmű tény, hogy Sarret felesége kizárólag prostituáltként képes megkeresni a család napi betevőjét.

Ousmane Sembéne további filmjei a következők: Niaye (1964), La Noire de... (Black Girl 1966), Mandabi (1968), Xala (1975), Ceddo (1977), Camp de Thiaroye (1988), Guelwaar (1992), Faat Kiné (2000), Moolaadé (2004). Az Egyesült Államok egyetemén műveit a Nobel-díjas Whole Soyinkával és Chinua Achebével említik együtt. Számtalan díj (többször nyert a híres Velencei Filmfesztiválon) és elismerés mellett a nevéhez fűződik a kétévente a burkina faso-i Ouagadougouban megrendezésre kerülő filmfesztivál megalapítása (1969). A legendás rendező 2007-ben távozott az élők sorából.

Zola Maseko a híres dél-afrikai rendező is számos díjat zsebelt be a Sembéne által létrehozott ouagadougou-i filmfesztiválon. Maseko száműzetésben élő szülőktől Sváziföldön, 1967-ben született. Szülőhazájában és Tanzániában járt iskolába, később csatlakozott a Dél-afrikai Köztársaságban élő fekete afrikaiak pártjaként elhíresült (akkoriban betiltott) Afrikai Nemzeti Kongresszus Umkhonto We Swize katonai mozgalmához. Diplomát az Egyesült Királyságba való költözését követően a National Film and Television School, Beaconsfield intézményében szerzett

Zola Maseko. Forrás: africa-zola.com

filmszakon 1994-ben. Még ugyanebben az évben visszaköltözött Dél-Afrikába, és leforgatta *The Foreigner* című rövidfilmjét, mely a hazájában meglévő ideggyűlölet témáját ölelte fel.

A sors kegyetlen fintoraként könyvelhető el azon eset, mikor 1996-ban Masekot, hazafelé tartva fegyveres támadás érte. Egy ideggyűlöelő támadó kétszer lőtt rá a rendezőre, aki szerencsére nem sérült meg. A merénylő – mint ahogy az később tett vallomásából kiderült – egy külföldi-ellenes csoport tagjaként Masekot is „idegennek” vélte, ezért nyitott rá tüzet.

Maseko egyik leghíresebb alkotása a *The Life and Times of Sarah Baartman* igaz történeten alapuló 53 perc hosszú film, mely egy húsz éves fiatal lány gyarmati időkbeni életét dolgozza fel.

A film 1810 és 1815 között játszódik, Sarah Baartman Fokvárosból Londonba való utazását a fekete afrikaiak alsóbbrendűségét, valamint a fekete bőrű nők nemiségét mutatja be. Négy évvel Londonba érkezését követően Sarah-t Franciaországba viszik, ahol többek között különböző orvosi kísérletek alanyaként is kénytelen helytállni. Az európaiak által képviselt rasszizmust és a fekete afrikaiak emberszámba nem vételét Sarah nem bírta tovább, így a kísérletek kezdetét követő évben, 1815-ben meghal. Nemi szerveit és agyát a tudomány nevében a de l’Homme nevű párizsi múzeumban állították ki.

A szívbemarkoló történet számos rangos elismerést hozott Maseko számára, 1999-ben elnyerte a legjobb afrikai dokumentumfilm díját a Pán-afrikai Filmfesztiválon. Szintén ebben az évben a Milánóban rendezett Afrikai Filmfesztiválon is a legjobb dokumentumfilmnek választották művét, 2001-ben pedig az Annual African Literature Association Conference Film Fesztivál nyertese lett.

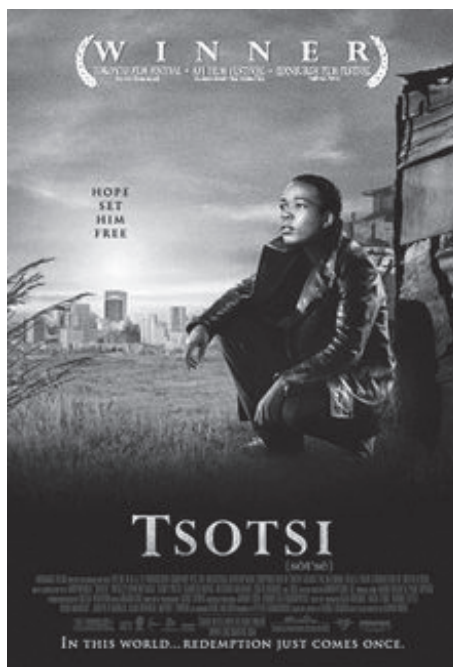
Maseko alkotásai időrendi sorrendben a következők: *The Foreigner* (1997), *The Return of Sarah Baartman* (2002), *Children of the Revolution* (2002), *A Drink in the Passage* (2002), *Drum* (2004).

A Dél-afrikai Köztársaság viszont nem csak Maseko, hanem egy másik sikeres filmrendező, **Gavin Hood** munkásságára is méltán lehet büszke. A fehérbőrű, johannesburgi születésű, színészként is tevékenykedő Hood világhírnévre *Tsotsi* (2005) című alkotásával tett szert. A film 2006-ben elnyerte a legjobb külföldi filmnek járó Oscar-

díjat. A pszichothriller cselekménye egy johannesburgi külvárosi negyedben játszódik. A történet főszereplője egy, a múltját teljes mértékben elfelejteni kívánó, emlékeit elfojtó tizenkilenc éves fiatalember, akinek beszédes álneve Tsotsi, mely a gettóban használt szlengben banditát jelent. Tsotsi egyedül kénytelen megbirkózni a felnőtté válás adta nehézségekkel, hiszen kisgyermekként elvesztett szülei helyett az utca nevelte őt fel. Tsotsi gyermekkorát a nélkülözés jellemezte, nem csak anyagi, hanem érzelmi és társadalmi szinten is. A jövő kilátástalansága és az emberektől való félelem kizárólag szomorú és frusztráló mindennapokat hoz a fiú számára. A fiú rendelkezik ugyan haveri körrel, társasága viszont hozzá hasonlóan antiszociális sötét múlttal bíró emberekből tevődik össze, akik nem éppen jelentenek kedvező hatást Tsotsi lelki fejlődésére. Egyik este a helyi bárban történő jelentős alkoholfogyasztás után Tsotsi egyik „barátja” a fiú múltjáról és valódi nevééről érdeklődik. A kérdezősködés régi sebeket tép fel a főhősben, aki megpróbálja leállítani egyre agresszívabbá váló társát, de nem jár sikerrel. A feldúlt fiú végül megelégedi ismerőse viselkedésével és leüti őt, majd elmenekül. Tsotsi csak fut a szakadó esőben és fájdalmas emlékeinek feltörő sorát próbálja csillapítani, végül egy fa tövében összeomlik. Egy BMW-t vezető hölgy áll meg a helyszínen, amikor Tsotsi fegyvert szegez rá és elrabolja az autóját. A szürke BMW-t vezetve hirtelen felsír egy gyermek, a fiú elveszíti uralmát a jármű felett és összetöri azt. Kitámolyog a roncsból és elindul, aztán mégis visszafordul a gyermek sírá-

Gavin Hood. Forrás: <http://trialx.com>

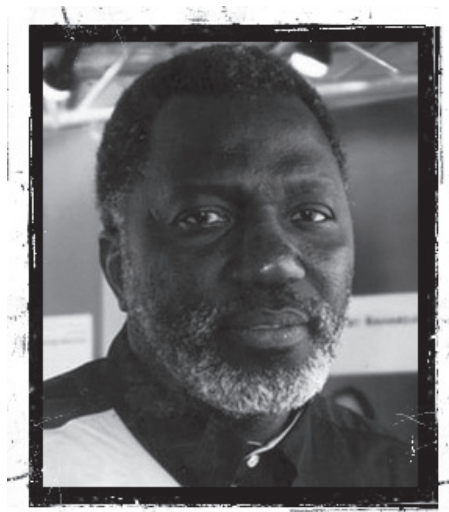

A Tsotsi plakátja. Forrás: wikimedia.org

sára, a szituáció ugyanis idegen érzéseket ébreszt fel benne. Tsotsi hezitálva ugyan, de egy nagy bevásárlószatyorban mégis magával viszi a csecsemőt. Először úgy véli, hogy egyedül is képes lesz gondoskodni a gyermekről, később viszont világossá válik számára, hogy ez lehetetlen. Anyát keresve a gyermeknek Tsotsi a közösségi vízcsapnál kiszemel egy nőt, akit hazáig követ, majd fegyvert szegezve rá a csecsemő szoptatására kényszeríti őt. A férjét a közelmúltban elvesztő fiatalasszony egyedül neveli saját gyermekét, némi jövedelemre pedig varrónőként próbál szert tenni. A hölgy először rendkívül megriad Tsotsi viselkedésétől, de végül vállalja az idegen csecsemő felnevelését. A két fiatal kapcsolata az idő elteltével folyamatosan javul, mely Tsotsi lelki világára és múltbéli történéseinek feldolgozására is pozitívan hat.

Gavin Hood a Witwatersrand nevű johannesburgi egyetemem tanult és szerzett jogi diplomát, majd az Egyesült Államokban a Kaliforniai Egyetemen folytatta tanulmányait, ahol a filmzés mesterségét sajátította el. Hood a rendezést a dél-afrikai egészségügy megbízásából rövid, oktatási célzatú filmdrámák készítésével kezdte. Az *A Reasonable Man* című bemutatkozó filmjével, 1999-ben debütált. További sikereket ért el a hollywoodi színészeket is szerepeltető *X-Men* kezdetek: *Farkas* című film rendezésével. A 2009-ben bemutatott, képregények alapján készült mozifilmben Hugh Jackman játszotta a főszerepet.

Gavin Hood további filmjei a következők: *In Desert and Wilderness* (2001), *Rendition* (2007), *Tough Trade* (2010).

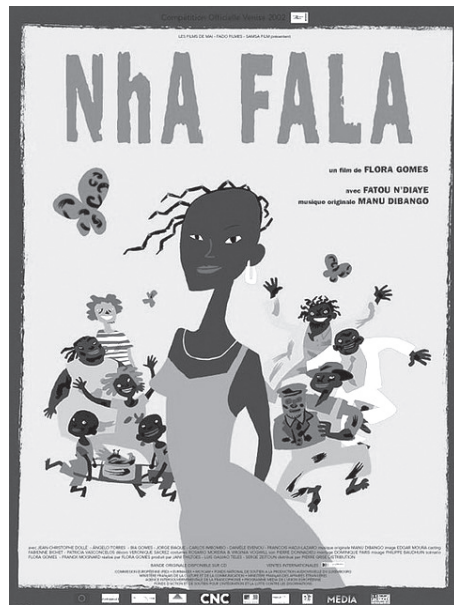
Flora Gomes. Forrás: mubi.com

A bissau-guineai születésű filmrendezőre, **Flora Gomesre** is nagy hatást fejtett ki Ousmane Sembéne munkássága, Gomes példaképként tekint a szenegáli rendezőre. Az 1949-ben született bissau-guineai rendező írástudatlan szülők gyermekeként a portugál gyarmatosító rezsim idejében, az európai uralommal ellentétes szellemben cseperedett fel. Gomes középiskolás korában hagyta el szülőföldjét, Kubába utazott, ahol a Cuban Institute for Arts-on filmzést tanult. Tanulmányait Szenegálban folytatta, a helybéli filmrendező és filmtörténész, Paulin Soumano Vieyra segítő tanácsai mellett.

Gomest 1974-ben érte az a megtiszteltetés, hogy lefilmezhette szülőhazája függetlenné válásának ünnepét. Bissau-Guinea gyarmati sorból való felszabadulását követően számos szocialista országbeli riporter és filmrendező látogatott el a szabadságát elnyert államba, akiknél Gomes asszisztensként tevékenykedett.

Flora Gomes 2002-ben vitte vászonra *Nha Fala* (Az én hangom) című musical filmjét, mely az 59. Velencei Nemzetközi Filmfesztiválon is a jelöltek között szerepelt. A film egésze a szabadság kérdéskörét öleli fel, a főszereplő énekes hölgy ugyanis elhagyva hazáját, Bissau-Guineát, Franciaországba megy tanulni. Mielőtt viszont Vita elindul Európába, elköszön a falubeliektől és családjától. Édesanyjának megígéri, hogy az őket sújtó átok miatt soha sem fog énekelni. Az ősi átok szerint, ugyanis ha Vita vagy bármely nőnemű családtagja énekelni kezd, arra halál vár. Vita mégsem lesz képes betartani anyja intelmeit, szerelmes lesz ugyanis egy párizsi zenészfiúba, akinek biztatására elkezd énekelni. Vita sikeres énekesnőként elhatározza, hogy kedvesével visszatér szülőföldjére, ahol áltemetést szervez magának megszabadulva ezzel a családjának szenvedést okozó ősi átoktól. A történet végén minden jóra fordul, Vita és francia kedvese boldogan tervezhetik a jövőt.

Gomes saját bevallása szerint filmjével Afrika szabad, színes és barátságos oldalát kívánta megmutatni. A filmrendező a fekete kontinens új generációjának a szabadság érzésével átítatott vidám énekét és táncát vitte vászonra. Gomes hisz abban, hogy egy szép napon véget ér az afrikai nemzetek közötti harc és a békében élő fekete kontinensbeli népek összefogása emeli majd magasba az afrikai kultúrát. A Flora Gomes által rendezett egyéb filmek időrendi sorrendben a következők: *O Regresso de Cabral* (1976), 1977 – *A Reconstrução*, co-directed with Sergio Pina (1977), *Anos no Oça Luta*, co-directed with Sergio Pina (1978), *Mortu Nega* (1987),

A Nha Fala plakátja. Forrás: flickr.com

Udju Azul di Yonta (1992), *A máscara* (1994), *Po di Sangui* (1996), *As duas faces da guerra*, co-directed with Diana Andringa (2007).

Egyértelműen elmondható, hogy az imént bemutatott filmrendezők híresebb alkotásaikkal a 19. század második felében inkább elfeledettnek mondható, manapság pedig egyre több figyelmet kapó, az emberiség bölcsőjének is nevezett Afrikát próbálták a köztudatba emelni. A fekete kontinensre viszont nem csupán felhívni szerették volna az emberek figyelmét, hanem Afrika nyers valóját, a fekete afrikaiak egyéb nyugati társadalmak által való kirekesztettségét, valamint a kontinens határtalan természeti sokszínűségét és az ott élők vidámságát kívánták ábrázolni. Az idő előrehaladtával természetesen nem csak a kontinens maga, hanem a róla alkotott képek és tapasztalatok is változ-

tak. Arra azonban, hogy a személyes vélemények, társadalmi-, gazdasági- és politikai helyzetről adott információk milyen irányba formáltak és formálják Afrikát, nem adható egyértelmű fekete vagy fehér válasz. Tény viszont, hogy az említett filmrendezők mindegyikére méltán lehet büszke Afrika, hiszen minden egyes alkotásukkal közelebb vitték a nézőket a fekete kontinens igaz valójához.

Felhasznált irodalom

<http://www.nytimes.com/2007/06/11/world/africa/11sembene.html>
http://www.encyclopedia.com/topic/Ousmane_Sembene.aspx
<http://www.brightlightsfilm.com/42/borom.php>

<http://www.mtholyoke.edu/courses/sgadjigo/>
<http://movietex.net/zola-maseko-biography/>
http://www.africavenir.org/index.php?id=32&tx_ttnews%5Btt_news%5D=1646&cHash=a27b38901df323fcd99e21124287eb1
<http://icarusfilms.com/new99/hottento.html>
<http://www.tribute.ca/people/gavin-hood/16345/>
http://watsoninstitute.org/events_detail.cfm?id=1018
http://ec.europa.eu/development/body/publications/courier/courier196/en/en_056.pdf
<http://cineuropa.org/2011/vd.aspx?t=video&l=en&did=1122>
<http://dynamicafrica.tumblr.com/post/16015085784/b-sama-nha-fala-my-voice-nha-fala-is-a>
<http://www.mediaupdate.co.za/?IDStory=41038>

Keep your friends close – and your rivals even closer.” Nelson Mandela

Emerging Africa

14–16 June 2012
University of Pécs, Hungary

Information: István Tarrósy
E-mail: tarrosy.istvan@pte.hu

The conference is planned to provide a bi-annual forum for African, Western and Central/Eastern European scholars to discuss a selected circle of inter- and multidisciplinary issues in social sciences and humanities on Africa in the 21st century. The event intends to strengthen the active involvement of the

young Africa Research Centre of Pécs to the network of European Centres of African Studies – in particular within the Visegrad community in Central Europe – and to provide fresh thoughts/approaches to international and Hungarian think tanks of different fields, as well.

www.africa.pte.hu

PORTRÉ: VARSÁNYI ZSOLT RENDŐR EZREDES

Az interjút készítette: Dr. Besenyő János

őrnagy, a hadtudományok doktora

A Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálatának főtisztje

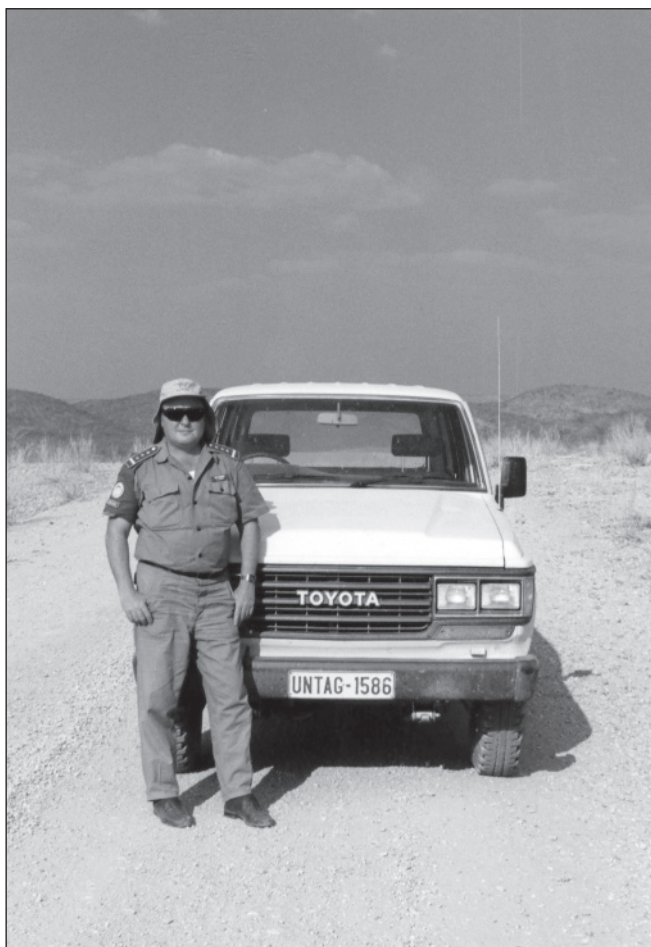
besenyo.janos@gmail.com

Varsányi Zsolt 1973. szeptember 3-án vonult be a tartalékos tisztképző iskolába, amit vörös diplomával és hadnagyi rendfokozattal fejezett be. 1975-ben a Rendőrtiszti Főiskolára került, ahol elvégezte a bűnügyi szakot, majd első beosztásában a Bűnügyi Technikai Intézetben szolgált tanoncként, nyomszakértőként és igazságügyi nyomszakértőként. Szakértői pályafutása csúcsa a laborvezetői beosztás volt, onnan került ki Namíbiába 1989-ben. Hazatérte után ismét a Bűnügyi Technikai Intézetben folytatta pályafutását egészen 2001-ig. Innen ment ki az ENSZ kambodzsai missziójába (1992-93), majd az ENSZ mozambiki missziójába (1994-95), végül pedig az ENSZ bosznia-hercegovinai missziójába (1999-2000). Ezen a téren szerzett tapasztalatai elismeréseként került 2001-ben a Belügyminisztérium Sze-

mélyügyi Főosztályára, ahol a rendvédelmi missziók koordinátoraként, a műveletekben szolgáló rendőrökkel foglalkozik.

Hogy kerültél a békefenntartók társadalmába?

Az egész pályám úgy indult, hogy valamikor '82-83 környékén hirdettek egy angol szakmai nyelvtanfolyamot. Mivel a nevem V betűvel kezdődik, így a névsor végére kerültem, és nem választottak be, mondván, hogy már nem férek be a csoportba. Erre én megsértődtem, és azt mondtam, mi az, hogy nem férek bel!? Szépen lementem, és mondtam a tanárnőnek, hogy márpedig minden órán itt leszek, és ha valaki kihullik, akkor automatikusan be tudok lépni a helyére. Na, így is történt a dolog. Öt éven át végigtanultam az összes belső nyelvtanfolyamot, majd utána megszerztem a középfokú nyelvvizsgát. Saj-

Magyar rendőr a namíbiai sivatagban

nos, a felsőfokú nyelvvizsgán néhány ponttal ugyan, de megbuktam. Az érdekessége a dolognak az, hogy a felsőfokú nyelvvizsgám a házasságkötésem előtt 2-3 nappal lett volna. Érthető módon mindennel foglalkoztam, csak nem a nyelvvizsgára történő felkészüléssel... 1987. július 4-én házasodtam meg, most 25. éve, és ma is ő a feleségem. Úgy érzem, nekem ez minden nyelvvizsgánál többet ér!

1989 kora tavaszán, egy pénteki napon hivatott a főnököm, hogy azonnal menjek be hozzá, mert a Belügyminisztériumból keresnek telefonon. A vonal túlsó végén lévő alezredes közölte velem, hogy tudnak az angol nyelvvizsgámról, és mit szólnék hozzá, ha el kellene mennem Namíbiába.

Hát azt sem tudtam, mi az, hogy Namíbia, mert akkoriban Délnyugat-Afrikaként ismertük. Mondtam, hogy

nincs különösebb kifogásom, de mint friss házas, előbb beszélnék a feleséggel. Az alezredes azonban azonnali választ követelt. Kértem, hogy legalább hadd hívjam fel a feleségemet, aki Skálánál dolgozott akkoriban. Tudtam, hogy nem lesz az olyan egyszerű, hisz még nem voltak mobiltelefonok, de végül utolértem, és ha nehezen is, de igent mondott.

Hogyan zajlott a felkészítés? Hányan mentetek ki Namíbiába?

Senki sem tudta, mi lesz a feladatunk, sőt, úgy tudtam, hogy nyomszakértő leszek. De nem erről volt szó. A csapatról annyit kell tudni, hogy 25-en voltunk: 11 állambiztonsági tiszt, 11 külügyi szakember és csak 3 volt valódi rendőr. A kontingens parancsnoka Gáspár Tamás nagykövet lett, alezredesi rendfokozatban. A három igazi rendőr egyike én voltam. Mi, rendőrök feleltünk a külügyisek és az állambiztonsági tisztek szakmai felkészítéséért, mivel azok a klasszikus rendőri tevékenységekről (igazoltatás, nyomrögzítés stb.) semmit sem tudtak. Később azonban előnyt jelentett a külügyes kollégák nyelvismerete, korábbi diplomáciai tapasztalataik. A kiképzésünket a Rendőrtiszti Főiskolán szervezték meg.

Hogyan zajlott a felkészítésetek?

Kérlek szépen a felkészítés nagyon érdekes volt, a Rendőrtiszti Főiskolán történt. Jöttek külügyesek, nemzetbiztonsági, állambiztonsági és mindenféle más civil szakemberek, akik különböző témában (éghajlat, földrajz, politika stb.) tartottak nekünk előadásokat. Elmondható, hogy az akkori lehetőségek függ-

vényében viszonylag komplex felkészítést kaptunk.

A misszióban kiderült, hogy mennyire volt alkalmazható ez a tudás?

Persze. A kapott tudás olyan volt, hogy amikor megérkeztünk, viszonylag hamar átláthatad, beláthatad, itt miről is van szó. Namíbiáról azt kell tudni, hogy Németországnál nyolcszor nagyobb ország, a lakosainak száma valamivel több mint két millió. Nagyon kicsi a népsűrűség, és azon belül is kilenc főbb népcsoport él, az ovambók adják a társadalom felét. Én a középső régióban szolgáltam, aztán északon és délen, ahol a gyémántbányákat is mi ellenőriztük, később pedig a főváros környékén is dolgoztunk. Egyszóval amit tanítottak nekünk, az alkalmazható volt odakinn.

Milyen volt a felszereléseitek, mennyire felelt meg a követelményeknek?

Nagyon jó felszerelést kaptunk, az itthonihoz képest szinte tökéletest. Vegyes felszerelésünk volt, kaptunk katonait meg teljes rendőrit is. Mi nem a sötétrendőri gyakorlóöltözetet hordtuk, hanem egy zöld színű valamit, ami a téli időszak kivételével nagyon jó volt. Mivel az akkori politikai vezetés ki akart törni a nemzetközi elszigeteltségből, komolyan vették a misszióban való részvételt, ezért nekünk a lehető legjobb felszerelést biztosították.

Milyen egészségügyi felkészítést kaptatok?

A témában több felkészítést is kaptunk, valamint minden ismert trópusi betegségre beoltottak bennünket. Egyszó-

val nem lehetett okunk panaszra... más misszióba azóta már mentek ki rosszabb felkészítéssel is magyar rendőrök.

Milyen feladatokat volt a misszióban?

A namíbiai művelet egy klasszikus polgári rendőri misszióknak indult, a fő feladatunk tulajdonképpen a visszavonuló dél-afrikai rendőrség megfigyelése volt. Namíbiáról azt kell tudni, hogy valamikor német gyarmat volt, később pedig Délnyugat-Afrika annektálta a területet. A helyi, főként baloldali érzületűekből álló Délnyugat-afrikai Nemzetek Szervezete (South West African People's Organisation – SWAPO) harcot indított a dél-afrikai kormány ellen az ország függetlenné válásáért. Emellett további 2-3 más politikai szerveződés is tevékenykedett az országban. Az ENSZ köz-

vetítésével a szembenálló felek megállapodtak, hogy a misszió elvégzi a lakosság összeírását, segíti a választásokra való felkészülést, mi, rendőrök pedig a dél-afrikai rendőrség és a katonai rendőrség megfigyelését kaptuk feladatul. A dél-afrikaiak szakaszosan vonultak ki a megszállt területekről, amit a SWAPO harcosai rögtön birtokba is vettek. Ez egy ideig minden gond nélkül zajlott, de épp a kiutazásunk napján, április 10-én hajnalban történt egy komoly incidens, amikor az angolai határon a dél-afrikaiak agyonlőtték 300 SWAPO fegyverest, mivel azok az egyezményben megállapított határidő előtt vonultak be a területre. Ennek akkora nemzetközi visszhangja volt, hogy csak április 23-án indultunk el. Egyébként a legelső munkám rendőrségi nyomszakértőként a terület meg-

A magyar rendőri kontingens Namíbiában

vizsgálása volt, ahol még ott voltak a halottak.

Mi lett az incidens következménye? Az ENSZ vagy bárki elítélte Dél-Afrikát?
Nem ítélte el senki a dél-afrikaiakat, hisz azok csak a nemzetközi megállapodást tartották be. A SWAPO mindenféle egyeztetés nélkül, az egyezményt megsértve fegyveresen vonult be a területre, amit az ott állomásozó csapatok támadásként értékelték, és ennek megfelelően léptek fel velük szemben.

Hogyan történt a kiutazásotok?
Mivel mi először vettünk részt egy ilyen misszióban, kvázi összecsaptak bennünket az osztrák csendőrség csapatával. Tehát először kiutaztunk Bécsbe, ott tartották meg a központi búcsúztató ünnepséget. Az osztrákokkal együtt búcsúzkodtunk, ott szálltunk fel a repülőgépre, amin csak az osztrák csendőrök és mi utaztunk. Elmentünk Kairóig, ahol kiszállni a gépből nem engedtek, ott csatlakoztak hozzánk más nemzetiségű rendőrök is, majd Nairobin keresztül Windhoekba repültünk. Ott az ENSZ misszió vezetői fogadtak, majd megkezdődött a világszervezet által szervezett 1 hetes felkészítés, ami után vizsgát tettünk.

Volt valami intenciónk? Hisz akkor még szocialista ország voltunk, a szocialista blokkba tartoztunk, nem volt olyasmi, hogy akkor mi támogatjuk a Délnyugat-afrikai Nemzetek Szervezetét... Menyynyire maradtunk semlegesek ebben a konfliktusban?

Teljes mértékig semlegesek voltunk, abszolút módon. Sem itthon, sem kint

nem kaptunk semmiféle politikai instrukciót. Minden szinten azt kommunikálta az akkori vezetés, hogy függetlennek kell lenni. Ugyanezt várta el tőlünk az ENSZ és minden más szervezet is, amely részt vett a békefolyamatban. A Koevoet, amit a dél-afrikai rendőrség a SWAPO gerillák elleni harcra hozott létre, egyfajta csendőrség, de még inkább katonai szervezet volt. A közrend fenntartás is a feladatuk volt, mi pedig velük mentünk járőrözni, szolgálatba, többnyire terepjárókkal, de alkalmanként helikopterrel is. A járőrözés során folyamatosan ellenőriztük, hogy a lakosságot ne lehessen megfélemlíteni, illetve biztosítottuk a különböző politikai gyűléseket, ahol az emberek szabadon kifejezhették a véleményüket.

Mi történt veletek a vizsga után?

A misszió vezetősége három csoportra osztotta a magyar rendőri kontingenst, 13 fő került fel északra Opuwoba az én parancsnokságom alatt, a másik csoport tagjai a Központi Régióban, Windhoekban maradtak, a harmadik csoport pedig Kitmaszovban szolgált. A csoportokat a szakmai felkészültségük alapján a rendőrök irányították, bár a fővárosban lévő csoport gyorsan felbomlott, mivel a vezetőjük, Temesi László a misszió parancsnokságán kapott beosztást, az embereit így 2-3 táborba helyezték át. A déli csoport szakmai vezetője Pál Tamás volt, bár azt hivatalosan Gáspár Tamás irányította, aki rövidesen az egész déli régió parancsnoka lett.

Én az északi magyar rendőregység parancsnokaként utasítást kaptam, hogy a legrövidebb idő alatt induljunk

el Opuwoba. Először Rehobothba repültünk, ahol 1-2 éjszakát töltöttünk, ott megkaptuk a misszió által biztosított felszerelést (rádiók és Land Rover terepjárók), majd megindultunk új állomáshelyünkre.

„Az aknáknál nagyobb veszélyt jelentettek a helyi lakosok, akik élénk lökdösték a gyerekeket, mivel az ENSZ kártérítésként jelentős összeget fizetett nekik.”

Csak kocsit és rádiókat kaptatok? Más felszerelésre nem volt szükség?

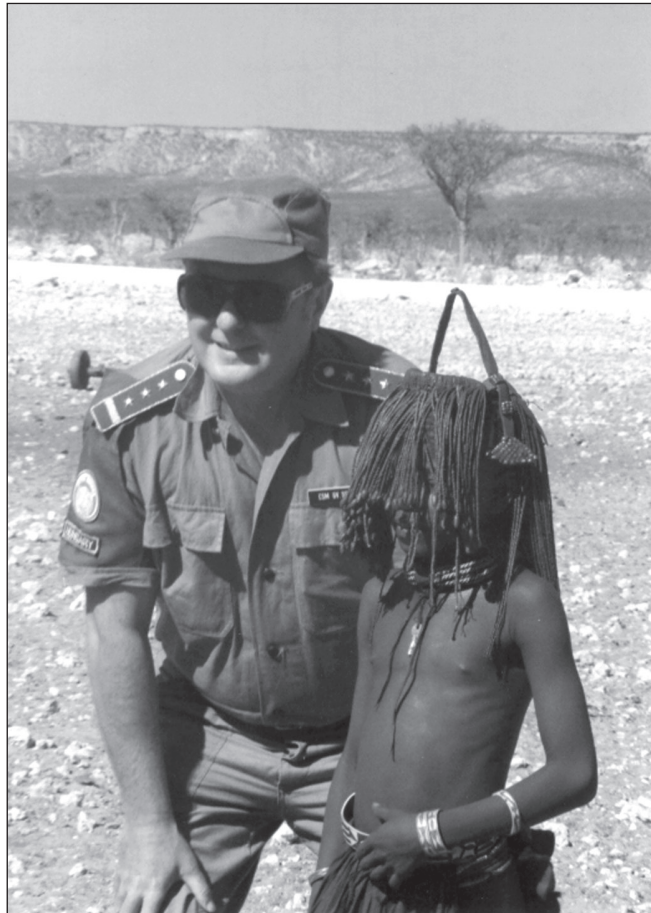
Ugyan még itthon kaptunk golyóálló mellényt, de nem volt rá nagy szükség, így azokat bepakoltuk az autó aljába, hogy ha aknára mennénk, ne sérüljünk meg komolyabban. Szerencsére a dél-afrikai rendőrségnek és az ENSZ-nek akkoriban olyan terepjárók voltak, amelyeknek az alja V alakú volt, ami komoly védelmet nyújtott az aknák és a különböző fel nem robbant lövedékek ellen. Bár több aknamező volt Namíbiában, azokat viszonylag jól meg is jelölték, így rendőr nem sérült meg, de a polgári lakosságból többen is szenvedtek aknabalesetet. Néhányuknak mi biztosítottunk elsősegélyt, és vittük őket kórházba. Az aknáknál nagyobb veszélyt jelentettek a helyi lakosok, akik élénk lökdösték a gyerekeket, mivel az ENSZ kártérítésként jelentős összeget fizetett nekik. Persze a „balesetet” okozó rendőröket azonnal hazaküldték a misszióból. Szerencsére egyetlen egy magyar sem került ilyen helyzetbe.

Folytassuk az utazásotok történetével

Rehobothban, az igen jól felszerelt lengyelek katonai táborában, a nekünk akkor még ismeretlen, dupla falú sátrakban aludtunk. Itt történt meg az a vicces eset, hogy az egyik magyar éjszaka félálomban kiment pisilni. Mivel nem emlékezett rá, hogy a sátor dupla falú, a két fal között végezte el a dolgát... Ez persze a lengyelek, de a magyarok között is nagy derűtséget keltett. Másnap megkaptuk aztán az autókat, a táborban lévő ENSZ alkalmazottak azt mondták: induljatok el ezen az úton, majd 600 km megtétele után forduljatok balra, újabb 300 km megtétele után jobbra, és akkor már is érkeztek Opuwoba. Ezek után már nekünk is érthetővé vált a város neve.¹

Ezután elindultunk, és estére megérkeztünk. Osakatiba utaztunk, ahol az ír parancsnok a biztonsági helyzet miatt nem engedett minket továbbutazni. Másnap elindultunk, de műszaki hiba miatt az egyik kocsink működésképtelenné vált, amit nekünk kellett megjavítani, és csak eztán mehettünk tovább. Persze – Murphy törvényének megfelelően – elvettük az utat, és tovább mentünk, mint ahol be kellett volna kanyarodni. Így egészen az angolai határig, a Ruacana Falls nevű határvároskáig utaztunk.

Ott derült ki, hogy vissza kell fordulnunk. De ha már ott voltunk, megnéztük az ottani gyönyörű vízesést, csináltunk pár száz fotót, és megindultunk vissza Opuwo felé, de ismét eltévedtünk. Ekkor, nagy szerencsénkre, találkoztunk egy ír nemzetiségű világcsavargóval, aki végül útbaigazított minket, így aztán pár óra múlva meg is érkeztünk a táborba.

Magyar békefenntartó egy Ovahimba gyerekekkel

Milyen körülmények vártak ott?

Nem lehet azt mondani, hogy rossz körülmények voltak. A tábort működtető svéd rendőrök egy házat béreltek, amihez közel mi is találtunk magunknak egy hatalmas villát. A házban kettesével laktunk 1-1 szobában, és rendes vezetékes vízünk is volt. Mivel a svédek csak öten voltak, a misszió parancsnoksága engem bízott meg az állomás vezetésével, de ezzel kapcsolatosan semmilyen probléma nem merült fel, a két

nemzet közötti együttműködés mindvégig példa értékű volt. A svéd parancsnokkal együtt irányítottuk a tábort, és közösen mentünk a különböző eligazításokra is. Tudnod kell, hogy a tábor igen elszigetelt helyen volt, és minden központ több száz km távolságra volt tőle. Ha Osakatiba mentünk (a legközelebbi központ), az is 380 km volt, úttalan-utakon. De hát oda se volt jó egyedül menni, így mindig együtt utaztunk, és útközben megbeszéltünk mindent.

Ettől függetlenül mindent be tudtunk szerezni, amire szükségünk volt. Az ENSZ által biztosított napidíjból fizettük a ház bérleti díját, a takarítást, és vásároltuk meg a főzéshez szükséges alapanyagokat, mivel teljesen önállóan működtünk.

Milyen volt az infrastruktúra? Mennyire volt lerombolva az ország?

Semennyire. Az érdekessége az, tudod, hogy Namíbia volt – és a mai napig is – az egyetlen olyan ország, ahol vezetékes ivóvíz van minden lakott területen. A dél-afrikaiak gyakorlatilag az ország teljes hosszában kiépítették az infrastruktúrát, az úthálózatot kereszt útvonalakkal, burkolt úthálózatot meg földút hálózatot. Opuwo például tartományi székhely, ahol az akkori mértékkel mérve három hatalmas nagy hipermarket működött. Volt egy az ottani feketéknek, egy másik a törzsi lakosoknak, a harmadikban meg a katonák, rendőrök és a hozzátartozóik vásárolhattak. Szinte minden kapható volt ezekben a boltokban, még olyan dolgok is, amiről itthon nem is hallottunk.

Mit kell tudni arról a területről, ahol szolgáltatok?

Opuwo az ovambó népcsoport szálláshelyén található. Bár a törzs tagjainak nagyobbik része Angolában él, a kisebb része a Namib-sivatag alsó részén a szimba és demba törzsekkel közösen, de mégis ők uralják a területet. Valamivel lejjebb található a herrero törzs területe, akik 1906-1907 között felkelést szerveztek az akkori német gyarmatosítók ellen, és akiknek a nagy részét Von Trotha tábornok kegyetlenül legyil-

koltatta. Természetesen ezek a törzsek gyakran egymással is háborúba keveredtek, nem csak a fehérekkel. Egy idő után már mi is meg tudtuk különböztetni egymástól a herrero vagy ovambó törzs tagjait, sőt, a déli részeken élő hottentottákat (khoikhoi) vagy busmanokat (szan) is. A helyi lakosokkal igen hamar jó kapcsolatot építettünk ki.

Mennyire volt feszült a fehérek és a feketék közötti viszony?

Semennyire! Viszonylag kevés fehér volt, azok többsége már nemzedékek óta ott élt és dolgozott, főként a családi farmokon vagy a bányákban. Volt néhány tüntetés, kiraboltak egy-egy fehér farmert, sőt gyilkosság is történt, de ezek nem politikai jellegű események voltak. Persze volt olyan eset, amikor arra ébredtünk reggel, hogy valaki a kertben kapirgál nagy elánnal. Amikor álmosan megkérdeztük, mit keres ott, azt mondta, hogy ez az ő háza lesz, mivel a SWAPO odaigérte neki, és így elkezdte művelni a kertet. Mondtuk neki, hogy ez nem egészen így fog zajlani, mert először ugye általános választások, alkotmányozó nemzetgyűlés stb. lesznek... Egyszóval ezek a szocialisztikus álmok nem jöttek be.

Mi volt Opuwóban a feladatotok?

Az általunk lakott házat használtuk rendőrkapitányságként, onnan indultak el a dél-afrikai rendőrökkel közös járőreink, és oda jöhettek a helyi lakosok az ügyes-bajos dolgaikkal. Hamarosan kiépült a híradó hálózat, a számítástechnikai háttér; egyszóval megteremtettük a hatékony rendőri munka feltételeit. Hetente kétszer beautóztunk

Osakatiba, mivel ott volt az északi régió központja. A svéd parancsnokkal együtt mentünk, ott megtartották az értekezleteket, jelentéseket, feladatszabást stb. A területet még mindig a dél-afrikaiak és az ENSZ ellenőrizte, mivel Namíbiának még nem volt saját rendőri ereje. A világszervezet rendőrei emellett részt vettek a lakosság összeírásában és a választásokra való felkészülés megszervezésében. Ez úgy zajlott, hogy folyamatosan jöttek a helyiek, akiknek az adatait az irodákban rögzítették, hogy később szavazhassanak. A rögzített adatokat minden nap lejelentettük, de készültek heti és havi összefoglaló jelentések is, amelyekből a misszió vezetése pontosan nyomon követhette az azonosítási folyamat helyzetét. A rend-

őrök igénybevételét jól mutatja, hogy volt olyan időszak, amikor 24 órás szolgálatot adtunk az összeíró irodákban.

Az emberek önként jöttek az irodákba az adategyeztetésekre, bár előfordult, hogy szokatlan feltételeknek kellett ehhez teljesülnie. Volt egy olyan eset, amikor helikopterrel utaztam egy faluba, ahonnan többen is jelezték, hogy bejönnének az irodába, de csak akkor, ha megoldjuk a birkáik őrzését. Így ők a helikopterrel elmentek a kapitányságra, én pedig addig ott maradtam néhány dél-afrikai rendőrrel őrizni a falut, amíg a többiek felvették az adataikat. Ez az eset arra is rávilágít, hogy a helyi lakosok mennyire bíztak a „kéksapkás” rendőrökben, és büszke vagyok, hogy sosem veszítettük el a bizalmukat.

Magyar rendőrök járőrben (Varsányi Zsolt százados barettnál ül a motorháztetőn)

Meddig tartott ez a folyamat?

A folyamat végig tartott; decemberben voltak az általános választások, és április elején az alkotmányozó nemzetgyűlés, mi addig voltunk ott. Mivel a magyar rendőrök 1 teljes évet szolgáltak a misszióban, az ENSZ hozzájárult, hogy hat hónap után rotálásra kerülhessünk, így az Opuwoban eltöltött hat hónap után átkerültem Namíbia déli részébe, Oranjemundba, ahol állomásparancsnokként szolgáltam tovább. Itt, a gyémántbányák területén öt magyar rendőrrel működtettük a kirendeltséget. Ugyan Opuwo a világ végén volt, de az oranjemundi szolgálat sem volt egyszerű. Oranjemund egy fél országnyi, kerítéssel körbezárt terület, ahol a rendőrökön és az ott dolgozó gyémántbányászokon kívül egy lélek nincsen, csak a nagy sivatag. A közelben található a Csontváz-part, ahol a korábban zátonyra futott hajók roncsai borítják a partot. Voltunk néhány kisebb német-holland alapítású városban is, ahol nem csak angolul, de németül is jól elboldogultunk. Mi, magyarok híresek voltunk a misszióban a nyelvismertünkről. Például az Opuwoban szolgáló 13 magyar rendőr 13 különböző nyelvet beszélt: oroszul, törökül, perzsaül, franciául, németül, spanyolul, finnül, illetve angolul mindenki beszélt. Volt olyan, hogy jöttünk ki az értekezletről, s akkor véletlenül kihallgattam két német beszélgetését, akik kissé kiakadva mondták: „Öregem, ezek biztosan nem rendőrök, mert 13-an 13 nyelvet beszélnek!” Ilyen mértékű nyelvismeret pedig még a nyugati államok rendőreinél sem jellemző, de, mint mondtam, a magyar kontingens jelentős része a külügyi szolgálatból érkezett.

Nem okozott problémát az, hogy ennyire eltérő háttérrel jöttetek?

Nem, hiszen a külügyesek és a belbiztonságiak is megtanulták tőlünk, rendőrtől a szakmai fogások nagy részét, így képesek voltak az alapvető rendőri feladatokat elvégezni. Egyébként csak jókat tudok mondani a külügyes kollégákról... Opuwoban szolgált egy magyar külügyes srác, akit az owambo törzsfőnök a fiává fogadott, így mindenhová bejuthattunk. Olyan kommunikációs készsége volt a fiúnak, hogy a legutolsó pásztortól a fekete miniszterig bárkivel azonnal, három percen belül, mintha száz éve ismerték volna egymást...

A külügyesek nagy része már többször is szolgált külföldön, jelentős tapasztalattal és nyelvismerettel rendelkezett. Szerencsére nem voltak nagyképek, nem volt bennük olyan, hogy lenézem a rendőrt. Sőt! Igyekeztek minél jobban eltanulni tőlünk a rendőri szakma minden csinját-bínját. Jó, mi sem az átlag rendőr voltunk; abban az időben azért olyan sokan nem voltak alkalmasak külszolgálatra.

Mennyire volt jellemző Namíbiában az apartheid?

Most nagyon csúnyát fogok mondani. Az apartheid innen nézve nagyon csúnya, baromi ronda dolog, ott ez kevésbé tűnt annak. Mondok rá példát: Opuwoban, ahol én szolgáltam, ott a demba és a szimba törzs tagjai a nap ellen úgy védekeznek, hogy avas vajjal kevert földdel kenik be a fejüket. Kvázi minden, amihez hozzáérnek, az bordópiros lesz, és a szaga sem túl vonzó... No, ezután az ember után odaülni a

buszra, vagy ha ez az ember bemegy abba a boltba, ahol te vásárolsz és összefogdos mindent, az nem túl higiénikus. Éppen ezért nekik is volt külön boltjuk ahol szabadon vásárolhattak. Ilyen nézőpontból ez a fajta szegregáció sokszor érthető. Ennek ellenére a rendszer nem teljesen úgy működött, mint Dél-Afrikában. A fehérek nem nézték le a feketéket, és azok sem gyűlölték igazán a fehéreket. Nekünk, magyaroknak sem volt soha ilyen problémánk az otlétünk alatt. Mindannyian nagyon jó kapcsolatban voltunk a helyi fekete törzsekkel, a helyi nem törzsszerű feketékkel, a helyi közigazgatással, a rendőrséggel, de még a fekete szakszervezeti aktivistákkal is. Nekem sehol Namíbiában, még a gyémántbányában sem voltak ilyen jellegű gondjaim.

Nagyon jó barátságba kerültem egy helyi rendőrrel, akinek a felesége például kabátot kötött az épp akkor született lányomnak. Ők is érdeklődtek a világ más részei iránt, és már sejtették, hogy Dél-Afrikában is komoly változások jönnek. Már Oranjemundban szolgáltam, amikor Nelson Mandelát kiengették a dél-afrikai börtönből. Azt mi TV-n néztük végig, és amikor bementél a városba, ott a gyémántbánya alkalmazottai komoly ünneplést csaptak, függetlenül attól, hogy feketék vagy fehérek voltak. Ott ugyanis a fekete munkások, fekete vezetők, fehér munkások, fehér vezetők együtt dolgoztak, együttműködtek szinte mindenben.

Ott volt még egy érdekes élményem, egy járőrünk alkalmával bevittek minket a bánya területére, ahol az egyik gyémántkotró masinának a kerekébe be volt szorulva egy kavics, ami

nagyon megtetszett. Így hát odaléptem, kinyújtottam a kezem a kő felé, amikor meghallottam, hogy a bennünket kísérő fegyveresek fölhúzták a fegyvert. Azonnal visszahúztam a kezem, nem nyúltam hozzá. Meg se mertem kérdezni, hogy mi lehetett a kő, de utólag megmondták, hogy ha hozzányúltam volna, azonnal fegyvert használnak, mivel a gyémántlopást akár halálal is büntethetik. Hiába voltunk ENSZ rendőrök, amikor a bányába mentünk, akkor bizony nekünk is be kellett lépni a röntgen készülékbe, és bennünket is nagyon alaposan megvizsgáltak.

„Nekünk, magyaroknak sem volt soha ilyen problémánk az otlétünk alatt. Mindannyian nagyon jó kapcsolatban voltunk a helyi fekete törzsekkel, a helyi nem törzsszerű feketékkel, a helyi közigazgatással, a rendőrséggel, de még a fekete szakszervezeti aktivistákkal is.”

Mi volt a legérdekesebb, a legemlékezetesebb történetetek?

Volt néhány. Elmentünk északra, hogy meglátogassunk egy kis falut, ahol a vendéglős, aki egyben a helyi boltot is üzemeltette, az owambo törzs egyik vezetője volt. Ott a villany már nem úgy volt, mint a városban, hanem akkor volt, hogyha ment. Leültünk, iszogattunk, s susmorgásokból lehetett hallani, hogy mi négyen-öten ülünk az asztalnál és körben néhány száz fekete – ahogy a filmekben látod, hogy a törzs körbevesz

– és beszélgettünk. Portugálul, mert az owambok többsége azon a nyelven beszél. Szerencsére köztünk volt ilyen nyelven beszélő, így könnyen megértettük egymást. Egyszer csak elkezdtek énekelni. Nos, ha hallottál még csodálatos zenét, többszólamú fekete zenét... hát az a mai napig is a fülemben cseng. Érdekes volt az is, amikor helikopterrel elvittek abba a kis faluba, ahol a birkákat kellett őriznem. Az ott maradtak meghívtak, hogy egyek abból, amit ők főztek, és olyankor az ember nem mondja, hogy nem. Így megkóstoltam a rendkívül gyanús kinézetű ételt, amiről később kiderült, hogy kecske. Legalábbis remélem... mindenesetre kellemes íze volt. Megkóstoltam, mártogattam egy kicsit, majd udvariasan odébb húzódtam. Szerencsére hamarosan megérkeztek a többiek, én pedig elhagyhattam a falut.

Később, amikor már a gyémántmezőkön szolgáltam, összebarátkoztunk az egyik nyaralóhelyen egy idős holland házaspárral, akik ott éltek. Ez a hely a Walvis-öbölben található és a missziós szabadságunk egy részét itt töltöttük, mert hazajönni Magyarországra nagyon költséges lett volna. Mivel az ENSZ térítésmentesen biztosított autókat, a szabadságunk alatt keresztül-kasul bejártuk az egész országot Katima Mulilotól egészen Oranjemundig. Katima Mulilo a Viktória-vízeséshez legközelebb eső namíbiai település. Emlékszem, akkor még állt a híres „Isten-ujja”, ami egy vékony szikla volt, ami mára sajnos eltűnt. Volt szerencsénk a barlangrajzokat is megnézni a Fehér-hegységben. Háromszor-négyszer sikerült eljutni Ai-Aisba, ahol híres termálfüves hőfor-

rások találhatóak. Meg tudtuk látni egymást a különböző táborokban is, illetve elmentünk az Etosha Nemzeti Parkba is. Bár nem kaptunk olyan mértékű javadalmazást, mint a későbbi rendőrmissziók tagjai, de nem kellett nélkülöznünk. Az igazság az, hogy amit ott fizetett az ENSZ, abból tudtunk spórolni, normálisan élni, utazni. Akkor én még dohányoztam, így képes voltam annyit félretenni, hogy 1989. december 23-án haza tudtam jönni szabadságra, és itthon voltam, amikor három nappal később, december 26-án megszületett a lányom.

Hogy viszonyult hozzátok a misszió parancsnoksága, miként a misszióban részt vevő nemzetek? Ha összehasonlítjuk, milyenek voltak a magyarok?

Összehasonlítva a többi nemzettel, sőt a későbbi három misszióban is bebizonyosodott, a magyar rendőrök túlképzettnek számítottak, mivel a mi oktatásunk a nyugatihoz képest már-már akadémiai szintű volt. Mi igazából nem bűnügyi rendőröket képezünk, nem közrendvédelmi rendőröket, hanem általános tudású rendőröket, akik minden részterületet meg kell, hogy tanuljanak. Máshol ez nem bevett gyakorlat, mivel ott egy közrendőr nem tanul bűnügyi nyomozást. Így minden misszióinkban azonnal kiderült az eltérő háttér, mivel mi helyszínelünk, nyomoztunk, vizsgáltunk, amit persze más rendőrök csak külön-külön végeztek.

Ez nem pozitívként jelentkezett?

Ez sok esetben nem negatívként jött elő, mert mi nem csak a saját szakterületünket ismertük, de másokét is, és

Himba falu lakói

bizony sokszor keveredtünk szakmai vitába. Ha az ember – és elég sok rendőr nem kapott pszichológiai és diplomáciai képzést – nyersen megmondja, hogy ez úgy baromság, ahogy van, azt nem mindig kedvelik. Nekem ilyen problémám szerencsére nem volt, mert Opuwoban tudtam, hogy a svéd rendőrök közül melyik a hírszerző, melyik a katonai rendőr, illetve melyik a bűnügyi rendőr. A kérdéseik, a beszédük és a szakmai hozzáállásuk alapján tudni lehetett, hogy ki a katona vagy ki a rendőr, még hozzá bűnügyi; mert az megnézte a lábnyomot, és azonnal sorolta az azzal kapcsolatos információkat. Egyszóval tudtuk, hogy ki kicsoda.

Gondolom, hogy ők ugyanígy „kiszúrták” a mi hírszerzőinket és egyebeket?

Természetesen. Ennek ellenére nekem olyan pozitív élmény volt a missziós munka, hogy utána a kambodzsai miszsióba már önként jelentkeztem, és ott a namíbiai tapasztalataim nagyon jól jöttek. Ugyanis az egész kambodzsai csapatban én voltam egyetlen, aki miszsiós tapasztalatokkal tudta a kontingens parancsnokot segíteni.

Volt veszélyes helyzetetek Namíbiában?
Volt, több is. A legveszélyesebb talán a helyi közlekedés volt. Gondold el, hogy több száz kilométereket kell a kősvítagban megtenni olyan embereknek, akik betonúthoz vannak szokva. És hát a földúton vezetéskor van egy olyan sebesség, amely során bármi megtörténhet. Ekkor annyira lebeg a kerék, hogy erősen kell tartani a kocsit, mert külön-

ben felborulsz, és nem jutsz sehova sem. A választási időszakban több olyan esetünk volt, amikor különböző politikai pártok hívei dorongokkal felfegyverkezve támadtak egymásra, és nekünk kellett őket szétválasztani. Sokszor annyira veszélyes volt a helyzet, hogy nem szállhattunk ki az autóból, hanem azokkal próbáltuk meg őket szétválasztani. Ez úgy történt, hogy beültünk az autóba, és hatalmas porfelhőt húzva elhajtottunk a két szemben álló tömeg előtt. Azok pedig, mivel nem látták tisztán az ellenfeleket, megálltak. Szerencsére a szembenálló felek tiszteltek bennünket, így direkt támadást nem hajtottak végre ellenünk. Félreértések persze előfordultak.

Mi volt a legnagyobb kihívás? Namíbiában? A monotonía.

Ez ellen, hogy tudatok védekezni?
Először sehogy. Amikor megérkeztünk Opuwoba gyakorlatilag ott még rádióadás sem volt. Se tévé, se rádió, se Isten, se Mária... Gyakorlatilag annyi hírünk volt a világról, amennyit a járőrök során megszereztünk, illetve amit a hozzátartozóink küldtek. Ez volt a legszörnyűbb az első hat hónapban, mert aztán Oranjemundban a bányászoknak már volt televíziója ahol, ha bizonyos csúszással, de követni tudtuk a világ eseményeit. Ott már volt mozi is, ahova alkalmanként mi is eljártunk. Az első hat hónap azonban szörnyű volt!

Betegség vagy sérülés történt-e?
Betegség az volt, maláriától kezdve a különböző fertőzésekig, de minden-

kit kikezeltek az orvosok. Az egyikünk kint pánikbetegséget kapott, ennek ellenére leszolgálta az egész missziót, de egyedül nem tudott kimenni az utcára, mert akkor minden baja volt. Itthon ez persze elmúlt. Sérülés vagy baleset szerencsére nem volt.

Hogy tartottátok a kapcsolatot a családjaitokkal?

Kéthetente tudtunk telefonálni, amihez persze több száz kilométert kellett utaznunk. Természetesen a telefonálás a saját költségünkre történt, így sokan inkább leveleztek a családdal. A feleségem még mindig őrzi az akkor írt leveleimet. Persze a telefonálás sem volt egyszerű, mivel akkor még csak kevés embernek volt telefonja. Mi éppen Békásmegyeren laktunk, ahol nem volt saját készülékünk. Azonban édesanyámnak volt telefonja, akivel megbeszéltem, hogy pl. május 26-án fogok hazatelefonálni, ekkor ő szólt a feleségemnek, aki erre az időpontra felment hozzá. Így tudtunk egymással beszélni. Mivel Namíbia ugyanazon az órákörön van, mint Magyarország, így viszonylag könnyen megoldható volt, hogy 2-3 hetente beszélhessünk egymással. Végül is jól bírtuk a missziós körülményeket a monotonía, a nagy távolság, az információ szegénység, a kapcsolattartás és a posta hiánya ellenére is. Nekem személy szerint az egyik legnagyobb problémát a hatalmas távolság jelentette. Az, hogy minden olyan messze volt... Mindenhova több száz kilométert kellett autózni, gyakran embertelen körülmények között. Ez volt az igazán nehéz.

A missziótoknak az volt az érdekessége, hogy itthon akkor történt a rendszerváltás. Ez jelentett-e nektek problémát?

Csak késve szereztünk mindenről tudomást, mivel a hazai újságokat csak 2-3 hetes késéssel kaptuk meg. Azokat olvasva úgy tűnt, hogy odahaza háború van. Hát nem volt, így a rendszerváltásból odakint semmit sem érzékelünk.

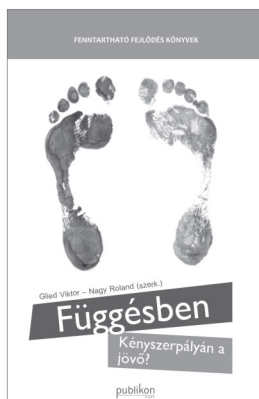
Vége lett a misszióknak, hazajöttetek... Mi történt veletek?

Miután hazajöttünk, soron kívül előléptettek őrnaggyá, kaptam egy aranygyű-

rút, amit Parlamentben adtak át. Ennyi. És visszamentünk dolgozni. Azt, hogy kint mit csináltunk, senkit sem érdekelt, a kint megszerzett tapasztalatainkra nem voltak kíváncsiak. Szerencsére azokat a későbbi misszióimban fel tudtam használni.

Jegyzetek

1 Opuwo név pontos jelentése: az út vége

Glied Viktor – Nagy Roland (szerk.)

Függésben Kényszerpályán a jövő?

ÖKOPOLITIKA A 21. SZÁZADBAN

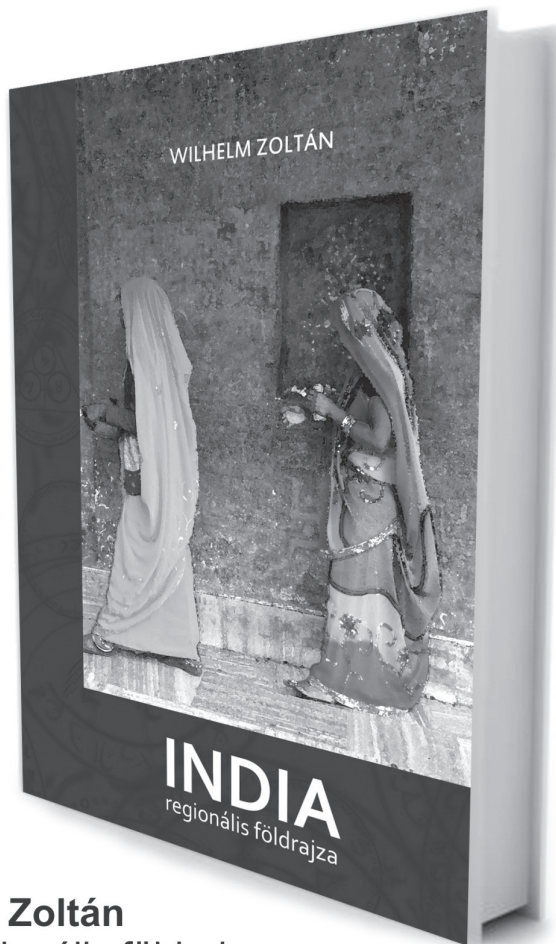
A nagy sikerű Vízkonfliktusok című kötet folytatása!

Amíg a környezetszennyezés, a természeti erőforrások és nyersanyagok túlhasználata, a Föld népességének robbanásszerű növekedése (különösen a fejlődő országokban), vagy a környezeti szűkösség jelensége közel harminc évvel ezelőtt csupán jövőbeli veszélynek tűnt, addig napjainkban már valós problémákról beszélhetünk.

Önmagában a fenntartható fejlődés hangoztatása nem elég, olyan tudatos paradigmaváltásra van szükség, amelyben a gazdasági és politikai döntéshozók az ökohatékonyt, a környezetvédelmet és társadalmi felelősségüket szem előtt tartva hozzák meg döntéseiket.

A tanulmánykötet a gazdaság, politika, társadalom és ökológia kapcsolatait, az élet minden területén tapasztalható függőségi viszonyrendszer kialakulásának okait, hátterét, folyamatát és jövőbeni alakulását tárja fel, miközben szakpolitikai válaszokat fogalmaz meg közérthető módon az energia-, környezet- és fejlesztéspolitika területén, nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt.

Keresse a kötetet az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.

Wilhelm Zoltán India regionális földrajza

Teljes biztonsággal állíthatjuk, hogy a világ társadalmi szempontból legváltozatosabb – és így az egyik legérdekesebb – állama India. Lakosságának etnikai, nyelvi, vallási, illetve kaszttagolódása olyan heterogenitást eredményez, melyre más országban aligha találunk példát. Mindez együtt jár a hatalmas állam természetföldrajzi adottságaiban meglévő különbségekkel is: a Föld legmagasabb hegységének csúcsaitól a tengerparti síkságokig, a trópusi sivatagtól az esőerdőig juthatunk el Indián belül. Ez a rendkívüli sokszínűség természetes módon eredményez komoly belső különbségeket. Ezt fejezi ki az a szlogen, amely a hivatalos köröknek és az utca emberének is hitvallása: „unity in diversity”, vagyis egység a különbözőségben. Ez az alapja annak a toleranciának, amely hidat jelent a különböző, de együtt élő kultúrák között. És ez a bölcs türelem vezetett el az 1990-es évek eleji gazdasági rendszerváltozáshoz, amely a világ egyik leggyorsabban bővülő gazdaságává tette Indiát.

A szerző India földrajzát, társadalmi tagozódását és történelmét mutatja be ebben a gazdagon illusztrált, hiánypótló kötetben.

Keresse a kötetet májustól az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.

A BALASSI BÁLINT-EMLEKKARD AFRIKÁBA IS ELJUTOTT

T. Horváth Attila

könyvtáros, történész PhD

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

afurika@freemail.hu

Tizenhatodik alkalommal díjaztak a poliglott költőóriásunkról elnevezett emlékkarddal írókat. A kuratórium minden évben egy arra érdemes magyar költőt jutalmaz, olyant, akinek líráját és irodalmi munkásságát méltónak tartja a 16. századi magyar költő életművéhez. Emellett olyan nem hazai irodalmár, műfordító is megkapja a díjat, aki sokat tesz a magyar irodalom külhoni népszerűsítéséért. Idén – negyedik kontinensként – Afrikába is kerül a végvári szablya művészi másolatából egy példány, mivel a Kongói Demokratikus Köztársaságban élő Gabriel Zanmaku Olembe kapta meg a kitüntetést.

Február 14-én, Bálint napján – immár hagyományosan – bensőséges ünnepségre gyűlhetek össze az érdeklődők a Gellért szálló Gobelin-termé-

ben. Mint az elmúlt években, idén is két kiváló irodalmár kapta meg a Balassi emlékkardot: a Budapesten élő Tornai József, valamint a kinshasai Gabriel Zanmaku Olembe. Az ünnepséget rendező Balassi Bálint Emlékkard kuratórium nem véletlenül ápolja a névadó költőóriás emlékét: egyfelől olyan alkotóról van szó, az idei díjazott Tornai József szavait kölcsönözve, „aki megelőzve a 19–20. század pszichológiai kutatásait, felfedezte a lelket. A lelket olyan módon ábrázolta, amelyet a klasszikus irodalom nem ismert.” Másfelől nyolc nyelven tudott és egyeseken verselt is, olyan kulturális nyitottságról téve tanúbizonyságot, amelyet világunkban talán még jobban értékelünk, mint ahogyan azt az ő saját korában tették. Ezért is fontos felhívni e díjjal az irodalmat szerető magyar közönség figyelmét azokra a műfordítókra, akik más nyelvekre ültetik át a magyar

költészetet és prózát. Az eddigi évek során portugál, lengyel, olasz, finn cseh, lengyel, török, orosz, mongol, amerikai és bolgár műfordító kapott Balassi-kardot. Idén e listára feliratkozott egy fontos közép-afrikai közvetítőnyelv, a lingala is.

Lássuk tehát, kik az idei díjazottak! Sokak előtt talán nem ismeretes és a méltatásokból sem derült ki, hogy a magyar díjazottnak, Tornai Józsefnek is vannak afrikai „gyökerei.” A Dunaharaszttiban született, idén nyolcvanöt éves, József Attila-díjas (1975) költő, író, műfordító életművének felsorolása és méltatása – ahogyan azt az ünnepeltet köszöntő Buda Ferenc költő említette – külön kötetet tenne ki. 1959 óta kéttucatnyi verseskötete és közel tíz kötetnyi prózai műve jelent meg. A köszöntésből az is kiderült, hogy az ünnepelt értékteremtő, gazdag pályafutása során mennyire fontosnak érezte a hazához, a nemzethez fűződő szoros kapcsolatát.

Tornai József műfordításai rendkívül széleskörű irodalmi érdeklődésről tanúskodnak: Ekhnaton Nap-himnuszától Baudelaire-ig időben, térben, kultúrában nagyon különböző művek magyar fordítása fűződik nevéhez. Angol, német, francia és spanyol nyelvekből fordít.

1977-ben jelentek meg „Boldog látomások: A világ törzsi költészete” címmel azok a fordításai, amelyek között afrikai népek költeményei is vannak. Az antológiában Tornai József az addigi legteljesebb gyűjteményét adja a törzsi népek lírájára

Imádság (*gallák, Kelet-Afrika*)

Hallgass ránk, öreg Isten
hallgass ránk, ösöreg Isten,
mert van füled!
Nézz ránk öreg Isten,
nézz ránk ösöreg Isten,
mert van szemed!
Fogadj el minket, öreg Isten,
fogadj el minket, ösöreg Isten,
mert van kezed!
Ha szép lovakat szeretsz, tessék!
Ha szép asszonyokat szeretsz, tessék!
Ha szép rabszolgákat szeretsz, tessék!
Hallgass ránk, ó, Isten,
ó Isten, hallgass ránk!

Ez a kisfiú európai (*evék, Nyugat-Afrika*)

Ez a kisfiú európai,
nem eszi a mi ételünket:
a saját vizesbögréjéből iszik.

Ez a kisfiú európai,
nem beszél a mi nyelvünkön:
haragszik, ha az anyja nem érti meg.

Ez a kisfiú európai,
nem sokat törődik másokkal;
a szülei azt teszik, amit ő akar.

Ez a kisfiú európai,
mindig annyira kényes:
a legkisebb karcolástól is elmérged a bőre.

Colobus majom (*gorubák, Nyugat-Afrika*)

Kérjük, haljon meg – vicsorog.
Ha meghal – orcája csupa nevetés.
Két sor szép fehér fog.
A háborút mindig halál kíséri.
Ha korán kelők söprögetnek,
szól a colobus: sas söpri az eget;
hadd söpörjem én a fa tetejét.
Csúfoljatok – megyek utánatok.
Dicsérjetek – elmaradok tőletek.
A colobus a rongyosok barátja,
a hímzett ruhások barátja.
Fekete körömmel öli a tetűket.
Mélyen ülő szemű.
Hatalmas farkú.
Ne érintsd a farkam,
ne játssz az arcommal.
A háborút mindig halál kíséri.

nak magyar nyelven. A költő bejárta a világot, hosszú időt töltött a pueblo és navajo indiánoknál is, ahol megismerhette a modernizálódó indián közösségek feszültségekkkel is terhelt világát. Mégis, a törzsi világok költészetének varázsával először Afrika kapcsán találkozott. Radnótiról írott esszéjében olvashatjuk: „Ha nem ismertem volna a „Karunga, a holtak ura” című mítoszát-költéseit és a fekete törzsi énekek többi darabját, talán sose fogok hozzá az egész világ civilizáció előtti költészetének fordításához.” A Boldog látomások előszavában pedig ezt találjuk: „Az első afrikai néger énekeket megismerve, fordítgatva lassanként beláttam, hogy nem írhatom tovább saját verseimet sem, amíg meg nem tudom: mi történt a költészet, a líra ősmúltjában.”

A kötetben többek között galla, joruba, eve, fulbe, akan, ibó, maszai

versek fordításait találjuk meg. Ezeknek a „szertartás szervességéből kiszakított verseknek” néha titokzatos, mégis élő világából mutatunk be ízelítőt az itt közölt három fordítással.

A műfordító díjazott, Gabriel Zanku Olembe de Souza Kinshashában él, 68 éves. Az afriport.hu vele készített távinterjújából tudjuk, hogy 1963-ban jött ösztöndíjjal Budapestre. Előtte éveken át Patrice Lumumba pártjának, a Mouvement National Congolais-nek aktivistája volt. A francia Szocialista Párt ösztöndíjasaként került hazánkba. Magyarországról már korábban is hallott egy Kongóban dolgozó magyar orvostól, dr. Lassman Páltól, aki először mesélt a fogékony fiatalembernek Bartókról, Lisztről, Petőfiről, Kossuthról – és a töltött káposztáról.

Budapesten a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen tanult, de

három év után –részben ideológiai okok miatt – otthagyta az intézményt és vizsztatért Kongóba. Mivel egy kinshasai magyar építésznél dolgozott, magyar nyelvtudása nem kopott meg. Gabriel – vagy ahogyan számos magyar barátja nevezi, Gábor – a sors nagy ajándéka-ként élte meg magyarországi tartózkodását, mert hazánk sok arcát megismerhette. Régen megfogalmazódott benne a gondolat, hogy a két népet és a két nyelvi kultúrát összekapcsolja, ezért barátaival kulturális folyóiratot alapított és magyar költőket, Kőlcseyt, Petőfit, József Attilát, majd az utóbbi időkben Balassit fordított a Kongói Demokra-

tikus Köztársaság egyik nemzeti nyelvére, a lingalára.

Gabriel Zanmaku Olembe sajnos személyesen nem tudott részt venni a ceremónián, ezért nevében hazánkban élő honfitársa, Raymond Irambo vette át a kardot. Az Afrikai Magyar Egyesület elnöke, Balogh Sándor meleg hangú köszöntőjét lingala szavakkal, a díjazott Balassi fordításából vett részlettel zárta: Gábor az, aki „emberségről példát, vitézségről formát mindeneknek” ad. Korábban egyébként az Afrikai Magyar Egyesület hívta fel a Kuratórium figyelmét a kongói műfordító munkásságára.

A lingala nyelv

A lingala nyelv a nyugati bantu nyelvek közé tartozik, Közép-Afrika legfontosabb közvetítőnyelveinek egyike. A Kongói Köztársaságban (Brazzaville-Kongó) és a Kongói Demokratikus Köztársaságban (Kinshasa-Kongó) egyaránt használják. Beszélőinek száma tízmilliónál több. Eredetileg a ngala (más források szerint bangala, mongala) népcsoport nyelve volt. A Kongói Demokratikus Köztársaságban a francián kívüli négy helyi nemzeti nyelv egyike a kikongó, csiluba és szuahéli mellett.

A lingala – hasonlóan a szuahélihez – a gyarmati, majd azt követő időkben értékelődött fel és terjedt el nagy területeken. A gyarmati misszióknak szükségük volt egy olyan helyi közvetítőnyelvre, amelyet viszonylag sokan beszélnek és a más bantu nyelveket beszélő helyiek is könnyen megtanulják, ezért a 20. század fordulóján elkezdődött a nyelv standardizálása, modernizálása, a fordítások (eleinte Bibliafordítások, katekizmusok) elterjesztése. A lingala nyelvről – jobban mondva annak korabeli előzményéről, amelyet bobangi néven említenek a források – egyébként az első híradásokat még a felfedező Stanley hozta Európába. A missziók megerősödésével együtt járt, hogy a Kongó folyó mentén a lakosság egyre nagyobb hányada sajátította el a lingalát.

A hatvanas évektől, a függetlenség elnyerése után a nyelv terjedése – terjesztése új lendületet vett. Mobutu alatt a hadsereg vezényleti nyelveként használták, amelynek szintén jelentős szerepet játszott a folyamatban.

A lingalának több dialektusa van, és vannak különbségek az írott és a beszélt nyelv között is. Az egyik legdinamikusabban fejlődő nyelv a két Kongó városi közösségeiben. Mivel ebben a nyelvi-kulturális közegben rendkívül népszerű könnyűzenei együttesek és stílusok születtek meg – ilyen például a soukous –, a zene révén a két Kongó országhatárain kívül is egyre többen ismerték és ismerik meg a nyelvet is. Kenyában, Tanzániában, Ugandában egyenesen „lingala zenének” hívják ezt a zenei világot.

Raymond Irambo, az Egyesület munkatársa ezek után lingalául és magyarul köszöntötte a megjelenteket, majd felolvasta Balassi Bálint: A végek dicsérete – Egy katonaének című művét lingalául, Gabriel Zanmaku Olembe fordításában. A közönség túlnyomó többsége életében először hallott fekete-afrikai nyelven mondott verset, ezért, ha nem is értette a szavak jelentését, feszült figyelemmel kísérte a nyelv ritmusát, zenéjét. A nagy sikert aratott műből egy versszakot mutatunk be olvasóinknak.

Mindkét díjazottnak jó egészséget, további sikeres írói munkát kívánunk!

Loyembo ya soda

(Balassi Bálint: A végek dicsérete – Egy katonaének)

Basoda oyo bayika mpiko, eloko nini
ya kitoko oyo eleki suka ya likambo?

Na tongo, ebandeli ya mokolo,
bandeke bakonzemba lolonge muntu
akoki kozala na bomoi.

Esobe ekopesa solo kitoko, likolo
ekokitisa mpinzoli ya bonzenga.
Muntu nyonso akozua bolamu wana.

Gabriel Zanmaku Olembe fordítása

Globális kártyaparti zajlik.
Már több mint egy évtizede tart.
A tét Afrika.

Az amerikai, az orosz, az indiai, a kínai és az afrikai ülnek az asztal körül.

Afrikának egyetlen aduja van: a nyersanyagok és ásványkincsek.
Az amerikai magabiztos. A kínai kiismerhetetlen.
Az orosz ügyesen lavírozik. Az indiai figyel és kívár.

Hogy ki áll nyerésre? Nagyon változó. Nem tudni ki mit lép...

Az MPILO egy groteszk, de nagyon élvezetes, szerethető és cinikus mesevilágba repíti az olvasót. Ez a világ Afrika, a minden ízében és érintésében fekete kontinens, amely a nemzetközi politika sodrásában próbálja megtalálni a helyét és szerepét. Nem könnyű feladat, mert a nagyhatalmi érdekek, a globális gazdaság szereplői és a gátlástalan kalandorok időről időre világossá teszik: fejlesztésekre csak akkor kerülhet sor, ha cserébe megkapják Afrika kincseit.

A szerző hosszú évek óta Afrikában él. Könyvében saját tapasztalatait írja meg, maga is jelen van néhány történetben. A nagy afrikai menetelés groteszk leírása a nagyhatalmakról ad szatirikus tükörképet, egyben titkon sejtet valamit, ami Afrikából elindulhat. A földrész 20. századi történelmét és jelenkori lehetőségeit személyes történeteken keresztül ismerhetjük meg.

A kötet megrendelhető a kiadótól a www.publikon.hu portálon és az afrika@publikon.hu email címen.

Továbbá decembertől megvásárolható az Alexandra könyvtárházakban és független könyvesboltokban.

ÉLET – AVAGY AFRIKA JÖVŐVÍZIÓJA

Írta: A. Gergely András

A frissen megjelent Afrika-kötet minden kétséget kizáróan megjelenésre érdemes, olvasói figyelemre méltó, sőt a legcsekélyebb Afrika iránti vagy világpolitikai érdeklődés esetén lelkesen javallott is. Kivételes vállalása széles körben egyedivé teheti a hazai olvasók előtt, az Afrika felé irányuló figyelem megújulási időszakában, a betűre (még talán a kötet végkicsengésével ellentétben is) éhes emberek számára. Igaz, nem több ezer, de több tucat Afrika-kötet ismeretében határozottan merném állítani, hogy egyetlen más opusz sem hordoz ilyen üzenet-értékeket, egyetlen másikban sincs ilyen lehetséges harmóniában tényhelyzet és vízió, „objektíváció” és szerzői fantázia, „Az Élet” iránti illetén sodró Afrika-motiváció. Lehet ebben talán valamennyi az afrikai (törzsi, régi) irodalom sajátlagosságából, a nemzetközi érdeklődés vagy a pénzpiacok, a nyersanyagforrások vagy az elektronikus forradalmak eseményeire érzékeny átlagpolgári motivációból is, de nekem, az első kételkedő impresziókat idővel legyőzve, végül is rendkívülien kihívónak, türelempróbálóan fantasztának, mesebelien vizionálnak, s mindezeket egybeolvasva is érdekesnek és érdekesnek tetszett...

A mű, a jelzett erények dacára, roppant kiszolgáltatott tünemény. Tartalma sugárzóan hatékony ellentmondásokat rejt magába, így ezek várhatóan olvasóitól is érkeznek, de válasz-kritikaként is megfogalmazódnak majd. Amit az alábbiakban mint egyik első olvasója mondhatok, nem értő afrikanistaként, hanem nyitott és reflexív befogadóként teszem. Tehetem ugyanakkor azért, mert olvasószerkesztői szigorral préseltem át magam minden egyes betűjén, s közben az sem hagyott nyugodni, milyen olvasói válaszhatásra számíthat. Ekként értendő minden alábbi tépelődő észrevételem és értékelő elismerésem is.

MPILO (=Élet). Afrikaiasan hangzó kijelentés, szinte lakonikusan rövid és sugárzóan érthetetlen is első pillantásra. Az alcím „mesékre” utaló gesztusa nemcsak „fekete történeteket” ígér „a fekete kontinensről”, hanem az életvalóság vagy képze-

letvalóság dichotómiáját is, anélkül azonban, hogy tudományosított fantáziaregényt komponálna. A „fekete” fejezetcímek meglepik a lapozgatót, kissé modorosnak tetsző címválasztással, mintha a 2010 Ramadán havában kelt opusz szurkapiszkálna az elbeszélő jellegű üzenettel, kontrasztba építve az iszlám fehérségét a földrész javának sötétségével. A bevezető fejezetek portré-pillanatai oly életsorsokat beszélnek el, melyek (mintha csak hosszú fejezetekkel később, de) aktuális fonatba, láncszemekbe állnának össze... – ekkor azonban már oly simán, szervesen, a meseiség beszédes logikájával illeszkednek, hogy elmúlik diszkomfort-közérzetünk, mely a személyes portré-sorsok mellérendelő aktualitásai alkalmával még jóval erőteljesebb volt. A kötet második harmadától azután már rádöbbenés kíséri a korábbi fölismerést: az Élet, az élhető, a túléléshez szükséges mindaz, ami itt életutakban, találkozásokban zajlik. Az Élet pedig akkora mozgás sodró állapotába szerveződik, amelyet százmilliók migrációja hitelesíthet csupán.

A *Mpilo* az afrikai belső migráció és a létharc regénye, avagy inkább „meséje”: az *Élet* a túlélés legfőbb kapaszkodója lesz a kötet feléig, s felmentő ítélet, cinkos szövetségesség, nyitott és pártoló kíváncsiság szurkolói attitűdjét idézi elő olvasójában. Úgy is mondhatnám: Afrika föllázad a külső „kitettséget”, ellene irányuló ordas szándékokat ellenző közindulat formájában, s Életmenetet idéz elő népeinek új szövetsége, önszervező buzgalma révén. Ezt a sűrű sodrást, mely átfogja a kötet második felét, a régóta Afrikában élő szerző tudástapasztalata hitelesíti: Afrika nevében szó, Afrikáért, sokszor azt sem titkolva, miként tud ártani/használni Afrikában is az Ember, az önszervező, az úrhatnám, a cselezgető-variálgató-ügyeskedő túlélő, a sodrás névtelen sokmilliónyi szereplője, a kötet bevezető blokkjának hétköznapi hősei nemkülönben.

A Szerző szándéka több mint akceptálható, s annyiban, amennyiben nem „Afrika-regényt” akart írni, hanem fikcióvá színesíteni a mondandóját, ebben nem is találhatunk semminemű kifogásolni valót. A kivitelezés azonban más kérdés, két szinten is. Az első *strukturális*: a szerzői üzenet két eltérő blokkba tagolja a tartalmat, szinte két „könyvet” komponál. A valódi szerkezetváltás a dokumentatív első sztori-sorozat, a szereplők „előtörténete” és a Nagy Hálózat második blokkja között van, nyelvileg is, gondolatilag is, perspektívákat tekintve is. Ez a váltás, a széttagolt és kiszolgáltatott társas létből a Kollektív Nagy Mozgalom felé szerveződés, a magánsztori-szintű felvezetés szereplőinek egybefonása a (világméretűvé sűrűsödő) Hálózat képzetével érzékeny alkotói lelemény, teljességgel koherens tartalom. A „második könyv” dramaturgiai megoldásai ebben a szerkezetben visszabillentik az előző lapidáris, magazin-sztori szerű tartalmakat valami félig vizionált jövőszférába, miközben világdrámai új sodrásoknak ad hangot az összes, Afrikáról ismert politikai patent használata révén: az el-nem-kötelezettségtől a világbéke-találkozó-kig, a nyersanyagválságtól a keleti és nyugati politikáknak kitettség sok évtizedes történetéig, a posztgyarmati korszak reménytelen átmenetéig szinte minden „ismerősen cseng” a könyvben. Eközben súlyosan lelepleződik az európai pökhendiség, az amerikai látszatpotenciál, a kínai és indiai „újgyarmatosítás”, az orosz hatalompoli-

tika jövőképe, a nemzetek szintje alatti egyezmények és földrészek fölötti érdeklők tucatnyi apró játszmája.

A másik szint már inkább *funkcionális*: az irányregény szándéka ebben a drámai „váltásban” mikro-szintű, szavakban és kifejezésekben, dikciókban és bölcselmekben nyilatkozik meg. Ez a nyelvi stilizáltság, mely a kötet nyolcvanhárom-nyolcvanhét százalékában megérlelt kételyek, mély tudások, érzékeny felismerések, magvas tudások tónusában szól, helyenként kitermeli azokat az ellenpontokat, ahol a kötet gondolatisága a szélsőséges sajtó és a világhódító bloggerek narratívái felé tesz engedményeket maga-magának. Ezt az olvasói érzületet nem lenne érdemes mellékesnek, tévesnek vagy a többi szövegrész által föloldhatónak tekinteni. A szöveg legnagyobb része megtart egy stiláris egységességet, amikor azonban a Szerző helyenként úgy „kibeszél” a könyvből, hogy azt még kortárs közbeszédi kontextusban is vitathatónak tarthatjuk, akkor nem pusztán az olvasói prűdéria mozdul bennünk, hanem a magvas-magasztos és gondolatilag mindenképpen elegáns írói bölcsesség mellett a közéletet mindenhol, így Afrikában is uraló médiaerőszak kerül be a stiláris irodalmi rétegek közé. Ez ha feltűnő vagy felpaprikázó is helyenként, érdekesen emeli be az összképbe azt a kontrasztot, melytől a Szerző nem kívánja stiláris tisztítgatással megszabadítani a mondandót, inkább tudomásulvételére vagy kényszerű elfogadására készíti olvasóit. Ettől a kötet egésze nem szegényebb, hanem (a közhelyesen sokszor emlegetett) „Afrika színessége” úgy válik napégette kényszerválósággá, hogy ezzel visszahat a Nagy Háló(zat) szervezésének indulatosságát elfogadó értékrendünkre is.

Más, de részletekbe menő kérdések is ide kíváncsoznak, miközben a fentiekkel összefüggésben állnak: pl. a Ko-ko „kerettörténete” rész (afrikai) irodalmisága nemesen szép litterátus hagyományt követ és jelenít meg, szinte sugárzóan megnyerő részlet formájában – ugyanakkor még csak egy opuszon belül sem lehetne a sokszor olcsóan póriás nevekkel, ócsárló mondatokkal, fröccsmelléki sumadumákból vett közhelyes „kiszólásokkal” egy kontextusban élnie – e kontraszt azonban sajnos a kötet sok pontján előbukkan. Kétséget sem kizáróan, a Szerzőnek sokszor kifejezetten a kétfajta stilaritás majdhogynem morbid alkalmazása volt vágyott célja, ennek (úgymond) „hitelesítésére” talán több hetilap-tónust használ, mintsem hogy az még az irodalmi stíl része lehetne. Ugyanide tartozik továbbá, hogy a hálózat-rész a maga korszakos és totális vízió mivoltában kifejezetten világpolitikai, krízisteoretikus mélységű, de az egész rész legvége sajnálatosan kidolgozatlan, szinte „megoldást hiábavalóan keresve” silányra sikeredett... Annak magyarázata, hogy „az élet élni akar”, nem kíván különösebben kényszerű igazolást, de kívánna annál több retorikai és stilsztikai eleganciát, főképp akkor, ha már kiderült, képes erre a Szerző hiteles hűséggel. Mintha az egész kötet a Háló víziójára, rémítően valóságos jövőképére épülne, a közepétől a vége felé egyre habosodó tónusban idézve a MPILO lét-ideológiájává merevedett képzetet. A példa kedvéért csupán egy rövid idézetet erre, a kötet legvégéről: „*Sok őszám halt meg a semmiért. Én csak... értelmet szeretnék adni az ő értelmetlen haláluknak. Kérem, segítsenek. Gréta büszke volt unokáira.*”

/ Johannesburgile maga elé meredt, nem szólt egy szót sem, de mindenki hallotta a suttogást. MPILO, MPILO. / A háló terjedt. Ez a háló nem dominanciát terjesztett, hanem kiutat az élet felé. MPILO. / VÉGE”.

A szinte filmszerűen pergő befejezés, melyben az Életigenlő mantra állandó-sul, éppen azt jelzi egy narratív sodrásban („A háló terjedt”), hogy *maga a terjedés a dominancia*, bármily jószándékkal van is kikövezeve. Nem kiútként, csak továbbútként, az Élet felé vezető, azaz jobb lét felé vezető úton haladva. A dominancia viszont nem diktátori rendszer, hanem érvényesülési-érvényességi, amely magát az Életet is élteti. De vajon, ha az Életet éltetni kell, ha a felé vezető (ki)utat keresni kell, akkor nem ellenkező feltételrendszer veszi-e körül továbbra is? Nem ismétlődhetnek-e éppúgy a szereplőkör bemutatását vállaló első könyv magánhistóriái, ha az Élet kíván-követel teret magának? S ha teszi ezt Kínával vagy Indiával, Putyin-Rassz ellenében vagy az amerikai elnökkel szemben is, lehet-e VÉGE a dicső fénybe vetített történetnek ténylegesen is? Hiszen a szereplők a világnagy átalakulás és MPILO-győzelem dacára visszatérnek egy porosabb és afrikaibb életvilágba, hőseik akár lehetnének ezután már egy következő regény /egyfajta ANTI-MPILO-ként fogant opusz/ szereplői ugyancsak...

Mint a kötet méltányolója, egy sor másik, mostanság megjelenő Afrika-opusz olvasója és olykor kritikusa is, hadd valljam be köntörfalazás nélkül: a mű alapképlete, a helyi világok ismeretéből fogant hiteleség, a vízió önbeteljesítő jóslat-szerűsége akkor is kivételes erényei a könyvnek, ha a súlyarányát tekintve jóval nyomatékosabb „publicisztikai Afrika” dominál az irodalmi stílusforma helyett. A honi ismeretek hiánya Afrikáról oly tetemes, hogy egy mégoly kevert stílusú mű is korszakos hatással számolhat, a kötet tetszetős címlapjáról nem is szólva. S az az örök remény, hogy valamiképpen az Élet regénye, amit a szerzői én belévetít, ténylegesen is százmilliók egyetlen kapaszkodója a fekete földrészen (meg nem is csak ott)...! Mi több, a most még szinte csakis Afrikán kívüli világokban megfogant felismerés, hogy ugyanis az afrikai állapotokból menekülők migrációja szinte előnti a Mediterrániumot, Európa Unióját, s nemcsak az Államokat, de Kínát sem éri immár meglepetésként a bevándorló afrikaiak új közösségeinek megtelepedése a földrészen, ellenpontoszható lenne azzal a társadalomtudományi evidenciával, hogy az évente útra kelő tízmilliók is elsősorban Afrikán belül migrálnak, s mindez szinte politikatudományi/közpolitikai értelemben izgalmas keretet ad a Háló szövődésének, a politikai antropológiai felismerésnek is, hogy a hálózatok korában Afrika sem kerülheti el a beszövődés állapotát, s talán akkor azt sem, hogy önmaga legyen magamaga behálózója, még mielőtt ez másoknak sikerülne jobban. Ezt a felismerést és jövőképet, akut víziót tükrözi valóban példátlan sodrással a kötet, mely ebben a „fekete kontinensről” szóló „nemcsak mesében” nem csupán „fekete történet”, hanem lehetségesen optimista jövőkép. Olykor Élet /MPILO/ helyett is.

A MÁSIK HIDEGHÁBORÚ

Írta: Dávid Ferenc

A másik hidegháború: Kanada katonai segítségnyújtása a fejlődő világnak 1945–1975 című könyv olvasója egy, a Queeni Egyetem Történelem Tanszékén 2009 májusában megvédett doktori disszertáció tavalyi évben megjelent, átdolgozott formáját ismerheti meg. A Dr. Allan English egyetemi docens témavezetése mellett megszületett mű szerzője a kanadai haderő ezredes rendfokozatú tagja, aki doktori dolgozatának témáját annak feldolgozatlansága és aktualitása miatt választotta. Napjainkban ismét előtérbe kerültek azok az alacsony intenzitású katonai műveletek, amelyekről a bukott államok szociális és gazdasági fennmaradását, demokratikus berendezkedését várja a nyugati világ. Christopher R. Kilford az aktuál- és biztonságpolitika helyett a történelem segítségével vizsgálta és mutatja be az elmélet 19. századi gyökereit, gyakorlati megvalósulását, árnyoldalát, a kapcsolódó tévhitet és Kanada szerepét a második világháborút követő katonai segítségnyújtások rendszerében.

A könyv lapjain a szerző arra a kérdésre kereste a választ, hogy a második világháborút követően, a kétpólusú szembenállás kezdetén miként sodródott bele Kanada egy számára teljesen új szerepkörbe. Az 1945 utáni gyarmati függetlenedés időszakában Ottawa bekapcsolódott a fejlődő államoknak nyújtott nyugati katonai támogatások hálózatába és kulcspozícióhoz jutott az Egyesült Államok által preferált feltartóztatás stratégiájának megvalósításában. A második világháború befejezését követő három évtized szempontjából meghatározó végpontnak számított az ország kül-, katonai- és gazdaságpolitikai irányváltása, ami Pierre Trudeau miniszterelnök 1968-as megválasztásához volt köthető. Az 1969-ben elfogadott döntés értelmében egy hároméves átmeneti időszak alatt kívánták visszavonni Kanada katonai érdekeltségeit a tengerentúlról.

Kilford a katonai segítségnyújtás intézményi alapjait, a hozzá kapcsolódó elméleteket és a vállalkozásokkal szemben támasztott elvárásokat a 19. századi történelmen keresztül mutatta be. Egyiptom, Madagaszkár és Japán egyaránt az önálló

The Other Cold War:
Canada's Military Assistance
to the Developing World
1945-1975

Írta: Kilford, Christopher R.

Canadian Defence Academy
Press, Kingston, 2010

és erős fegyveres erőt tekintette az állam- és nemzetépítés legerősebb támaszának. Az ország vezetői felismerték ennek jelentőségét és a fejlettebb európai hatalmaktól hívtak katonai tanácsadókat, szereztek be fegyverarzenáljukat. Lépésüktől azt is várták, hogy jótékony hatással lesz majd a gazdaságra, ami magával húzza az elmaradott társadalmat is.

Mindhárom ország ideiglenesen regionális hatalommá vált, amit nem utolsó sorban a szomszédjaikhoz képest erősebb és fejlettebb haderejüknek köszönhetnek. Bár sok mindent importálniuk kellett, főleg a precíz megmunkálást igénylő lőfegyvereket, de a haderőfejlesztés rövid távon jótékony hatást gyakorolt a gazdaságra és a társadalomra egyaránt. A múlt századi hadseregek szükségleteinek megfelelően előtérbe került a műszaki tudományok oktatása, az út- és kommunikációs hálózat kiépítése, fejlődött a ruházati termékeket gyártó könnyűipar, illetve a társadalmon belül kialakult és megerősödött a hivatásos tisztikar.

A gyors fejlődési szakasz a legtöbb esetben palástolta a változás árnyoldalait. A haderőfejlesztésből fakadó gazdasági előnyök hangsúlyosabban jelentek meg Egyiptomban és Japánban, míg például Madagaszkár esetében elenyésző volt a jelentősége. Hosszútávon az önálló és független nemzetállam biztosítékát jelentő, állandóan fegyverben tartott katonai erő és a túlfeszített fegyvergyártás katasztrofális eredményeket produkált. Megfelelő pénzügyi alapok nélkül a hadsereg elsősorban gazdasági terhet jelentett és rövid úton a politikai instabilitás forrásává vált. Mihelyst a gazdaság összeomlott -ami általában bekövetkezett a fejlődő országok többségében, a hivatásos tisztikar és a katonai szféra rossz szemmel figyelte a költségvetésének megnyirbálását. A gazdaság összeomlását politikai kudarc is követte, de a haderő és a tisztikar ekkor is megőrizte az államon belüli erős pozícióját. A visszafogott és takarékos kormányzati politika gyakran találta szemben magát katonai puccsal, vagy a hadsereg támogatását élvező másik kormánnyal.

A második világháborút követően a fejlődő világnak nyújtott katonai segítségnyújtásra adott hivatalos indoklások gyakran hivatkoztak arra, hogy ez utóbbi mind a küldő, mind a fogadó fél számára is előnyökkel jár. Kanada esetében a korabeli és a későbbi szakirodalom is gyakran érvelt azzal, hogy az időről-időre, egyes államoknak nyújtott katonai támogatás bel- és külpolitikai haszonnal jár. Egyrészt a repülőgépek, lőfegyverek, lőszer eladása és a folyamatos utánpótlás fellendíti a hazai ipart és munkahelyeket teremt. Másrészt, a nemzetközi színtéren való stabil jelenlét megerősíti Ottawa pozícióit és a katonai segítségnyújtást ugródeszkaként használva a polgári szféra is bekapcsolódhat az újonnan kikiáltott nemzetállamok szerteágazó beruházásaiba. A harmadik érvnek már sokkal inkább erkölcsi töltete volt, amit történelmi példákkal véltek igazolni. Eszerint a haderő fejlesztése begyűri az élet minden területére és pozitív hatással van az ország életére. Első pillantásra evidensnek tűnhetne, hogy a 20. századi modern hadigépezet működtetése szakképzett mérnököket, stabil infrastruktúrát, az utánpótlás igényeit kielégíteni képes hazai ipart, ezzel együtt munkahelyeket jelent. Az erős hadsereg és tisztikar volt hivatott biztosítani a nyugodt körülményeket, amelyek a nemzetépítésben, demokratikus intézmény-

nyek megvalósulásában csúcsosodott volna ki. Az Egyesült Államok kutatói között még az 1960-as években is tartotta magát az a vélekedés, hogy a gyarmati időszakot követően a hadsereg központi szerepet játszhat a fejlődő országok politikai és gazdasági kibontakozásában. Ha a nemzeti függetlenség megteremtése és a haderő kapcsolatában volt is pozitív történelmi példa (mint a 19. századi Japán esetében), a tétel egy évszázaddal később már nem állta meg a helyét. A megváltozott körülmények hamar a korábbi álláspont felülbírálásához vezettek. A fegyveres erők nem csak, hogy nem lettek a változás és modernizáció zászlóvivői, de egyenesen az instabilitás forrásaivá is váltak.

Az újonnan született afrikai államok politikai berendezkedése törékeny, katonai erejük elenyésző volt. Mindezekon felül az európai és amerikai viszonylatban konvencionális fegyveres erők színvonala és technikája értelmetlenül vált a Szaharától délre fekvő államok biztonsága szempontjából. A zömmel könnyű- és kézi lőfegyverekkel felszerelt, kisszámú csoportok sem kezelni, sem üzemben tartani nem voltak képesek a fejlett világ modern haditechnikáját. Létszámuk és felszereltségük ellenére mégis elegendő erőt képviseltek, hogy befolyásolják a belpolitikai eseményeket. A kormányzatok többségének az is nehézséget okozott, hogy a gyakran forradalmi, vagy polgárháborús időszakokat követően képesek legyen irányítani a felfegyverzett egységeiket.

Kilford számszerűen bizonyította, hogy a kanadai szerepvállalása szempontjából lényeges afrikai kontinens államai esetében sem vált be a korábbi recept. Egyrészt a kontinens elmaradottsága, valamint a zömmel kis létszámú fegyveres csoportok egyáltalán nem igényelték a fejlett haditechnika rendszeresítését. Az európai és amerikai társadalmakkal ellentétben Afrikában a katonai személyek összlétszáma a teljes lakosság százalékos arányában csak ritkán érte el a 0,1 %-ot. A fegyverzet és az alkalmazott harcéljárások a helyi konfliktusokban nem indokolták egy képzett katonaréteg kialakítását, így a tőlük várt társadalmi katalizátor szerep is elmaradt. Az 1965-ös létszámadatok, amelyek a kanadai szerepvállalás csúcspontjának időszakára estek, elenyészők a Szaharától délre fekvő országokban. Ghána 7,7 millió fős lakosságához 10000, Kenya 9,4 millió főjéhez 3000, Nigéria 42,7 milliós lakosságához 9000 és Tanzánia 10,5 millió össznépességéhez mindösszesen 1000 fő hivatásos fegyveres társult. Ekkora fegyveres erő egyik esetben sem indokolta az ipar fejlesztését és nincs számottevő hatása sem az oktatásra, sem a társadalom más rétegeire. Sokkal jellemzőbb volt esetükben a külföldi katonai tanácsadók alkalmazása és a gyenge állambáztartásukat leterhelő, széleskörű haditechnikai import. A fegyverimport pedig kiszolgáltatottságot jelentett a fejlődő világnak, aminek jelentőségét a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Kína is hamar felismerte.

A kis létszámú katonai erő arányaihoz képest komoly hatást volt képes gyakorolni a politikára. E mögött minden esetben belpolitikai zavarok és külső érdekek álltak. Az ,50-es években számszerűen felfutottak a szuperhatalmak fegyverszállításai, a ,60-as években pedig elterjedtek a katonai tanácsadók. Kilford összevetette, hogy a sikeres katonai puccsok térbeli és időbeli alakulása miként viszonyulhatott a

katonai támogatások elterjedéséhez. A Közel-Keletet, Ázsiát, a Szaharától délre eső afrikai területek, Dél- és Közép-Amerikát külön-külön és egyben vizsgálva a következő eredményt kapta. Ötéves periódusokra bontva 1945–1949 között 17, 1950–1954 között 15, 1955–1959 között 15, 1960–1964 között 26, 1965–1969 között 33, 1970–1974 között 17, majd 1975 után 5 sikeres katonai puccs volt a világ fejletlenebb részein. A legmagasabb szám a Szaharától délre eső afrikai országokban volt tapasztalható 1965 és 1969 között (összesen 18), ahol és amikor Kanada is kivette a részét a kelet-nyugati sakkjátszma bábulepéseiből. A Trudeau-kormány aggályai miatt Ottawa kihátrált a fejlődő világból. Ennek is köze lehetett ahhoz, hogy 1970 után fokozatosan csökkent a katonai beavatkozások száma, míg végül Afrikában csak két sikeres puccsot hajtottak végre 1975-öt követően.

Ha nem is a modernizáció okán, de a valós és szervezett katonai erő iránti vágy minden fejlődő országban megjelent. Mindegyikük érdekelt volt abban, hogy a vélt, vagy valós fenyegetésekkel szemben képes legyen erővel is fellépni, amit a függetlenség és nemzetállamiság legfőbb garanciájának tekintettek. A második világháborút követő évek változásai okán a fejlődő világban megjelent az igény, amit a fejlett világ fegyverszállításai, katonai tanácsadói által láttak kielégíthetőnek. A fejlettebb nyugati és keleti tömb pedig egyaránt a nemzetközi befolyásának növekedését és előnyösebb kereskedelmi kapcsolatokat remélt a tradicionális üzletnek számító fegyvereladásoktól. A külpolitika egyik legmegfelelőbb eszközének tűnt a szerteágazó katonai kapcsolatok kialakítása. A hazai gazdaság szempontjából minden kormányzatnak fontos volt, hogy a világháborút követően is képes legyen megőrizni a hadiipari munkahelyeket. Az Egyesült Államok a kezdetektől a kommunizmus feltartóztatásának célkitűzésével hajtotta végre katonai segítségnyújtási akcióit. 1945-öt követően a fejlődő országokba irányuló, nagy volumenű fegyvereladások nem ismerték az ideológiai szembenállást. A korábban felhalmozott, gyakran elavulttá vált fegyverzet eladása tekintetében nem sok különbség volt Washington, Moszkva, Peking, vagy London között.

A fenti felsorolásból Ottawa sem maradt ki, ha üzletről, vagy nemzeti érdekről volt szó. Kanada különleges szerepben tűnt fel a második világegést követően. Szövetségeseihez mérve kisebb haderővel, de fejlett hadiiparral rendelkezett. Természetesen sem a NATO-n, sem az ENSZ-en belül nem volt mindegy Ottawa számára, hogy mennyire tűnik partnernek a fejlődő országokból érkező kérésekre adott válaszok tekintetében. A kiválasztásnál természetesen nem az önzetlenség, mind inkább a szövetségi érdek dominált. Azokban az esetekben, amikor az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok nem játszott (hagyományai, vagy a Szovjetunióval való szembenállása okán nem játszhatott) fontos szerepet a katonai támogatásoknál, a „semle-

ges” Kanada előtt megnyílhattak a kapuk. A hidegháborús logika alapján a magyarázat egyszerű. Amíg Kanada az afrikai országokban odabent, addig a konkurens szovjet és kínai fél odakint volt. Ezzel a lépéssel Ottawa a kommunista terjeszkedés feltartóztatásának amerikai politikáját is kiszolgálta.

A katonai segítségnyújtás kifejezés a valóságban egy komplex egész, ami magába foglalta a fogadó ország számára nyújtott haditechnikai szállításokat, katonai tanácsadást, vagy konkrét kiképzési programok nyújtását az újonnan létrejött nemzetállamok haderői számára. A Szovjetunió és az Egyesült Államok katonai vetélkedéseinek hátterében ez volt az a szerepkör, amibe Kanada nem csak szó szerint belesodródott a második világháborút követő időszakban, de markánsan megjelent a tárgyalt időszak évtizedeiben. A belesodródást mi sem jellemzi jobban, mint a szerző azon tézise, hogy ez a szerepvállalás teljesen véletlenszerűen alakult ki. A könyv másik állítása pedig éppen az, hogy a számszerűen kiküldetésben lévő katonai személyi állomány nagysága még így sem volt arányban azzal a pozícióval, ami az Észak-atlanti Szerződés Szervezete alapító és az Egyesült Nemzetek Szervezete tagjától elvárható lett volna. Kanada a tengerentúlon állomásoztatott csapatok nagysága helyett a minőségre helyezhette a hangsúlyt a nemzetközi szerepvállalásokban. Ottawa a katonai kiképzéshez és tanácsadáshoz magasan képzett tisztjeit és tiszthelyetteseit kötötte le külföldön. Ez a kutatások fényében azzal járt, hogy a NATO tag hadereje egy nyugat-keleti összecsapás esetén a működésképtelenség jeleit produkálta volna az otthon tapasztalható szakemberhiány miatt.

Mindazon felül, hogy a kanadai katonai segítségnyújtási programok teljesen ad hoc módon működtek, fokozatosan egyre nagyobb anyagi terhet róttak a kormányzatra. Az 1945-öt követő két évtizedben a fejlődő országoktól érkező kérések száma folyamatosan növekedett. 1948 és 1953 között a fegyverszállítások mellett, azokat kiegészítve, a kiképzésre és tanácsadásra vonatkozó kéréseket Pakisztán esetében négyszer, Izrael és Burma esetében kétszer, Mexikó, Etiópia, India és Indonézia esetében egyszer-számra kellett elutasítania Ottawának. Kanada népszerűsége külön magyarázatot igényelt a kérdéskör árnyaltabb vizsgálatához. Lényege röviden úgy foglalható össze, hogy mindazok az „új” államok, amelyek nem akartak közösséget vállalni a Szovjetunióval, nem akartak elköteleződni az Egyesült Államok mellett, főleg nem együttműködni a gyarmattartó Egyesült Királysággal, vagy Franciaországgal, azoknak megnyugtató kiút lehetett Kanada. Utóbbi megfelelő választásnak tűnt mind Pakisztán, Kongó, vagy Ghána esetében.

A világegést követően Kanada folytathatta volna izolációs politikáját, de a háború alatt felduzzasztott hadiipara átalakította gazdaságának szerkezetét. A fegyverszállítások képezték a katonai kapcsolatok első állomását, amihez a háborút követő helyi háborúk megfelelő táptalajul szolgáltak. Fontossá vált a munkahelyek megőrzése és új piacok keresése, ahol a felhalmozott hadianyagot eladhatták. A nagyhatalmi szembenállás, a görög polgárháború és a katonai szövetség stratégiai érdekei megkövetelték a fokozottabb szerepvállalást. A katonai fegyverszállítások képezték azt a tárgyalási alapot, ami akarva-akaratlanul kiképzési feladatokkal párosulhatott.

A fogadó államba küldött kiképzők mellett még jelentősebb volt az a program, amelynek keretein belül a célország pilótáit képezték ki Kanadában. Ottawa, ha az '50-es években még vissza is tudta utasítani az egyes fejlődő országok által kért jelentősebb katonai támogatást, végül a szövetségi érdek, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság politikai nyomása kerekedett felül.

Az afrikai kontinens déli országaiban egyre nagyobb igény jelentkezett, amit Ottawának kellett kielégítenie. Fokozatosan a helyi jelenlét, ezzel együtt a katonai tanácsadók kerültek előtérbe. Mind Ghánában, mind Tanzániában úgy tekintettek az észak-amerikai államra, mint ami nem cipeli a gyarmattartók súlyos hátizsákját és valóban segítő jobbot kíván nyújtani az újdonsült nemzetállamoknak. Az 1950-es évek végére, '60-as évek elejére kialakult helyzet a megnövekedett kanadai kiképzési, külföldi tanácsadói, képzési és más katonai segítségnyújtási formák, valamint a fogadó és az újonnan jelentkező országok nagy száma odáig vezetett, hogy 1964-ben felállították a Kormányközi Katonai Segítségnyújtási Bizottságot. Feladata volt, hogy koordinálja a megnövekedett számú, korábban véletlenszerűen működő katonai szerepvállalásokat. Augusztusi felállítását követően a bizottságot a Külügyminisztériumnak rendelték alá, tagjait a különböző minisztériumok, így a nemzetvédelemért, hadiiparért és pénzügyekért felelős hivatalok szakemberei adták. Az új államigazgatási egység feladata volt, hogy a külügyi tárca közvetlen fennhatósága alól elvonja a külföldről érkező igényeket és rendet teremtsen a majdnem két évtized alatt kialakult és áttekinthetetlen rendszerben. A bizottság hamar szembetalálta magát a leglényegesebb külpolitikai problémával, hogy mit is mondjanak azoknak az államokat, akiket elutasítottak? A kérések közötti válogatást a már említett stratégiai érdek, azon belül is az amerikai külpolitikai irányvonalat követő NATO határozta meg. Ez utóbbinak Ottawában is prioritása volt. A döntések háttérében egyre kevesebb szerep jutott a Pénzügyminisztérium javaslatainak, pedig ők jobban átlátták a katonai missziók költségvonzatait. A példák minden esetben azt mutatták, hogy a kiadások nem csak, hogy egyre növekedtek, de az irányítás minden egyes esetben fokozatosan ki is csúszott Ottawa kezéből. A helyzetet súlyosbította, hogy a befektetett összeggel szemben várható végeredmény sem felelt meg kormányzati várakozásoknak. A racionalitás a belpolitikai igények és az erőteljes hadiipari lobb miatt nem érvényesülhetett.

Kilford külön fejezetekben vizsgálta a legjelentősebb afrikai katonai segítségnyújtási akciókat és eredményüket. A fejlődő országok között Ghána példája megfelelően szemléltette, hogy a haderőnek és tisztikarnak milyen hatása lehet a 20. századi törékeny nemzetállamokra. Kwame Nkrumah 1956-os parlamenti győzelmét követően Ghána a belső és külső veszélyekkel szemben sérülékenynek érezte magát, ezért a fegyveres erőktől várta állami léte biztosítékát. Kelet és nyugat között ingázva végül a Szovjetunióval és a keleti tömb országaival is kapcsolatokat épített ki. A szerző kutatási rámutattak arra a tényre, hogy a szovjet haditechnika nem minden esetben felelt meg a fogadó fél elvárásainak. A fejlődő országok gyakran kényszerültek a nyugati világ segítségnyújtását igénybe venni. A katonai rendeltetésű Iljusin-18 típusú repülőgépek például nem csak, hogy drágábbak voltak a

tömeg-gyártott és olcsóbb nyugati típusokhoz képest, de gyakrabban meghibásodtak és üzemben tartásuk nem volt gazdaságos az amúgy is pénzügyi nehézségekkel küzdő új államok számára. Miután a polgári célra használni kívánt 8 darab szovjet Il-18-asból 6 használhatatlannak bizonyult, a Szovjetunióknak vissza kellett vonnia a repülőgépeit Ghánából. Nkrumah politikai manőverezései és katonai fenyegetettség érzése szülte, hogy a semlegesebb színben tetszelgő Ottawához fordult segítségért. A kanadaiak által kiképzett ghánai haderő viszont nemcsak hogy beleszólt a politikába, de a belpolitikai zavarokat követően 1966-ban puccsal meg is buktatta a Pekingben tartózkodó kormányfőt. A haderő ezzel a ghánai szovjet-kínai befolyás végére is pontot tett. Az 1960-as évek ghánai szerepvállalása azért is volt jelentős, mert megtört a jég és Kanada megnyitotta kaput más fejlődő államok előtt is. Ők alacsony szintű támogatásban részesülhettek, ha azt a szövetségi érdek is indokolta. Először ekkor erősödtek fel azok a hangok is, amelyek arra figyelmeztettek, hogy katonai vállalkozások pénzügyei egyre kevésbé felügyelhetőek és ellenőrizhetőek.

A ghánai példa természetesen nem jelentette azt, hogy az időben érkező katonai segítségnyújtás, vagy egy haderő felépítése determinálja az adott ország politikai berendezkedését. Tanzániában, ahol a kanadai haderő részt vett az új tisztikar és a szakemberek kiképzésében, minden fordítva történt. A tanzániai tisztek támogatták a mozambiki gerillák Portugália elleni függetlenségi harcát, majd Ottawa mellett Peking is megjelent katonai támogatóként. Hiába tartózkodott 90 kanadai katonai tanácsadó az országban, a vetélytárs folyamatosan kiszorította őket, majd 1970-ben az afrikai ország hivatalosan is megköszönte az addig nyújtott kanadai támogatást.

A gyarmati időszakot követően John G. Diefenbaker és Lester Pearson miniszterelnökök hajlandóak voltak markáns szerepet vállalni a Commonwealth országok haderejének felépítésében, vagy képzésében. A kanadai asszisztálása mellett megvalósult nyugati orientáció megfelelt az Egyesült Államok stratégiai igényeinek. A fogadó államoknak is megfelelőnek tűnt, hogy sem az új fegyverzet, sem a katonai rendszer nem fog hasonlítani arra, amit korábban gyarmattartóik képviseltek, vagy rendszerben tartottak. Az 1957 és 1963 között hatalmon lévő konzervatív kormányzat részt vett az ICSC vietnami, az UNEF I. egyiptomi, az UNOC kongói és a ghánai missziókban. Az 1960-as években tetőző katonai szerepvállalások összetétele az 1963-as választásokat követő liberális kormányzat alatt alakult ki és az 1968-ban bekövetkezett irányváltásig kitartott. A liberálisok bekapcsolódtak az UNYOM jemeni, az UNFICYP ciprusi és a tanzániai missziókba is.

A katonai segítségnyújtások számának felfutását Pierre Trudeau miniszterelnöksége törte meg. Bár az előző kormányzati ciklushoz hasonlóan liberális volt, ő mégis változtatni kívánt elődjei politikáján. A kampány során zászlajára tűzött elv szerint a katonai támogatások rendszere nem csak, hogy nem segíti elő a fejlődő világ szociális és gazdasági felvirágzását, de a rosszul szervezett és meggondolatlan vállalkozások egyenesen károsak. Választási ígéretei között szerepelt, hogy megválasztása esetén azonnal visszavágja az erre a célra fordított anyagi támogatások és erőfeszítések mértékét, amit 1968-at követően meg is valósított.

Trudeau, elődjeitől eltérően ítélte meg Kanada szerepvállalását és nem akarta, hogy az ország belesodródjon a hidegháborús intrikák szövevényes hálójába. Miniszterelnöksége nem vetett véget azonnal sem a ghánai, sem a mozambiki küldetésnek, de a Trudeau-kormány 1969 júliusában már végleg eldöntötte, hogy a fejlődő országoknak nyújtott katonai támogatásokat az 1970/71-es fiskális évtől kezdődően leépítik egy hároméves perióduson belül. Kilford három okot sorolt fel, ami Trudeau politikáját és Ottawa irányváltását indokolta. Először is nem akarta, hogy a fejlődő országok arra pocsékolják erőforrásaikat, hogy fegyvereket vásároljanak. Másodszor, tartott attól, hogy Kanada belesodródik egy helyettesítő háborúba és az Egyesült Államok és a Szovjetunió és/vagy Kína közé kerül. Végül, Trudeau meg volt győződve arról, hogy ha egy fejlődő ország a Szovjetunióhoz, vagy Kínához fordul segítségért, annak nem is lehet stratégiai jelentősége.

A hivatalos indoklás mellett azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy Trudeau 1968-as megválasztását követően neki kellett megteremteni a pénzügyi alapot az elődei által elindított szociális reformokhoz. Továbbá, a '60-as évek végén ismét előtérbe kerültek azok a biztonságpolitikai érvek, amelyek rávilágítottak az ország katonai kiszolgáltatottságára. Kanada hadereje, képzett tisztjei és tiszthelyettesei annyira le voltak kötve a világ különböző pontjain, hogy egy valódi konfliktusban nem álltak volna időben rendelkezésre.

Az 1970-es évek elejére tervezett visszavonulást a kormányzat megvalósította. A kormányközi bizottság még eljuttatott egy memorandumot a kormányhoz, ami-ben a katonai missziók fontosságára hívta fel a figyelmet. Ezért, vagy éppen a döntés ellenzőinek megnyugtatására, Ottawa bár kivonult a legjelentősebb szerepvállalásaiból és döntő mértékben vonta el a forrásokat, néhány kisebb feladatot továbbra is ellátott a tengerentúli országokban. Mindezek azonban csak árnyékaik lehettek a '60-as évekre jellemző katonai programoknak.

Afrobreakz

Egy nyugat-afrikai tradicionális ütőhangszer (a djembe) iránti közös lelkesültség vezette a korábbi margitszigeti dobosokat az Afrobreakz 2008-as megalapításához. A csapat 8-10 főből álló baráti társaságból alakult, akik 2 éve zenélnek együtt ebben a formációban, de együttműködnek megannyi más zenei csoporttal is. A nyugat-afrikai ritmusok, dobnyelvek követői. Nemcsak táncos esteket, partykat, és részben afro-diskós esteket is szerveznek élő dobzenével, hanem részt vesznek számos Afrika-ünnepélyen, fesztiválokon, felvonulásokon, fellépéseken is. Megannyi esetben tűz-zsonglőrökkel is fellépnek, időnként a hasonló zenéket pártoló lemezlovasokkal is fúzióba állnak. A csapat nemrég táncosokkal bővült, így programjaik egyaránt szólnak a zenehallgatóknak, kísérletezőknek, táncra vágyóknak, energikus hangulatba ringatózóknak is.

A csapat nevééről: míg az AFRO nemigen szorul magyarázatra, a Breakz sokakban kérdést ébreszt. A szó alkalmazása ehelyütt kettős értelmű: egyrészt a break az afrikai zenéknek (jazz-nek, népzene-nek, szakrális zenének is) olyan szólófrázisa, amelynek egyéni hangzása „kérdése” és ritmusa a többi hangszer váratlan választát, ellenbeszédét vagy elhallgatását idézi elő. Ilyenkor nemegyszer szünetek, közjátékok vagy szólók is történnek, a szaggatottság és a szólammegosztás is számos változatban előfordul.

info@afrobreakz.hu

VÁLSÁG A HOMOKBAN – ÉLET A HOMOKON TÚL

Írta: Tarrósy István

Kétségkívül, ha Nyugat-Szahara, akkor Besenyő János – hazánkban bizonyos ez az egyik lehetséges jó válasz. A térségben szolgált egykori békefenntartóként Besenyő János örnagy évek óta kutatja a „nyugat-szaharai kérdést”. Teszi ezt úgy, hogy nem közvetlen professziójából vizsgálódik, nem csupán katonai kérdéseket, biztonságpolitikai aspektusokat tekint át, hanem – helyesen – különböző tudományterületekről szerzett tudásokkal vértézi fel magát, és ezek együttes segítségével mondja el a történetet, illetve elemzi a jelenlegi helyzetet, valamint a lehetséges jövőbeni scenáriót. Ez utóbbi kapcsán talán lehetne bőbeszédűbb is – örömmel olvasná az ember azokat az okfejtéseit, amelyek Nyugat-Szahara lehetséges jövőjéről szólnak.

A nyugat-szaharai válsággal foglalkozó Besenyő-kötet ugyan temérdek információval szolgál (egyfajta kézikönyv), mégis gördülékeny fogalmazással haladó írás, amely megkönnyíti az olvasó dolgát. A kötet végén található index kimondottan hasznos, mert kereshetővé teszi a számtalan népcsoporthoz, szervezethez, történelmi szereplőhöz kötődő történés értését, és a következetesen haladó történelmi-fejlődési ív áttekintését. Mindezeket a szerző helyi tapasztalatai, élményei, helyismeretéből fakadó tudása és történelmi teszik hitelessé és színessé. Különösen érdekes a terület „kitörési pontjaiként” értelmezhető gazdasági-fejlesztési lehetőségek sora, így például a kasseli egyetem kutatói által is alátámasztott szélenergia-projekt, és az abban rejlő óriási potenciál, vagy a nagyon finom szemcséjű homok, amely után jelentős a spanyol érdeklődés. Természetesen sem ezen elgondolások, sem az egyéb kitörési javaslat nem tud releváns alternatívát képviselni mindaddig, amíg a terület sorsa nem rendeződik megnyugtatóan. A hosszú távon értelmezendő megnyugtató rendezés szükséges, elengedhetetlen és nagy kérdés. Hogyan is következik majd be a sokak által áhított (mások által nem kívánt) állapot, illetve milyen szereplők lesznek, akik a rendezést végrehajtják? Nem szándék nélküli tehát a passzívra utaló, a szenvedő szerkesztése a fenti igénynek.

A kötet nyelvezete komoly, szakmailag megalapozott, mely valójában elvárás egy fegyelmezett katonától, de még inkább az egy következetesen építkező, doktori fokozatát nemrég megszerzett kutatótól – igenis lássuk meg a könyvben a tudományos kutatás alázatosságának (szépséges) igényét, amely még hazánkban is a korrektségnek, a megfelelő szakirodalom megfelelő feldolgozásának és még inkább megfelelő kreditálásának figyelmet kell, hogy szenteljen. Besenyő János mindezeknek is eleget kíván tenni azzal, hogy értő módon dolgozza fel és köti be a külföldi és hazai tudományos munkák vonatkozó részeit, melyek támogató argumentumokként szolgálnak mondanivalója számára. Néhol viszont mulatságos, megfelelően informális hangot is képes megütni, és a két különböző nyelv ötvözete jól megfér ugyanabban a műben – apró személyes kritikaként álljon az, hogy kellene még az informális „sztoriból”, mert az olyan kellemes illusztrációja az egész történetnek!

Az interdiszciplináris kutatói attitűd és megközelítés jó példája a kötetben több ponton is feltűnő „teve” fontossága. Többször is példaként jelenik meg az egyes törzsek által birtokolt tevék száma, amely nem csoda, hiszen ahogyan a kelet-afrikai maszájoknál a marhák száma, úgy a saharávi törzseknél a tevék száma mutatja a társadalomban betöltött erőt, hatalmat, tiszteletet. Ki mennyi tevét birtokol, „értékmérőként” szolgál, illetve a házassági szerződésekben a „vételár” mértékegységét adja. A teve – melyet a Kr.e. II. században háziasítottak, akkor, amikor a Római Birodalom behatolt az észak-afrikai területekre is – meghatározó értéket képvisel Nyugat-Szaharában, és ezt Besenyő János helyesen, megfelelő hangsúllyal mutatja be, antropológusi érzékenységét is megvillantva.

A 'hard politics' témakörébe kapcsolható geopolitikai, geostratégiai megfontolások szintén helyet kaptak a műben, ha csak a nyugat-szaharai foszfátlelőhelyekről teszünk említést. A szerző jelzi, hogy nem ezek miatt foglalta el, és vonta ellenőrzése alá Marokkó a térséget, de bizonyos ez is mérvadó szempont volt, bár még inkább az manapság, hiszen az ilyen „aranybányának” egykönnyen egyik fél sem akar búcsút inteni. Nyugat-Szahara tehát rendelkezik – a halakban bőséges part menti óceáni térség okán is – olyan politikai-gazdasági vonzerővel, amely évszázadokon keresztül adhatott okot arra, hogy európai hatalmak felfigyeljenek befolyási területeik növelése érdekében tett erőfeszítéseik felerősítésére.

Nyugat-Szahara helyzete még mindig megoldatlan, és a nemzetközi közösségnek is érdeke, hogy ez ne maradjon tovább fenn. Az afrikai kontinens integratív szervezetét adó Afrikai Uniónak még inkább érdeke, hogy a „marokkói ügy” rendeződjön, és a kontinens valamennyi állama tagja lehessen a szervezetnek, amely Afrika 21. századi felemelkedésében, lehetséges fejlődésében meghatározó feladatokat vállalt fel, bírva tagjainak markáns támogatását a sokszor (és nem biztos, hogy elégszer) hangoztatott afrikai reneszánsz jegyében. Nyugat-Szahara sorsa e kérdéstől is jelentősen függ, és Besenyő János könyvének olvasói csak drukkolni tudnak a térség lakóinak, hogy képesek legyenek nyugvópontra juttatni az ügyet az elkövetkező évek során.

SZERZŐINKHEZ – A PUBLIKÁLÁS FELTÉTELEIRŐL

Az Afrika Tanulmányok folyóirat magyar, illetve előzetes egyeztetés után angol nyelven beküldött kéziratokat – tanulmányokat, terepmunkáról szóló beszámolókat, útibeszámolókat, interjúkat és könyvrecenziókat – fogad el. Az elfogadás feltételeinek rendszere több ponton átveszi a magyar Politikatudományi Szemle publikálási elvárásrendszerét. A publikálás alábbi feltételrendszere az I. évfolyam 2. számától kerül bevezetésre.

A kézirat terjedelme tanulmányok esetén nem haladhatja meg a 40 000 karaktert, recenziók esetén 20 000 karaktert. Amennyiben a téma kifejtése szükségessé teszi, a szerkesztőség kivételt tehet, és tanulmány esetén befogadja a maximálisan 80 000 karakter terjedelmű írásokat is. A szöveget A/4 méretben kinyomtatva kérjük leadni. Együttal szövegfájlban (az MS Word bármelyik változatában lementve) is kérjük mellékelni e-mailben. A szerző neve a tanulmány felett szerepeljen.

A szöveggel együtt – különösen útibeszámolóknál és terepmunkát dokumentáló összefoglalóknál – képeket is fogadunk. A képeket (fotókat) 300 dpi felbontásban, eps. vagy tif. kiterjesztésű fájlformátumban, külön CD-re vagy DVD-re kiírva kérjük mellékelni.

A szöveg közbeni kiemelésként dőlt betű alkalmazható; ritkítás, aláhúzás, vastag betű, csupa nagybetű csak egészen kivételes esetben fogadható el.

A közvetlen hivatkozásokat a szövegtörzs tartalmazza, ezek ne jegyzetekben szerepeljenek. Minden idézetet, hivatkozást igénylő állítást vagy kifejezést követően zárójelben tüntessék fel a szerző vezetéknevét, az idézett vagy hivatkozott mű publikálásának évszámát és – ha szükséges – az idézett oldalakat a következő formában: (Tordoff, 2002: 24) vagy (Tordoff, 2002: 242-243).

A jegyzetek a főszöveg kiegészítéseit tartalmazzák (tehát nem hivatkozásokat). A jegyzetek helyét a tanulmányon belül felső indexben lévő arab számmal jelöljék (így ¹), a jegyzeteket pedig kérjük a szöveg végén számozott formában elhelyezni. Indokolt esetben lábjegyzet alkalmazható, amelyet – ha csak kis számban fordul elő – a szövegben csillaggal (*) kell jelölni, és az oldal alján kell elhelyezni.

Kérjük, hogy a felhasznált irodalom jegyzéke lehetőleg csak a ténylegesen hivatkozott publikációkat tartalmazza. Az explicit módon hivatkozott forrásokon kívül további max. 10 forrásmegjelöléssel dolgozzon.

Az irodalomjegyzéket a tanulmány végén közöljük a következőképpen:

(1) Könyveknél: Tordoff, William (2002): Government and Politics in Africa. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan

(2) Tanulmánykötetben, gyűjteményes kötetben megjelent szövegek esetén: Inotai András (2001): „Gondolatok a globalizációról”. In: Földes György – Inotai András (szerk.): A globalizáció kihívásai és Magyarország. Budapest, Napvilág Kiadó

(3) Folyóiratban megjelent tanulmány esetén: Fergusson, Niall (2005): „Sinking Globalization”. Foreign Affairs. Vol. 84., No. 2. March/April, 64-77. pp.

Tanulmányok esetén kérünk a szerzőktől papíron és elektronikus formában egy kb. 15-20 soros angol nyelvű összefoglalót (abstract). A tanulmány címét és alcímét is kérjük lefordítani. A táblázatokat és az ábrákat megfelelően formázva, az eredetüket is feltüntetve a szövegbe építve kérjük.

A szerkesztőséghez beérkezett anyagokat először formailag szűrjük. Amennyiben formai szempontból az írás elfogadásra kerül, opponens(ek) nek küldjük ki azt véleményezés céljából. Az opponens(ek) a szerzők nevének feltüntetése nélkül kapja/kapják meg a kéziratokat. A közlés feltétele, hogy az opponens(ek) támogató véleményt adjon/adjanak ki. Az opponens(ek) által javítandónak értékelt kéziratokat átdolgozásra visszajuttatjuk a szerzőkhöz, megjelölve azt a határidőt, ameddig a javításokat a szerzőnek szükséges megtennie. Az opponens(ek) egyértelműen elutasító véleménye esetén a kéziratot nem közöljük.

A szerkesztőség a beérkezett kéziratokért honoráriumot nem fizet. Külön felkérésre rendelünk meg írásokat, recenziókat.

Szerzőinktől külön kérünk egy rövid bio-t, amely a következőket tartalmazza: név, foglalkozás, munkahely, beosztás, kutatási terület, e-mail cím. A kapcsolattartás elősegítése érdekében adják meg további elérhetőségeiket is: telefon, mobil, fax, stb.

Köszönjük a megfelelően előkészített kéziratokat!

A szerkesztők

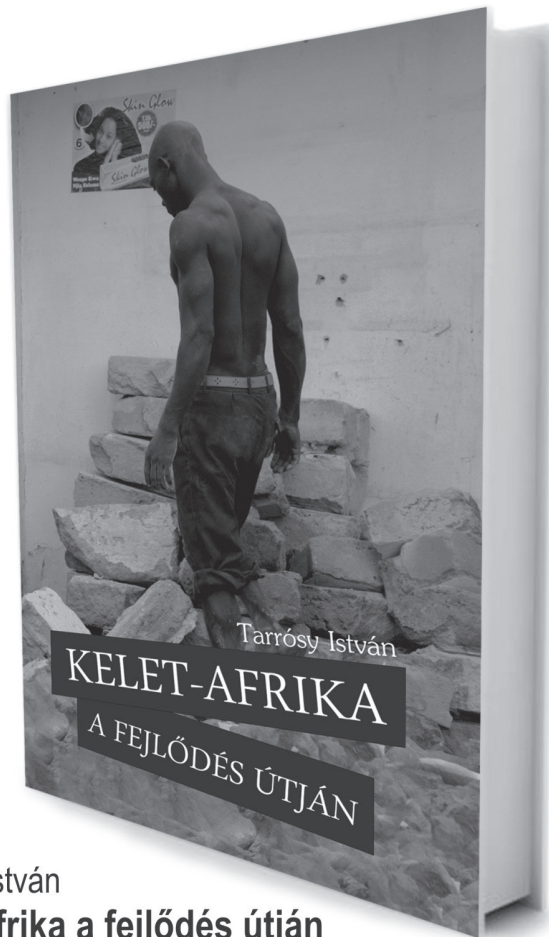
Gunter Pauli A KÉK GAZDASÁG

*Selyemmel helyettesíthető titánium.
Kávézacc a gombatermesztéshez.
Pacemaker a bálna szívének mintájára.
Emberi test, mint az elektromosság forrása.
Szélenergiával generált elektromos áram.*

Néhány példa azokból az innovációkból, melyek a Római Klub legújabb, 2009-es jelentése említ. Gunter Pauli A Kék Gazdaság című könyve egy új gazdasági koncepció alapjait fekteti le. A forradalmi ötleteket tartalmazó könyv új gazdasági alternatívát kínál a társadalmak számára a gazdasági és ökológiai válságra. Az elmélet mellett a gyakorlatban már létező módszereket mutat be, amelyeket a természet inspirált.

Pauli azt állítja, ha a bemutatott 100 módszert alkalmaznák a különböző iparágakban, azzal 10 év alatt 100 millió munkahely teremődne világszerte, a többszörös innovációk többszörös készpénzforgalmat generálnának és az összes alapvető szükségletre megoldást hoznának, emellett az ökológiai problémák is megszűnének.

A kötet 4990 Ft-os áron megrendelhető a www.akekgazdasag.hu és a www.publikon.hu oldalakon.

Tarrósy István
Kelet-Afrika a fejlődés útján

Először 2000-ben jártam Kelet-Afrikában. Visszagondolva, most úgy tűnik, sokkal előbb voltam már ott... – ma pedig szinte mindig valahol azokat a tájakat járom. És mindig visszavágyom. Bennem is, mélyen bent lakozik az a bizonyos „Afrika-vírus”, amely mindig visszavisz Tanzániába, Kenyába, Zanzibár szigetére... – Afrikába.

Bízom abban, hogy a kötet olvasói e munka által is megerősítést kapnak, hogy „Afrikából mindig jön valami új”, és érdemes nyitottan szemlélni, befogadni és megtapasztalni az afrikai valóságot, amelynek felfedezésével saját magunkról és a rohamléptekben átalakulóban lévő globális világról is még többet megtudhatunk.

Ebben az ismeretterjesztő monográfiában a szerző Kelet-Afrikát nem földrajzi értelemben járja körbe. Célkitűzése, hogy bemutassa a kelet-afrikai térségi fejlődés regionális szemszögből görcső alá vehető eddigi főbb állomásait, szereplőit, folyamatait, és mindazokat az intézményesített vagy tervbe vett lépéseket, amelyek elvezethetik a kiszemelt terület államait egy gazdaságilag, szociálisan, technológiailag vett fejlett(ebb) állapotba. Kelet-Afrika alatt e célból a Kelet-afrikai Közösség jelenlegi öt tagállamát vizsgálja.

Keresse a kötetet áprilistól az Alexandra Könyvruházakban,
a független könyvesboltokban és az internetes portálokon
vagy rendelje meg a Publikon Kiadótól a www.publikon.hu oldalon.